

JUL NYTÅR ARKITEKTEN '58

EN GAMMEL PROFET

A. J. Råvad, den danske arkitekt der i begyndelsen af det århundrede virkede i Chicago, er kendt af mange som forfatter til „Borgmesterbogen" – men for de fleste er hans navn helt ukendt.

I årene før 1. verdenskrig var han en flittig skribent i tidsskriftet Architekten. Han var levende interesseret i danske forhold, som han anskuede ud fra sine amerikanske erfaringer. Dette forhold i forbindelse med hans usædvanlig konstruktive fantasi gav nogle af hans artikler et næsten profetisk skær. Samtiden var meget optaget af hans artikler. For os er det underholdende læsning. Bemærk at han allerede for mere end en 40 år siden anvendte bolle-å.

Vi har plukket i det righoldige stof. Fra årgangen 1909–10 bringer vi et eksempel, der viser, at begrebet sociologi allerede da blev sat i forbindelse med arkitekterhvervet.

Arkitekten som sociolog

Skønt det i reglen ikke betaler sig for en praktiserende fagmand at optræde som reformator, har den arbejdende og studerende architekt dog en så rig lejlighed til at drøfte tidens sociale spørgsmål, således som disse kommer i forbindelse med problemet om den mest formålstjenlige udvikling af planen for den civiliserede bolig, med sine omgivelser, at han formentlig kun kan have gavn og glæde af en sådan drøftelse. Dog gør man bedst i at vide, hvem man taler til, hvis man ikke vil løbe risikoen af et nederlag.

En mand af folket anmodede mig for nogle år siden om at udføre planer for en almindelig lejekaserne, han agtede at opføre. Da jeg viste ham de foreløbige planer og forklarede ham, hvorledes huset, der var fritliggende, var behandlet, således at det viste en tålelig god façade til alle fire sider, syntes han vel tilfreds; men da jeg fortalte ham, at de samme materialer burde anvendes helt rundt, blev han betænkelig og sagde:

„Det er da vel ikke deres mening, at jeg skal have gadefaçaden af almindelige mursten?"

„Jo, det er det ganske vist. Det er jo en rædsom dårlig smag at anvende forskellige materialer i de forskellige sider af et fritliggende hus. Vi har et afskrækkende eksempel i kirken henne på hjørnet, hvor en side er i huggen sten, en anden i pressede mursten og de to andre i almindelige flammede mursten, skønt alle fire sider er synlige fra de to gader; især er denne gruelige smag synlig i tårnet på hjørnet. Har dette ikke stødt Deres øjne eller sunde sans?"

„Næ, aldeles ikke; det er som man jo bruger det".

„Men de kan da indse, at deres hus vil se meget bedre ud, når det viser sig som en enhed. Gadefaçaden kan jo blive udstyret med en sandstensportal og karnap og have kvadre op ad hjørnerne, men hovedmaterialet synes jeg absolut må være det samme helt rundt."

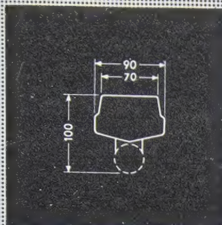
„Nej tak, det skal jeg dog ikke have noget af", og sigende nogle pæne ord om kunst og idealisme, bakkede han ud, øjensynlig bange for at vende mig ryggen, før døren var imellem os.

Vi er naturligvis alle enige om, at det er architektens faglige pligt at gøre hvad han kan for at forbedre

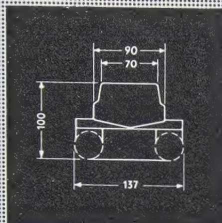
PHILIPS ARMATURER

TIL KONTOR OG BUTIK...

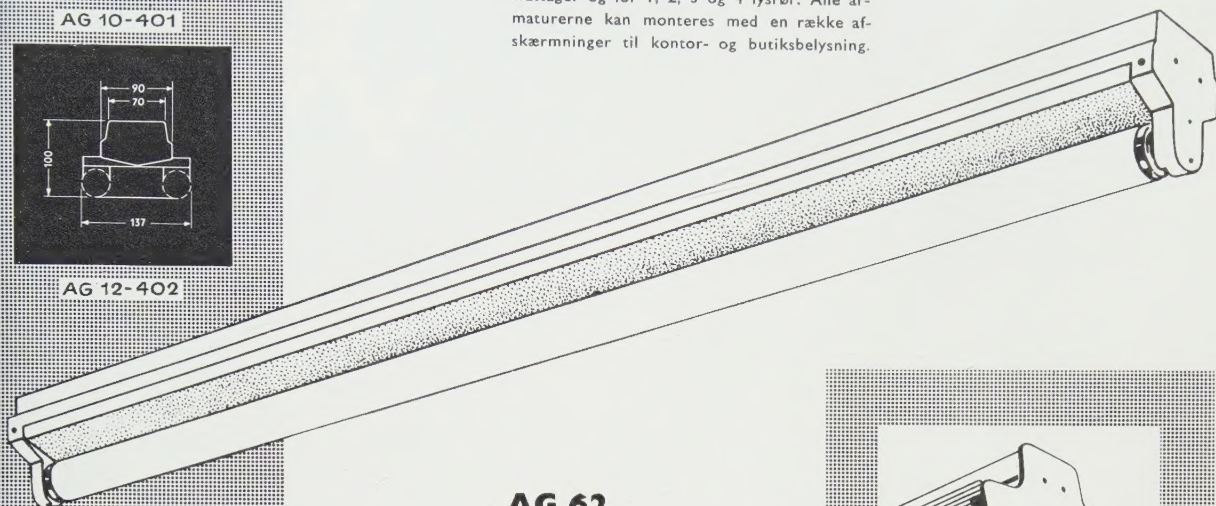
Philips nye AG-grundarmaturer fremstilles i 4 wattager og for 1, 2, 3 og 4 lysrør. Alle armaturerne kan monteres med en række afskærmninger til kontor- og butiksbelysning.

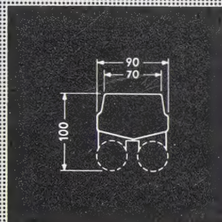

AG 10-401

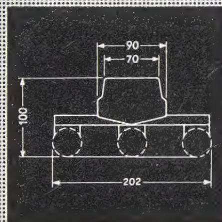

AG 12-402

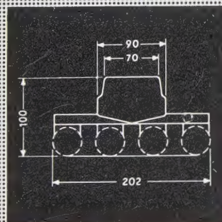

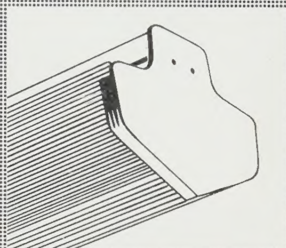
AG 10-402

AG 10-403

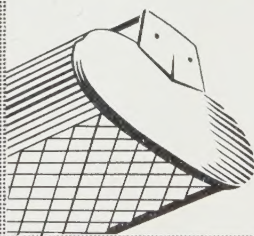

AG 10-404

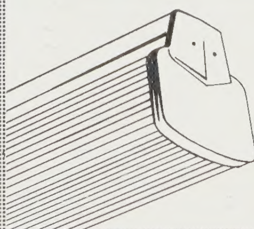
AG 62

Afskærmning med sandblæst, riflet glas monteret i endebunde af hvid, ovnlakeret stålplade.

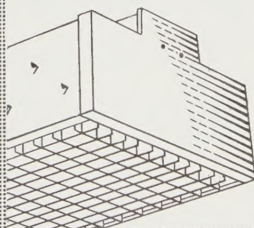
AG 30

Afskærmning med opaliseret, riflet sideglas, gitter af klar plastic og endebunde af hvid bakelit.

AG 50

Helt lukket, støvtæt armatur med skærm af transparent, opal akryl og endebunde af hvid plastic.

AG 45

Opad-nedad-lysende armatur med sideskærme af ovnlakeret stålplade med små refleksåbninger og gitter af opal plastic.

GODT
LYS
VÆLG
PHILIPS

den offentlige smag og at modgang i opfyldelsen disse pligter kun må oplive udholdenhedsdriften. M der er andre reformer, reformer, som har mindre gøre med smagen, men mere med de sociale tilsta og disses naturlige udvikling, som det ikke mindre architektens pligt at propagere for, og som sikke i fremtiden vil blive studeret med stigende intere og blive optagne som undervisningsfag i archite skolen. Det er disse reformer, jeg her ønsker at henl danske kollegers opmærksomhed på.

Efter denne indledning behandler Råvad meget udførligt danske bolig rum for rum. Pigekammeret giver ham an ning til placeringen af husfaderen i fremtidens familie.

Pigekammeret

Skønt det for 20 år siden var ganske almindel i København, at enhver lejlighed på mere end værelser måtte have et pigekammer for at være to date, har jeg dog en anelse om, at dette forhold – som i andre lande – langsomt forandres, og at pi kammeret ikke længere er en nødvendighed eller selvfølgeligt tilbehør til 3 værelsers lejligheder. H hurtigt udviklingen af dette forhold går for sig i gamle land, må læserne selv dømme om, men he Chicago er det kommet til, at pigekammeret først vi sig i 7- eller 8-værelsers lejligheder, og selv der er langt fra at være en nødvendighed, fordi antallet værelser betyder et større antal af sovekamre; et stø antal af personer som deltagere i det fælles husarbej

Mange anser naturligvis denne udvikling for bedrøveligt tidens tegn, men hvis man for et øjeb alvorligt vil sætte sig i tyendets sted som individ overveje indflydelsen af de moderne sociale tendens så vil man ikke have nogen vanskelighed ved forstå, at en tilværelse med regulerede arbejdstin i fabrik eller butik, med regelmæssig daglig fritid omgang med mennesker af forskellige klasser un ligheds vilkår, er at foretrække for det bundne underordnede liv som tyende.

Hvad enten man synes om det eller ej, må m indse, at dette er tidens gang. Tyendeværelset vi bestandig længere tilbage i husplanen og vil i fre tiden ganske forsvinde. I den rige mands hus, d store villa, udvikler tyendeværelserne sig gradevis hele lejligheder med spisestue, modtagelsesværelse „Hvilerum" etc., en måde, hvorpå respektable ty der er formåede til at finde tilfredshed i det tjenen forhold, men selv dette virker i den modsatte retni ved at forhøje det tjenende personales fordringer fremskynder derved det endelige ophør af tyendef holdet. En særegen klasse af professionelle husho ningsarbejdere, såsom tæppebankere, vinduespolere varmeapparatpassere o. s. v. har vel samtidig udvik sig, men disse – såvelsom gartnere og chaufførei arbejder udelukkende for den rige mand som tyend assistenter og sideordnede. På tyendeforholdets u vikling i den almindelige borgerlige familie synes ikke at skulle få nogen betydning.

Det er en forholdsvis let opgave for architekten udarbejde planer for den rige mands beboelse, m

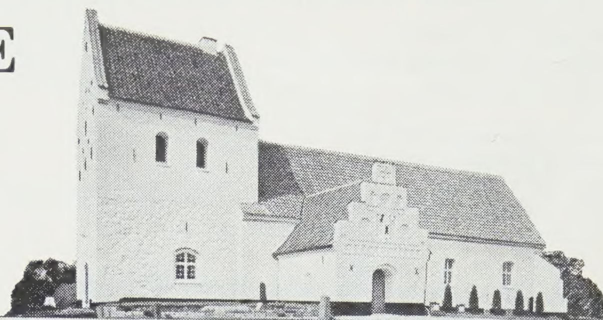
dette arbejde har kun ringe social betydning, hv det ikke giver anledning til frembringelse af æg kunstværker. Det er arbejdet for den brede masse befolkningen – typiske beboelser for de erhvervend klasser, som interesserer sociologen, og som frembri ger de sociale værdier.

Men med hensyn til det borgerlige tyendeværelse Hvad gør husmoderen, når tjenestepigen forsvinder Hun må enten selv gøre husarbejdet, sende ud huset, hvad hun kan, eller finde sig i at gå det ov med en let hånd. Husholdningsarbejdere som de over nævnte vil hun måske aldrig få råd til at benytte s af, i det mindste ikke i noget stort omfang, og det vil næppe undre et dansk publikum; men hvad måsk vil blive en kilde til forundring, er det, at mande vil i bestandig stigende omfang blive nødt til at g sin hustru tilhånde i huset. Dette er i det minds sket her. Manden har som sin opgave i husholdninge at tilse varmeapparatet, at bære kul og brænde op t komfuren fra lukafet i kælderen, bære asken ned o sigte den tilligemed asken fra varmeapparatet, sorte de halvbrændte kul fra, banke de løse gulvtæpper om fredagen og slå græsplænen søndag morgen, vand blomsterne, hvis de har sådanne, og i det hele tage gøre udvendigt arbejde i fritiden, såsom at vaske o polere vinduer og holde de udvendige trapper ren Han må gøre disse småting, enten han synes om de eller ej – nød lærer nøgen kone at spinde –, og en tin er sikkert: han får mere respekt for hustruens arbejd medens hun til gengæld får en mere direkte følels af at have en virkelig medarbejder i sin mand. Skils misser, for hvilke Amerika er berygtet, har ikke dere grund i dette husarbejdeforhold, men i det gansk modsatte, i lediggang og for mange penge.

Men for at vende tilbage til husplanen. At bygg økonomisk er en social nødvendighed og at finde de mest økonomiske form for én-familiehuset af de største vigtighed; enhver krone sparet i bygningsom kostninger af mønsterboligen udvider kredsen af dem som kan drage fordel af samfundsudviklingen i denn retning. Begrebet arbejderboliger er forældet og ti hører en aristokratisk tidsalder med klasse-, for ikk at sige kaste-inddeling. Familielivets fordringer i ret ning af hygiejne og bekvemmelighed er de samm hvad enten manden i huset er arbejder eller fabrik herre, kontorist eller kontorchef. Han er måske de ene i dag og det andet i morgen, og den mand, som er uden ærgerrighed eller ambition i retning af e civiliseret bolig, er udenfor samfundet, på en måde og burde ikke have fuldstændige borgerrettigheder Fattigdom og rigdom burde også have så lidt som mulig at gøre med boligens indretning. Rigdommen vil tage vare på sine egne interesser, og fattigdommen må ved sammenslutning, venskabelig og lovgivnings bistand blive hjulpet til at erhverve og holde møn sterhuset i dets mest økonomiske form. De sanitær og sædelige krav, som er den basis, på hvilken anta og anvendelse af de enkelte rum i huset er arrangerede er de samme, hvad enten ejeren fortjener en elle ti kroner om dagen.

GESTELEV KIRKE

opvarmes
for ca. 700,- kr.
om året . . .

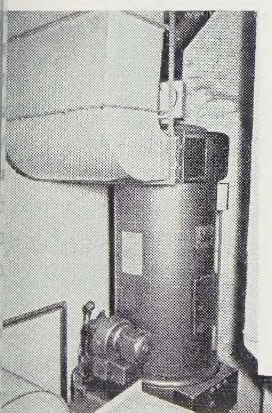
ndblæsningsristen (i den hvide ring)
r alt, hvad man i kirkerummet ser
f THERMOBLOC-anlægget.

Nordisk Ventilator Co A/S,
Næstved.

Ved hovedistandsættelsen af Gestelev kirke på Fyn (1957-58) måtte også varmespørgsmålet for kirken ordnes. Den gammeldags kalorifere kunne ikke mere siges at være en tidssvarende løsning, ligesom den optog urimelig stor plads i kirken. El varme var af forskellige årsager så dyr, at det lå uden for mulighederne at indføre denne varmeform. Menighedsrådet standsede derfor - nærmest ved en tilfældighed - ved det af NORDISK VENTILATOR CO A/S fremstillede BAHCO Thermobloc-anlæg, der dels var fantastisk billigt i forhold til andre opvarmningsmuligheder, dels optog meget lidt plads i kirken. At der ikke skulle graves for at installere anlægget var også en fordel, som ikke mindst Nationalmuseet satte pris på. Anlægget er meget billigt i drift, ca. 700 kr. om året, og kræver faktisk ingen pasning, hvilket nedsætter fyringsudgifterne betydeligt. Det kan ikke fryse, eftersom det kun arbejder ved elektricitet, olie og luft. Det "kører" under hele gudstjenesten og kræver ikke særlig lang foropvarmning. Varmen fordeles jævnt over hele kirken. Uden tvivl er det - hvor der kan skaffes plads til det - et anlæg, der virkelig kan siges at være en løsning på det vanskelige spørgsmål, som kirkeopvarmning er. Det anbefales på det bedste.

Herringe præstegård, den 25. juni 1958.

Wagner Kolpen
Sognepræst.

THERMOBLOC aggregatet der gen-
nem kanal og lydsluse er forbundet
med kirkerummet

Varmluftsopvarmning med THERMOBLOC benyttes i stadig stigende omfang til forskellige lokaletyper f. eks. værksteder, lagerlokaler, garager m.v., og i særlig grad til lokaler der kun periodevis skal være opvarmet. THERMOBLOC varmer nemlig hurtigt op, fordeler varmen effektivt, og er frostsikker. Mange kirker er derfor gået over til Thermoblocopvarmning, bl. a. Gestelev kirke ved Ringe på Fyn, og vi har fornøjelsen hermed at gengive et brev vi har modtaget fra sognepræst Wagner Kolpen.

THERMOBLOC kræver kun små installationsomkostninger, er billig i drift på grund af den høje nyttevirkning (86—92 %) og den effektive varmefordeling.

NORDISK VENTILATOR CO. NÆSTVED. TLF. (03725) 3000 — KØBENHAVNS AFD.: TLF. 3003. — ÅRHUS AFD.: TLF. 22933

NORDISK VENTILATOR CO

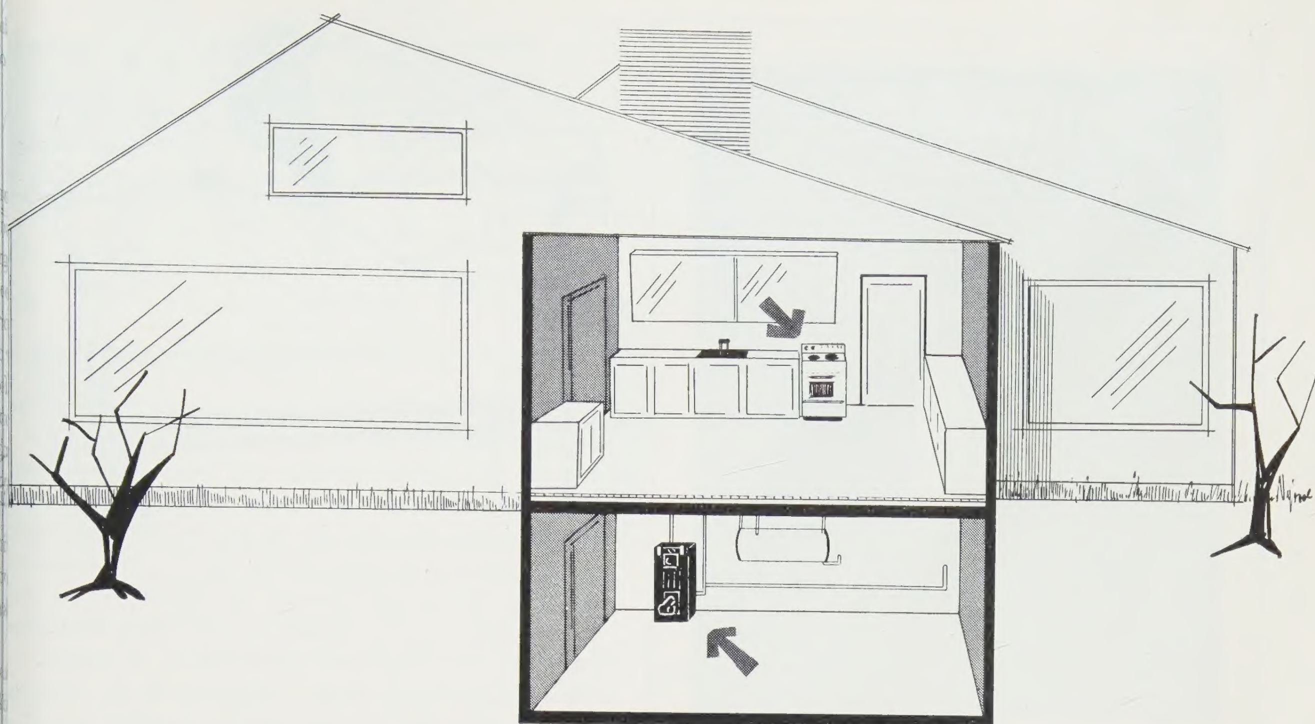
I en artikelrække 1911–12 om Grønland behandler Råv problemer, der såmænd godt kunne vække diskussion den d i dag, hvis enkelte betragtninger blev ført à jour.

Byen Erikshavn i Grønland

Danmark har et „biland" mod nord, hvis forsør melse fra hovedlandets side har været lige så stor so dets længde og bredde, men man synes nu at våg op til bevidstheden om, at dets besiddelse medfør pligter. De fagreste blade i Danmarks nyeste histo indeholder beretningen om Mylius Erichsens rejser anlæget af Nordstjærnekolonien, og medens disse fo håbentlig sikrer Danmarks besiddelse af landets nor lige kyster, giver det os også en lejlighed til at ven opmærksomheden fra den nordlige part til den sy lige og fra den brune grønlænder til den hvide. T den part af Grønland, hvor det kommer i berøri med den moderne civilisations handelsruter og hv verdenskulturen har anbragt en opgave, som kun ka løses af den hvide mand.

Grønland er fremtidens land, sundhedens, mås endogså videnskabens og kunstens. En talrig befol ning kan finde livsophold og tilfredshed der, såsna man har vundet overbevisningen om, at dette sto land ikke kan udvikles eller regeres fra et bureau København, men må have en hovedstad for sig sel Grønland har agrariske muligheder ejendommelige f klimaet der. Pingvinavl er sat i system ved Sydafrik kyst og må kunne udvikles til fordel på Grønlan øer. Rensdyravl og krydsning af moskusoksen med f eller bjærgkvæg må ved tålmodighed og sagkynd ledelse frembringe husdyr passende for klimaet, m sådanne forsøg må have statens beskyttelse og for tages på stedet af virkelige beboere og ikke af afse dinge fra København. Grønland må befolkes og kul veres i henhold til vor tids udvikling. Alle de kontor og virksomheder, som vedrører Grønlands forva ning og udvikling må flyttes derop. Opmålingsvir somheden og korttegningen må fuldstændiggøres ledes på stedet. En agerdyrknings- og akklimatis ringsskole og et bjærgværksakademi må etableres de og alle de virksomheder, nødvendige for anlæg og dr af en handelsstad og en hovedfiskeristation, må u vikles og lettes, medens en havn – en „Erikshavn" minde om Røde Erik og Mylius Erich – brugelig f de største handelsskibe med en red rummelig nok f en stor handelsflåde, må findes og udpege pladsen f staden, hvor Grønlands guvernør må have sin en bedsbolig. Man kan have afvigende meninger o hvornår og i hvilket omfang en sådan udvikling vil g for sig, men at den vil komme, er der næppe noge med kendskab til udviklingen af moderne kolon politik, handelsgeografi og internationale trafiklinj og stationer, der vil benægte.

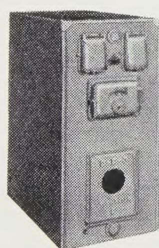
Lejligheden til at planlægge og bygge en by, e provinshovedstad, kosmopolitansk handelsstad og ha fiskeristation fra grunden er ikke mødt hver dag, en fuldstændig moderne opgave for architekter o ingeniører og en konsekvens af den ny bybygning bevægelse. Danske teknikere, handelsmænd, sømæn

Moderne byggeri kræver rigtig indretning af køkken og fyrkælder...

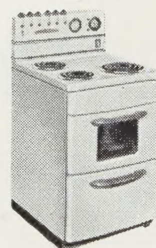

Anker Gaskomfur 400
Smukt formgivet af Sigvard Bernadotte og Acton Bjørn. Automatisk tænding af de 3 blus, termostatstyret muffelovn med glasrude, rummelig varmeskuffe, 2 kogebrændere og 1 stegebrænder.

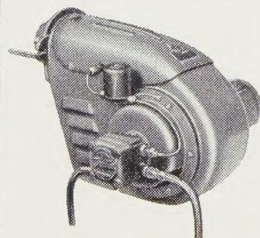

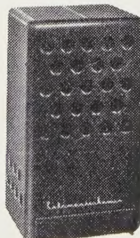
Salamander kedler
de danske støbejernscentralvarmekedler, kendt for deres lange levetid. Findes i størrelser for ethvert varmebehov – mindste kedel 1,0 m² hedeflade. Fås nu også i specialudførelse for oliefyring.

Anker-Elektro komfuret
er med sine mange nye elektrotekniske finesser et ønskekomfur for enhver husmoder. Automatisk ur, varmeskuffe, ovnbelysning, spiralrørskogeplader med lynhurtig opvarmning – er nogle af dem.

Salamander oliefyr
Det helt ideelle for opvarmning af villaer og rækkehuse. Salamander oliefyr har afgørende fordele f. eks. helautomatisk drift, økonomisk, enkel og billig montage. Lavtryksfyr fra 0,75 m²-2,8 m² og højtryksfyr fra 1,6 m²-6,6 m² varmeflade.

Salamanderkamin
til fyring med olie eller petroleum. Salamanderkaminen fremstilles i flere forskellige farver og kan faktisk indpasses i ethvert interiør. I teknisk henseende svarer den til de krav der stilles til en moderne oliekamin i dag.

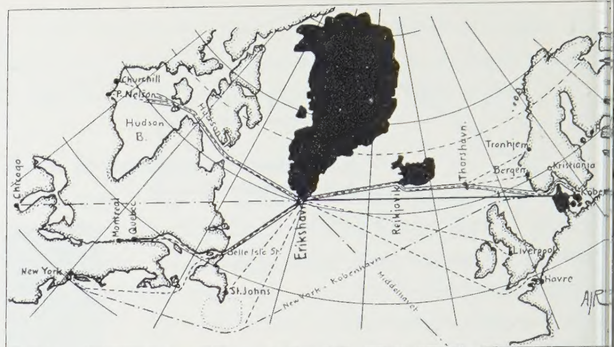
KGL. HOFLEVERANDØR

D◆F◆J

DE FORENEDE JERNSTØBERIER A/S

Forlang specialbrochure

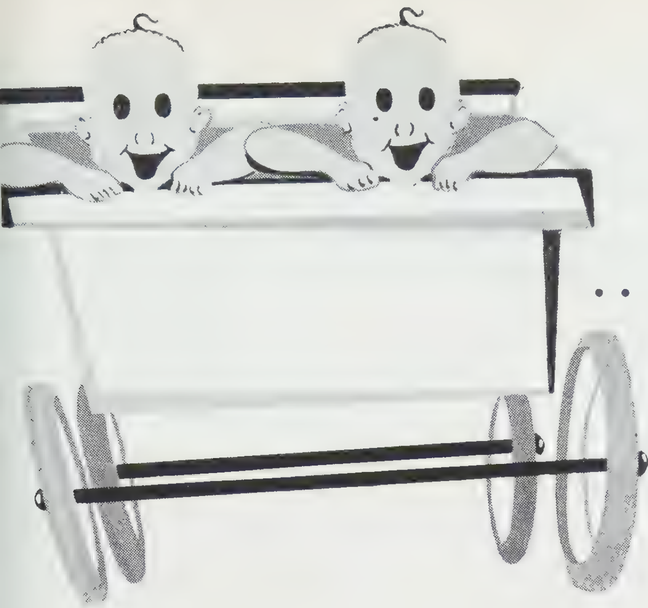
DFJ-UDSTILLINGEN, VESTERBROGADE 2B, PA 9206

og landmænd med interesse for denne sag burde dan[…] et grønlandsk selskab for drøftelsen af sagen og for […] virke for dens gennemførelse ved lovgivningsmagte[…] hjælp. En halv snes architekter og ingeniører bur[…] derefter slå sig sammen for en personlig undersøgel[…] af øer, kyster og farvande ved sydenden af Grønlan[…] udarbejde foreløbige planer, og såsnart et udva[…] mellem disse er gjort, bosætte sig på stedet med de[…] familier og derved danne begyndelsen til staden.

Den handelsgeografiske beliggenhed er omtre[…] givet, for den må være så nær som mulig ved K[…] Farvel (hvilket måske burde omdøbes til Kap Go[…] dag). Betingelsen er jo ikke længere hensynet til esk[…] moens fiskeri eller missionærens bekvemmelighe[…] men hensynet til den internationale trafik, som antyd[…] på vedføjede kortskitse. Man vil på denne se, at […] station dér vil blive et centrum for al trafik fra Øst[…] søen nord om Skotland og fra vestnorske havne […] Canada gennem Belle Islestrædet og Hudsonstræd[…] og blive en meget bekvemmere station for nordhav[…] fiskeriet end St. Johns på Newfoundland, som for […] den udfylder denne plads. At der længe har vær[…] trang til en civiliseret havn med kulstation og trådl[…] telegraftjeneste for navigationen i det nordlige Atla[…] terhav er indlysende, og Danmark burde betrag[…] det som en æressag at udføre denne tjeneste.

Hvad klimaet angår, da må man huske på, at d[…] er meget lettere at overvinde kulden end heden, […] at en moderne havn ved Kap Farvel er mere prakti[…] end en sådan i den tropiske zone. „Man dør ikke […] vinterkulden, men man dør af sommerheden", sag[…] dr. Chr. Fenger i en samtale dagen efter min a[…] komst til Chicago, og det er jo virkelig således, […] skønt nu og da en person omkommer i kulden, f[…] hver sådan omkommer i det mindste hundrede […] hede. Kap Farvel er på højde med Christiania […] Helsingfors, og en havn der kan holdes isfri år[…] rundt. Det vil næppe blive anset for en besværl[…] opgave at udvikle et civiliseret grønlandsk hus li[…] så bekvemt og hyggeligt som de finske og norsk[…] Jeg skulde snarere antage, at det vilde være en meg[…] tiltalende opgave. Det vil gå med indlandsisen og d[…] barske klima, som det er gået med den amerikans[…] ørken og det uudholdelige klima her. Efterhånd[…] som nybyggerne rykkede frem, rykkede ørkenen t[…] bage, fordi den hvide mand besidder en særegen for[…] af energi kaldet initiativ, hvilket gør det mulig f[…] ham at vende ulæmper til fordele.

.... men det er ikke tilfældigt

når VØLUND Vaskerianlæg **også**
foretrækkes ved modernisering af ældre ejendomme.
Det er resultatet af mangeårige erfaringer
med fremstilling af vaskemaskiner, der tilfredsstiller
ethvert krav til moderne og rationel vask.

VØLUND-anlæg bestående af centrifuge, vaskemaskine og skyllekar af terrasso installeret i ældre ejendom i København.

AKTIESELSKABET „VØLUND"

ØRESUNDSVEJ 147 — KØBENHAVN S — TELEFON ASTA 5522

Året efter, i 1913, vender Råvad tilbage til problemer omkring Grønland. I mellemtiden er han kommet i besidde af et materiale, der har sat ham i stand til at udarbej temmelig detaljerede planer for en ny storby, Erikshavn, Sydgrønland. Nu, hvor der synes at være alvor bag planer om udnyttelsen af Grønlands naturrigdomme, var det mås en ide at genoplive tanken.

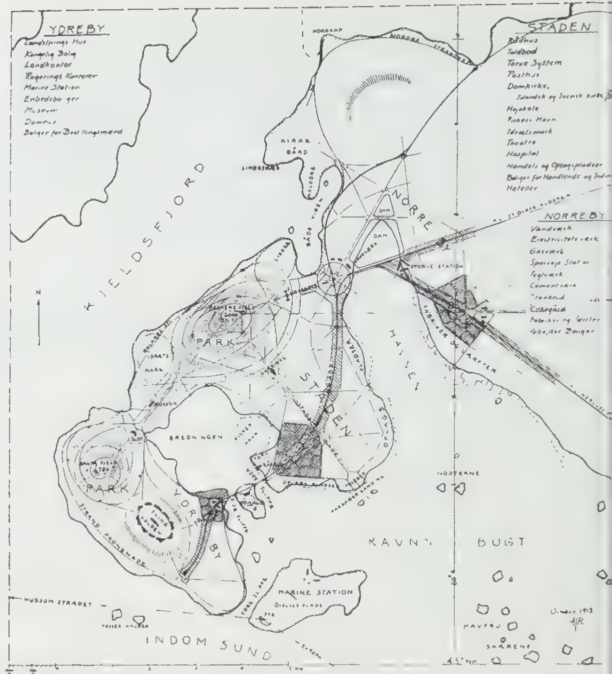
Erikshavn har, som her foreslået, sit centrum 6 5′ 30″ N og 45° 1′ 30″ vest for Greenwich, og er tæn anlagt på det mod syd og mod Ravnsbugten skr nende land, i læ af de betydelige højder på hal øens nordvest side. Dette giver en udstrakt kystlin anvendelig for landingspladser, oplagspladser, fabri ker, værfter og torvepladser med bulværk til fortø ning af fartøjer bringende fiskeri- og andre produk ter til markedet. Mod havet er denne by direktl beskyttet af marinestationsøen, Havfruskærene c mindre holme foran Middelhavnen.

Når denne havn og Indom-sundet er blokeret storis, vil den store ydre af omtrent 300 øer og holm bestående gruppe tjene som ydre havn og red, c forbindelse mellem disse og byen bliver da vedlig holdt ved telefon, motorbåde og lægtere. På gruppe hovedø er tænkt anlagt en fuldstændig redningsstatio med fartøjer, fyr, tågehorn og trådløs station (e fortrinlig beliggenhed for den foreslåede grønlandsk trådløse station), bugser- og lodsstation. På denne o omliggende øer anlægges kulpladser og bekvemme ligheder for handels- og fiskeriflåderne. Den hel øgruppe foreslås reserveret som marinepark under e kommandant, som må være søofficer og må have over opsyn med sejladsen, jagten og fiskeriet indenfor om rådet og med fyrene og redningsvæsnet.

Det hele område: Udhavsøerne, bytomten og op landet indenfor denne med tilliggende øer og ind søer, mellem Herlufsfjorden og Kjeldsfjorden, e tænkt konstitueret som et syssel med dansk retsfor valtning, modificeret i lighed med Færøernes.

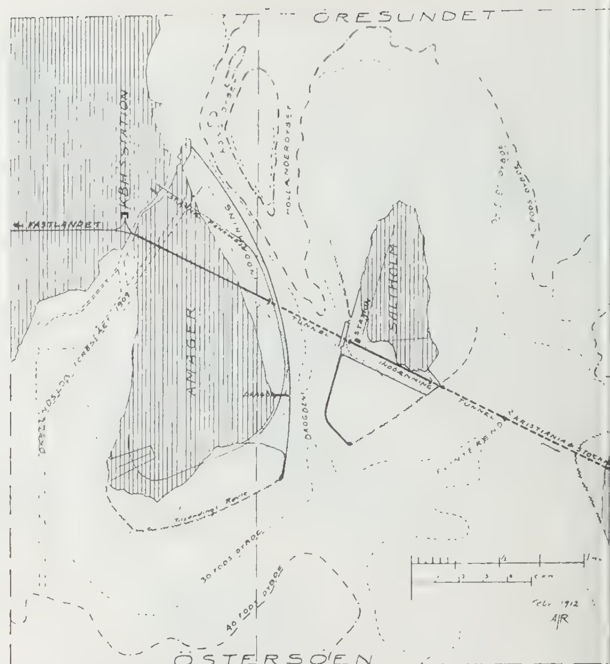
ssurance-Compagniet Baltica A/S, arkitekter M.A.A. *Eske Kristensen og Erik Barfoed*

Som man ser af ovenstående kortskitse, er den for slåede bys areal delt i tre dele: en, den yderste, f regerings og hovedstadselementet, en anden, d midterste, for handelen og det fremtidige forretning kvarter og en tredje, den inderste for industrien for fabrikker og værfter – for den bydel, hvor d egentlige systematiske arbejde vil have rum til brede sig. Den overordentlig heldige topografis karakter af pladsen vil ved denne benyttelse sik en harmonisk udvikling og vækst af den nye by når begyndelsen af bebyggelsen sker i alle tre de som vist på skitsen, så vil disse udvide sig langs ha delsgaden som den egentlige færdsels pulsåre, b byggelsen efterhånden mødes og den store by dann uden de så overordentlig kostbare og tidspilden omvæltninger, som forårsages ved, at visse element bestandig skubbes længere bort fra centret og uro usikkerhed bliver karaktermærke for fremgange Det egentlige centrum for bylivet vil danne sig or kring Slippen og dennes bredninger, med et area der i størrelse nærmer sig til søernes i Kbh. Brofo bindelsen her mellem hovedstaden og handelsstade de mest fremragende offentlige bygninger, de inte essante kystlinjer omrammede af de høje fjelde, øern torvetrafikken, marinestationen, det friske salte A lanterhavs vand med de vekslende indtryk og liv former vil her fremkalde et virkeligt hovedstadsli som vil bidrage mægtigt til byens anseelse og fren gang. Et andet center af en forskellig karakter v forme sig på odden, som forbinder handelsstade med fastlandet. Man har her på den ene side de forenede handels- og industrihavn og på den ande den udstrakte bådevig, med lige, store, naturlig fordele for færdsel over vandet. De topografiske form er således lagte tilrette fra naturens hånd for en sta som vil være istand til at udfylde en fremragen plads både i den nationale og den internationale u vikling.

GODT NYTÅR

TAK FOR BEHAGELIGT SAMARBEJDE

Øresundstunnel

I Architekten, årgang 1911–12, beskæftiger Råvad sig m
Københavns forhold. Herunder skitserer han et forslag til
Øresundstunnel, der på flere punkter ligner de nyeste projekt

Som en illustration af, hvad jeg mener, der bur gøres, skal jeg atter henlede opmærksomheden hovedspørgsmålet for staden, nemlig beliggenhed ved en af verdens hovedvandveje: Øresund. Denn internationale vandvej har, som almindelig bekend i de senere år tabt en del af sin betydning, fordi de kun tillader tredje klasses handelsskibe at passe Saltholmsrevlen mellem Amager og Sverige og tvi ger de større skibe, til eller fra Østersøen, til at søg vejen enten gennem Storebælt eller gennem Kiele kanalen. Som en vej til at gengive Øresundet s gamle betydning foreslog jeg i 1909 en uddybning et løb fra Køgebugt til Kongedybet gennem Købe havn. Som en anden og mere direkte vej til Øresunde fornyelse som hovedvandvej skal jeg nu henlede o mærksomheden på en måde, skitseret i vedføjed illustration, på hvilken Drogden kan uddybes. Et s stort foretagende kan imidlertid, lige så lidt som d andet øresundsløb, blive gennemført alene, men m knyttes til et andet og supplerende foretagende fo ved fælles kræfter at nå en fordelagtig basis. En tunne forbindelse med Sverige har ofte været foreslået, me som naturligt er, kan midlerne til et sådant foretagend ikke skaffes til veje ad den direkte vej, fordi den sand synligvis ikke vil betale sig. Som vist på skitsen h kan tunnelforetagendet blive gjort fordelagtigt ve at forene det med et forslag til uddybning af Drogde Fylden, som er nødvendig til den skitserede strøm regulering og inddæmningsarbejder, vil blive tilvej bragt fra tunnelarbejdet, og værdien af de inddæm mede arealer med den forøgede værdi af Saltholme vil gøre foretagendet fordelagtigt, uanset de forøged indtægter fra den større trafik mellem landene, so vilde blive det naturlige resultat af tunnellen.

SOM SARDINER I DÅSE

Af Walther Canning

I New Yorks myldretimer opstår der fantastiske sa menstimlinger på undergrundsbanernes perroner, der c løbes af 13.000 tog i døgnet. „Hvis kvæg på gennemre blev behandlet på den måde, ville sagen hurtigt bl taget op af selskabet til dyrenes beskyttelse".

Det er vist en almindelig opfattelse, at de kollekt trafikmidler er på retur. Men tværtimod vil behovet fx. tunnelbaner stige. Se blot hvordan det står til i au mobilets land.

Den 30. juni 1948 var en kritisk milepæl i New Yor historie – det var nemlig sidste dag, storbyens 7 milli ner passagerer kunne køre i undergrundsbane for cents. Rasende protester løftede sig fra togenes trofas klientel, da det blev bekendtgjort, at man for førs gang i banernes 44-årige udvikling så sig nødsaget at hæve taksten fra 5 til 10 cents. Undergrundsbanern 5-cents-takst var efterhånden – ligesom amerikanern berømte kop kaffe – blevet en tradition, og i visse r ninger hæger yankeerne ligeså meget om tradition som vi andre.

Men skæbnen ville det nu sådan. Fra og med 1. j 1948 var taksten 10 cents, og dermed fordobledes b nernes indtægter, mens udgifterne var steget næst tilsvarende. For det koster jo en net lille sum at hol de 13000 tog i gang hele døgnet rundt. 39.000 fun tionærer er beskæftiget ved New Yorks subways, her er de 4.450 konduktører, de 3.250 togførere me 12.000 reparerer og vedligeholder vogne og sp Resten arbejder i administrationskontorerne, på s tionerne og andre steder.

7 millioner passagerer daglig

7 millioner New Yorkere benytter sig daglig af de hovedlinier, de fleste af dem to gange om dagen til fra arbejde, de øvrige om aftenen i teatertiden. Lan den største del af passagererne betaler deres „dim uden at snyde, men blandt de 2 og en halv millia mønter, som årligt ruller ned i banernes tælleappa ter, ligger der altid tusinder af udenlandske møn eller små runde stykker letmetal.

Selv om der daglig løber 13000 tog til befordring alle disse passagerer, kan det ikke undgås, at folk myldretiden bliver klemt aldeles flade. I stedet for stille sig i kø, farer hele sværmen af ventende ind ge nem de brede døre, – situationen minder fuldstænd om kvægflokke i vild panik for at undslippe en prær brands knasende flammer.

En New-Yorker-journalist skrev for kort tid side „Hvis kvæg på gennemrejse blev behandlet på sam måde, ville sagen hurtigt blive taget op af selskabet dyrenes beskyttelse".

Den typiske subway-passager finder sig i denne u melighed mindst to gange om dagen på hverdage, ell 50 gange om måneden. Statistikken – som i USA n mest er en gud – viser, at gennemsnits-New-Yorke tilbringer 10 og et halvt fulde døgn om året under j dens overflade.

LYFA

armaturer i aluminium med hvide nylongitre

←O 145

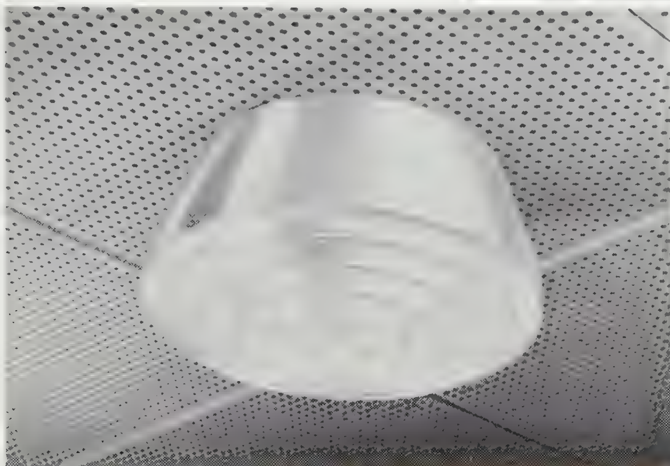
glødelampe max.	75 watt
diameter	200 mm
indbygningshøjde	145 mm
indbygningsdiameter	160 mm
pris	kr. 40.–

O 139→

glødelampe max.	150 watt
diameter	300 mm
indbygningshøjde	150 mm
indbygningsdiameter	250 mm
pris	kr. 52.–

Forsynet med beslag for opsætning i akustiklofter

←O 144

glødelampe max.	75 watt
diameter	250 mm
højde m. gitter	140 mm
pris	kr. 41.–

O 144 leveres hvid eller blå

Forsynet med beslag for opsætning direkte på loft eller direkte på NES- eller LK-kronerosetdåse

O 146→

glødelampe max.	75 watt
diameter	160 mm
højde m. gitter	200 mm
pris	kr. 43.–

O 146 leveres hvid eller blå

Forsynet med beslag for opsætning direkte på loft eller direkte på NES- eller LK-kronerosetdåse

belysning og el-materiel

LYFA

Blankavej 32, København, Valby, Tlf. 30 04 11

AALBORG 3 58 88 - **ÅRHUS** 3 27 22 - **HORSENS** 2 37 00 - **ESBJERG** 5400 - **HADERSLEV** 2 31 14 - **ODENSE** 12 25 25

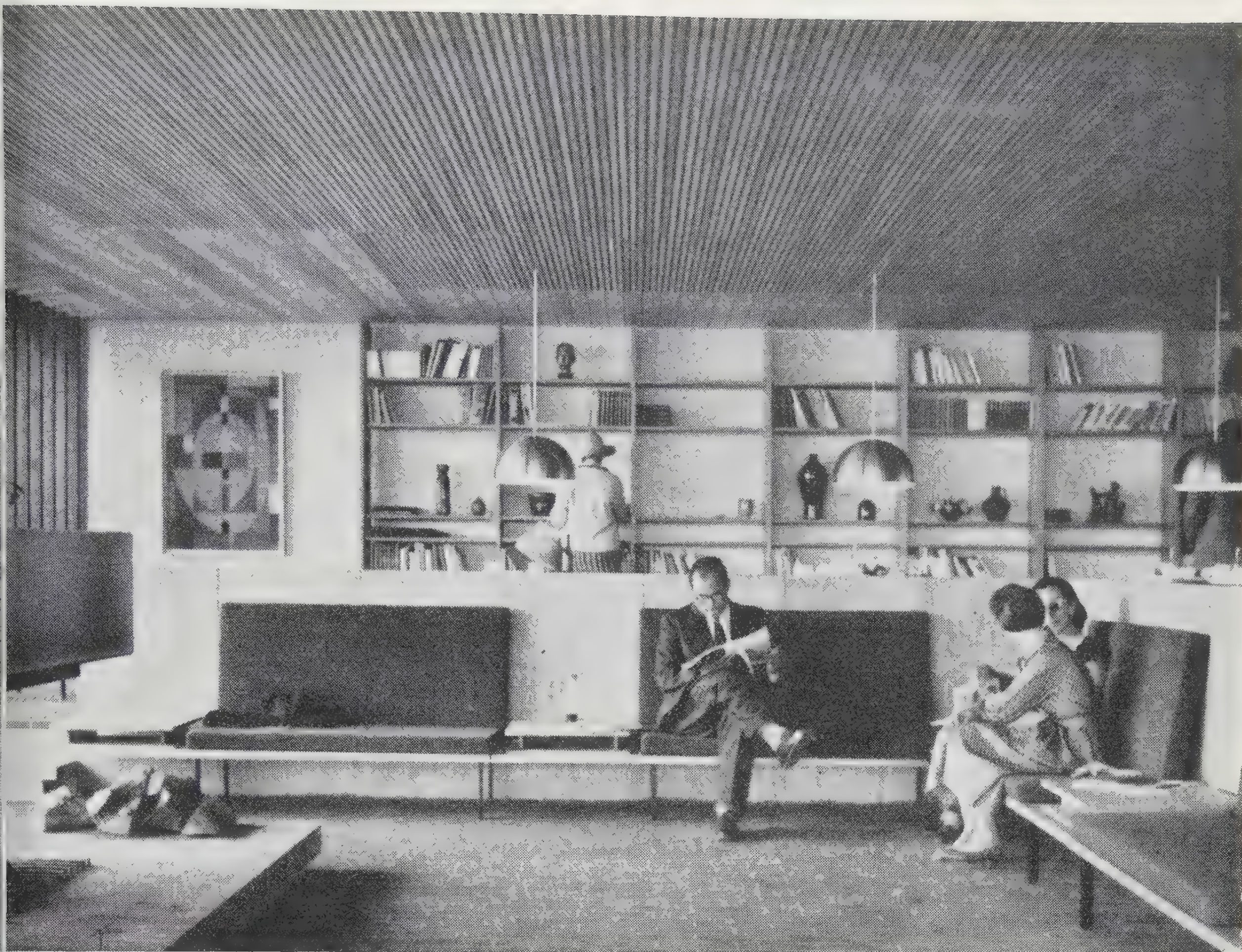
Grand Central Station er en af New Yorks mest benyttede subway-stationer

Det er selvfølgelig ikke alle stationer, der fylder li meget i de grådige togs maver. En af de fedeste bidc for banernes ledelse er stationen på Times Square hjertet af byens forlystelseskvarter. Ved slutningen 1955 havde tælleapparaterne på de forskellige p ron'er her indbragt ca. 100 millioner 10-cent'er, el omkring 60 millioner kroner.

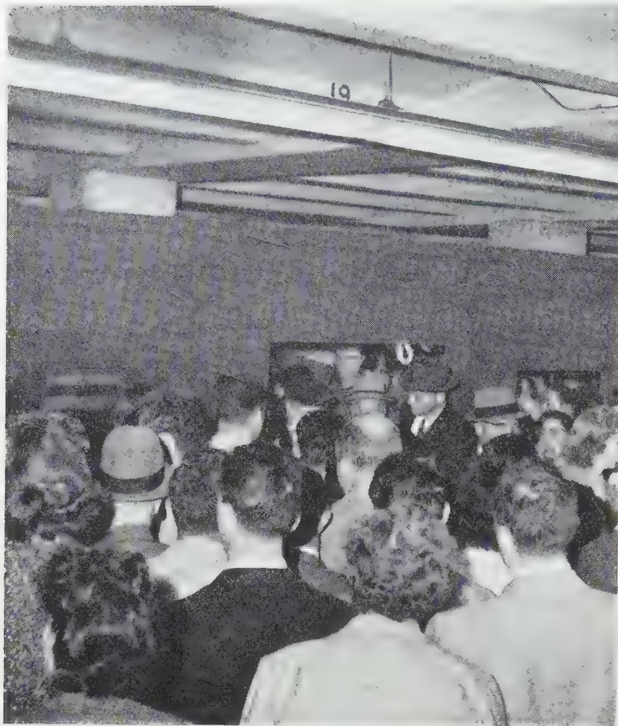
128 tons efterladte aviser om måneden

Eftersom New York er en by, der er på tæerne h døgnet rundt, kører dens subways uafbrudt, selv der naturligvis er færre tog om natten. Fra midnat klokken 5 morgen suser togene afsted med 12–20 m nutters mellemrum. I myldretiden om morgenen igen om aftenen behøver man blot at vente 3–4 minu ter. I de mellemliggende timer og i aftentimerne ind midnat ca. 8 minutter.

Da man jo ikke opnår noget ved at se ud ad vind erne i en undergrundsbane, er passagererne tvunget at vende blikket indad og betragte alle de mange o satte reklamer, eller deres ofte mindre fornøjelige me mennesker. I de tidlige morgentimer kan de deles i lejre – den sovende og den læsende. Mange føler s lokket af hjulenes rytme over skinnerne til at tage lille lur som en forlængelse af nattesøvnen, mens and

ouisiana, arkitekter Jørgen Bo og Vilhelm Wohlert, M.A.A.

Det er ikke særlig behageligt at skulle med subway'en i myldretiden

mener, at de bør tage deres daglige dosis af enerveren verdensnyheder. Intetsteds på jorden reklameres c iøvrigt så ihærdigt for nervemedicin og for hovedpi tabletter som i New Yorks subways.

Når passagererne forlader toget, efterlader de s regel deres aviser på sæderne, og hver måned sam personalet 128 ton avispapir op af de 6000 vogne 1999 perron'er, eller fisker dem op af 4.588 affal spande. Ledelsen sælger det hele for 147.000 kro årligt, og betaler 30 millioner kroner i lønninger for få det samlet op. Men deraf kommer de 28 millio ind igen ved koncessioner for tyggegummi- og cho ladeautomater på perron'erne og ved udlejning reklamerubrikker i vognene og på stationerne.

Mange tabte gebisser

Aviser er iøvrigt ikke det eneste, togpersonalet fin glemt eller bortkastet. Alt lige fra hårnåle til kont basser bliver bragt ind på kontoret for fundne sag Paraplyer og uparrede handsker fører stort. Un krigen indbragte årlige auktioner af fundne sager o 42.000 kroner – nu er tallet derimod dalet til 28.o Forklaringen er den, at uafhentede paraplyer beta med 70 kroner dusinet på et tidspunkt, hvor der mangel på den vare, mens de i dag går for 19 kro

... ja, næste gang må du hellere foreskrive rigtige mursten

LYSKOPI ZINKTRYK
MINERVA 3630
Tutein & Koch
GRAFISK ETABLISSEMENT
FARVERGADE 8 - KBHVN. K.

Hvem skulle iøvrigt tro, at togpersonalet også ret hyppigt finder forlorne tænder? Selvfølgelig taber folk ikke uden videre deres skattede gebis ud af munden, men personalet siger, at masser af mennesker går med deres gebis i lommen en stor del af tiden, og når de så trækker et lommetørklæde frem, følger tænderne med. Men hvordan noget menneske kan være så fraværende at glemme sit træben, et par krykker, en barnevogn – eller en slange i sprit, er alligevel mere forunderligt.

En af de ting, der aldrig viste sig på kontoret, var 11.700 dollars, som en forhandler af brugte automobiler tabte i et Eight-Avenue-tog.

Der savnes buffet-vogne

En mængde mennesker anvender en mængde tid på at kritisere og fremsætte forslag til forbedringer. Det hyppigste forslag gælder anskaffelsen af en buffet-vogn om morgenen, så travle kontorfolk kan få den kop kaffe, de aldrig får tid til at drikke, inden de går hjemmefra. Men ledelsen er bange for, at folk blot skal spilde den. En hel del passagerer udtrykker ønsket om at få det strenge forbud mod tobaksrygning lempet med oprettelsen af specielle rygevogne, og andre ønsker særlige vogne til mødre med barnevogne, som i trængslen er en sand forbandelse for alle parter.

To kendte New-Yorker-opfindere har anbefalet bakteriedræbende lamper overalt i tog og på stationer, – et kæmpemæssigt støvsugerarrangement til at rense luften for støv, samt sammenfoldige sæder, så alle passagererne ville blive tvunget til at stå op og dermed ska mere plads.

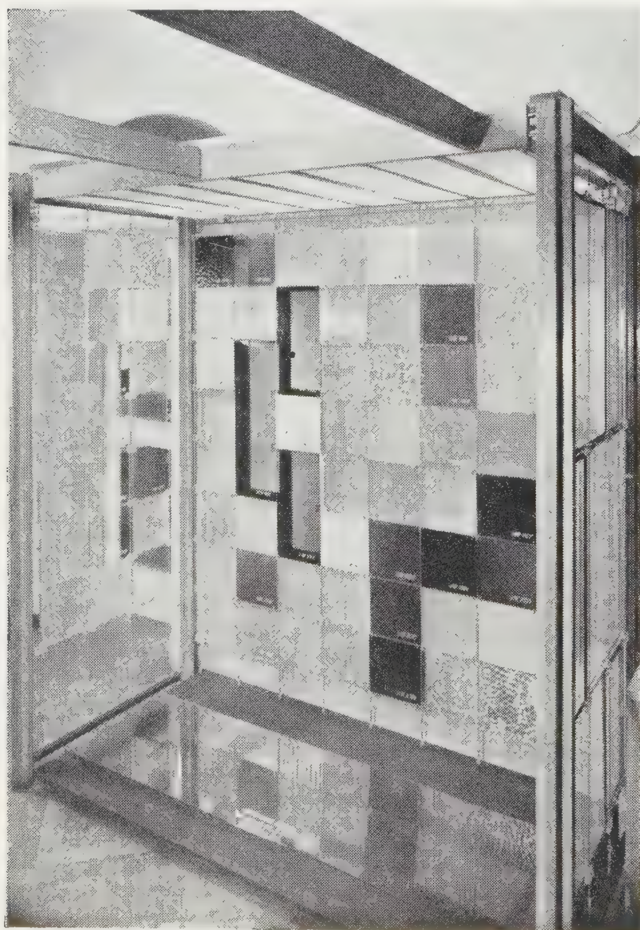
1095 kilometer spor

New York's subway-system er verdens største byba net, – det består af 37 linier, som daglig ruller hen o 300 km spor. Dertil kommer utallige sidespor til ra gering og dobbeltspor. Alle underjordiske spor l sammen strækker sig over 1095 km! Den læng køretur for en dime (10 cents) indenfor The New Y Metropolitan Areal er ca. 45 kilometer.

Selv om New Yorks undergrundsbane kan prale at være verdens største, er den dog ikke den ælds London ligger 40 år forud. Det er heller ikke den m moderne, for både Moskva og Buenos Aires kan fre vise langt elegantere baner.

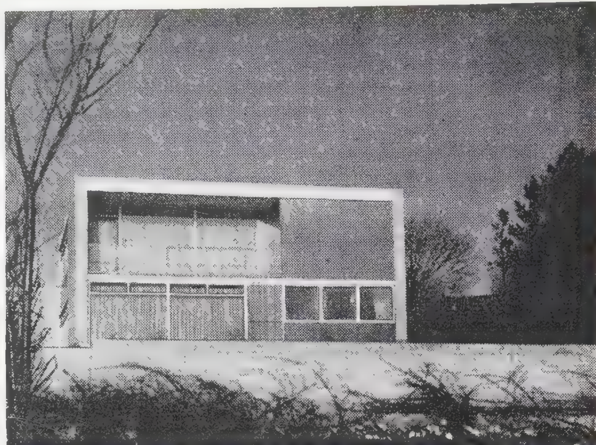
De første eksperimenter med undergrundsbane New York City blev foretaget allerede i slutningen 1860'erne, da den 312 fod lange tunnel under Broa way fra Warren til Myrray Street blev boret. I 18 var arbejdet fuldført, og den ingeniør, der havde le det, blæste en vogn fuld af passagerer fra den ene en til den anden ved hjælp af en enorm pneumatisk vi Den første regulære subway-service blev åbnet i 19 da 27000 embedsmænd og honoratiores fik en gra køretur gennem en 14 km lang tunnel fra rådhuset 145. gade. En reporter skrev dengang om begiven den: „Mænd sloges, sparkede og skubbede som van tige for at komme med". Tilsyneladende er situation den samme den dag i dag!

Walther Cann

„Den slags eksperimenter bør du hellere overlade til nogen, der har forstand på sondeboringer og pæletrykning f. eks. C. T. Winkel“

Hus i Kalundborg, arkitekt M.A.A. Arne Jacobsen
Glarmester: Emil Nielsen, Kalundborg

A NEW Gaslite by ARKLA ...the TILT-TO

TILT TOP
The hinged top swings back for easy access to interior.
HURRICANE Style Chimney
Adds a touch of elegance reflects the nostalgic charm of yesteryear.
Improved BURNER Assembly
Mixture control offers maximum candlepower ... mantle lasts for years, even with constant burni

LOOK FOR THE NAME Gaslite BY ARKL

En helsides annonce for „Gaslite" – med Hurricane Style Chimney

ILLOYAL KONKURRENCE

Mange af Københavns gamle gaslygter har efter gende fundet sig et nyt og mere forstående fædrel på den anden side af Atlanterhavet, hvor de ny et fortjent, men dog stadig virksomt, otium som hyg spredere uden for amerikanske ønskevillaer. Må spreder de endda deres milde lys ved opkørslen carport'en, som det ifølge „Berlingske" nu også h der her i landet, med en stille triumf over et af væsener, der var medvirkende til at fordrive dem Kongens By.

Men ikke alle kan få virkelige antikviteter – og at stå disse uheldige bi, for at hjælpe disse ulykke til ikke at være mindre oplyste end naboen, ha amerikansk firma sat en produktion i gang af gaslyg der har den ubestridelige fordel fremfor de københa ske, at de er udtryk for det teknisk set nyeste nye, ikke desto mindre „. . . reflects the nostalgic cha of yester-year". Det dufter af lavendler . . .

Dette fremskridt i menneskehedens oplysning fa keres pudsigt nok i Little Rock, Arkansas.

. Foght, København, viser: Casablanca-tæppet

A 35

Ekspeditionsbygningen Københavns Lufthavn, Kastrup

Oplægning af tagplader med kranvogn

ARKITEKTEN

JULE- OG NYTÅRSHÆFTE 1958

INDHOLD

St. Croce i Florens 1853

Arkitekt J. D. Herholdt

Max Brüel: Udstillingsinteriør på Dansk Kunsthåndværks udstilling, 1958

Er vi på vej ind i hyggealderen?

På den front, hvor fremskridtet kæmper den evige kamp mod bagstræbet, findes ingen hygge. Sutsko og lang pibe er ikke et passende udstyr for en avantgardist. Nøddebo præstegård er ikke et revolutionsstykke.

I progressive kredse har ordet hygge en odiøs klang. Og dog er det jo det, soldaterne ved fronten drømmer om, den hyggelige stue et sted i baglandet, fjernt fra kamptumlen. Der sidder mangen gammel frontsoldat i stråtækt tryghed og mindes ungdommens kampgny.

Hygge er et begreb, der vanskeligt lader sig definere. Det er ikke et entydigt begreb. Men for de fleste er det ensbetydende med materielt velvære i ikke alt for sterile omgivelser. Godt med uafstøvede bøger, langhårede gulvtæpper, overpolstrede møbler og levende lys fremmer fornemmelsen af hygge. I gamle dage havde man det hyggeligt – uden undtagelser. Det var før Edison opfandt det elektriske lys og støvsugeren. Kan man tænke sig noget hyggeligere end at sidde foran den buldrende pejs og snitte træskeer til lyden af de sultne ulves hyl derude i sneen på den anden side af de svære, skærmende bjælkevægge.

Ja, det kan man vel, hvis ens fortid tilfældigvis er alt andet end oldnordisk – f. eks. japansk. Os forekommer japansk levevis at være temmelig asketisk, den er ihvertfald væsentlig anderledes end vor. Japanerne kan vel også hygge sig, f. eks. ved en kop the, det

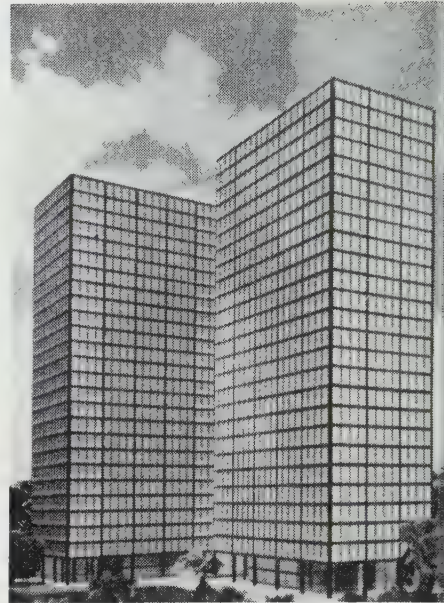

Hallandsgården, Frilandsmuseet

sker blot under helt andre ydre omstændigheder end hos os. Et er dog nok givet, der som her, det nøgne og umøblerede rum er uforenelig med hygge. Og så kan rummet være aldrig så artistisk værdifuldt. Det er tingene, tegnene på menneskelig bosætning, der er afgørende.

Her har vi måske en af årsagerne til den hyggekonflikt, der har præget boligpolemiken de senere årtier. Vi har importeret adskillige væsentlige træk fra den japanske boligs ydre rammer, det åbne hus, papirvæggene (der hos os er blevet glasvægge), den puritanske farveholdning osv. Men vores levevis er stadig vesteuropæisk, og det er de ting, vi omgiver os med, også. Stort set – for det mærkelige er jo, at der findes folk, som underordner sig de ydre rammer, som purificerer deres livsmønster, så det bliver afstemt efter de fysiske vilkår en ekstremt udformet bolig byder dem. Disse få eksempler skal man nok søge blandt arkitekter.

Eksempler på uoverensstemmelse mellem boligens ydre rammer og dens indhold er derimod legio. Mies van der Rohe har

Idealexteriøret

Idealinteriøret

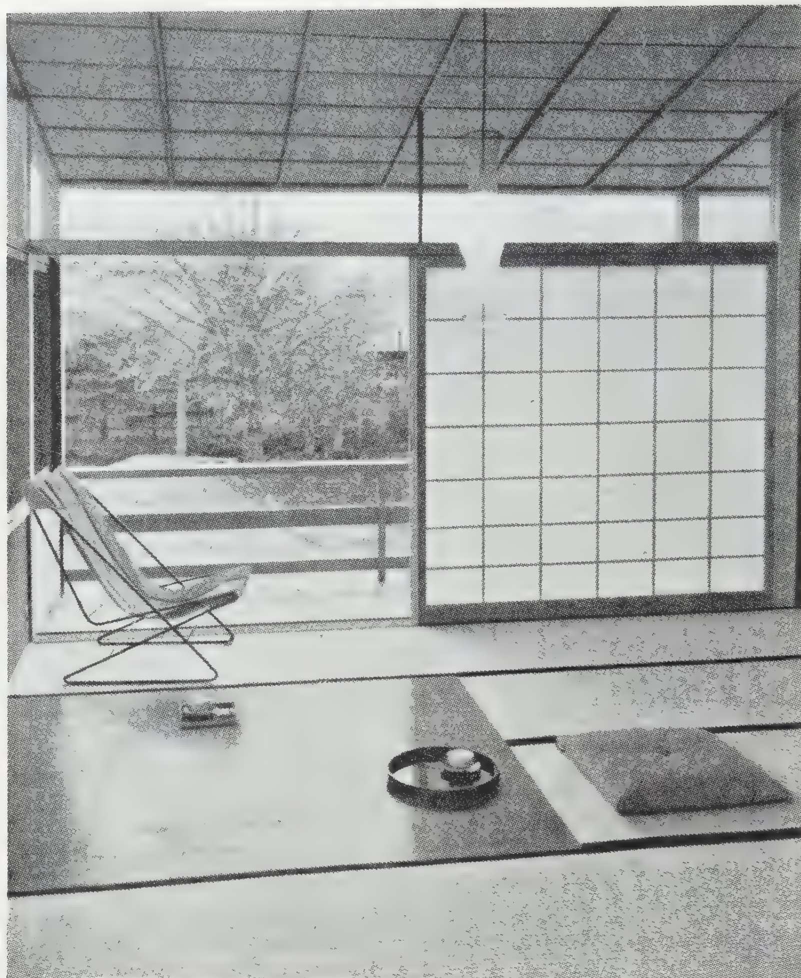
ved flere lejligheder, første gang på verdensudstillingen i Barcelona 1929, vist hvorledes han tænker sig husets ydre og dets udstyr harmoniseret. Lake Shore højhusene i Chicago er i det ydre en klar og logisk arkitektur, helt på linje med formsproget i hans énfamiliehuse. Førende arkitekturhistorikere har karakteriseret dette formsprog som tydeligt japansk påvirket. At beboerne af de sikkert fortræffelige huse, ikke har japanske boligvaner viser et morsomt billede Life har ladet optage med teleobjektiv ved aftenstide. Det lader os kigge ind i et sikkert typisk udvalg af de mange hundrede boliger i Lake Shore. Det er typisk amerikansk hygge, fede overpolstrede møbler, blomstrede cretonner og lamper med silkeskærme. Det er standardiseret hygge – der findes ikke engang den bekræftende undtagelse i danish design.

Mies van der Rohe er som bekendt ikke amerikaner. Det er Philip Johnson derimod. Han tilhører den meget lille gruppe amerikanske arkitekter, der har accepteret Bauhaus-idealerne. Hans eget hus i New Canaan er med rette meget beundret. Det er gennemført udelukkende ud fra et artistisk krav til boligen.

– og virkelighede

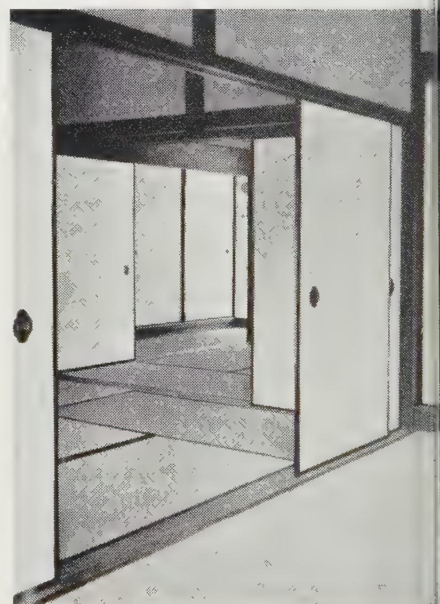

Interiør fra Kenzo Tange's eget hus. Japanerne [illegible] utvivlsomt fremkalde hygge med få midler, en p[illegible] en lakbakke og en tekop

Han selv trives formodentlig kun i omgivelser, der ånder af bevidst kunstnerisk form. Det tilfældige eller åndsfraværende, der normalt fremkommer i et interiør, hvor flere familiemedlemmer færdes, kan kun yderst sjældent fremkalde oplevelsen. Det er den, Philip Johnson søger – og ikke hygge i almindelig borgerlig forstand. Måske er han og hans få ligesindede overfølsomme på det formsanselige område. For dem findes intet uhyggeligere end borgerlig hygge.

I Kenzo Tanges moderne japanske interiør er der formodentlig naturlig overensstemmelse mellem det strenge og spartanske interiør og traditionel japansk levevis. Det er ikke en artistisk balanceakt af samme art som Philip Johnsons bolig. Et amerikansk sidestykke til den moderne, men af traditioner prægede bolig er ihvertfald ikke et USA-Bauhausinteriør. Det er snarere en bolig i House Beautiful iscenesættelse, dvs. kultiveret, uden overpolstring og silkeskærme. Et moderne interiør med et stænk af colonial. Og hvad der nok vil overraske, ærkeamerikaneren Frank Lloyd Wright vil næppe være leveringsdygtig til et sådant interiør. Wright, der er mere original amerikansk end nogen anden arkitekt i USA, er samtidig den bedste repræsentant for vestens hygge. Hans vinterhjem i Taliesin West ser ud, som var det møbleret af Wulf's møbelhandel. Det er spontan, ukunstnerisk sammenblanding af de ingredienser, der er nødvendig for at en

Japansk interiør

Philip Johnson's eget hus i New Canaan, møbleret bl. a. med Mies van der Rohe's Barcelona-stole fra 1929

;ruppe mennesker kan samles under komfortable forhold. Det er :t interiør, der ikke er udstyret til beskuelse, men bare til at være . At Wright anser Bauhaus-folkene for at være en afart af den nenneskelige race, forstår man så godt, når man ser hans bolig-deal. Med lidt ond vilje kan man udlægge Mies van der Rohe om repræsentant for den lidet populære tandlæge-ventværelse-ıygge og Wright kan passende repræsentere den almen aner-endte tøffel-skødehund-hygge.

Det er mellem disse to verdenspoler dansk interiørkunst i al ɔeskedenhed bevæger sig – og på det senere med en overvejende endens mod den wright'ske pol.

Det indledende billede af Max Brüels udstillingsinteriør viser t bevidst arrangement, der simulerer at være spontant. Det er n velovervejet protest mod de sædvanlige, livløse udstillings-rrangementer. Her er hygge for alle pengene, fremkaldt med ikre og anerkendte midler. Mørke og røde farver er anvendt til ɔvermål og dertil pejs, kobberlamper og komfortable møbler.

Der er slet ingen tvivl om, at man vil hygge sig i dette interiør.

Men hva' med fremskridtet. Er det bar snak når det påstås, t vi har tillagt os lettere boligvaner og en forenklet husførelse, t vi vil ha' lys og luft? Og hvad med den åndelige spændstighed, len aktive trang til at finde nye veje?

Jo, heldigvis er trangen til at eksperimentere med nye former,

Idealinteriør fra 30'rne

Behersket amerikansk boligideal

Frank Lloyd Wright's opholdsrum i Taliesin West

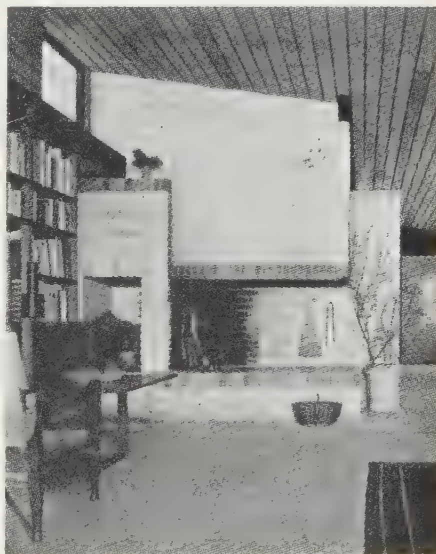
'ilhelm Wohlerts udstillingsinteriør, Snedkerlaugets udstilling 1954

il at finde kunstneriske udtryk for nye idealer, stadig frem-
ıerskende. Men hyggen lades ikke i stikken.

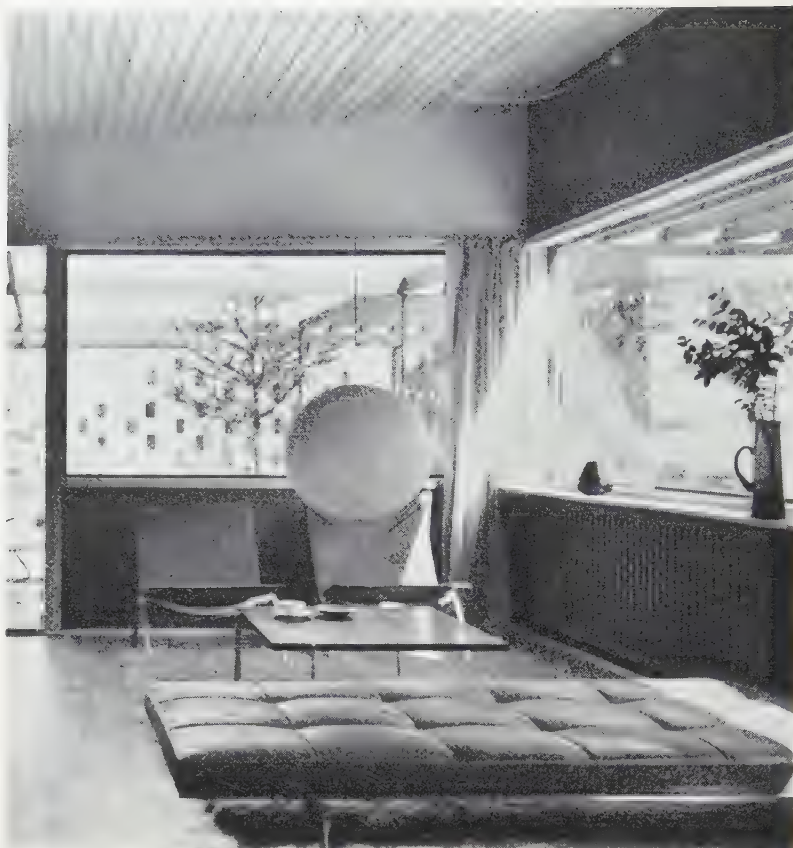
Som rimeligt er, finder man fortrinsvis det eksperimentelle i ıdstillingsarrangementerne. Et af dem, der hyppigst dukker op i erindringen, er Wohlerts stand for snedkermester Pontoppidan på Snedkerlaugets jubilæumsudstilling i Forum 1954. Efter et par års ıdlændighed bl. a. i Californien, var Wohlert vendt hjem ladet med nye indtryk. Det prægede både møbler og det antydede in- eriør. I første række var det det fremmedartede der fængslede – og vel også den opfindsomme detaljering. Anledningen til at mindes dette ikke længere eksisterende interiør er imidlertid ikke møb- erne, men derimod de anvendte hyggesymboler. Et rum nøjagtigt som dette er utænkeligt i rigtigt byggeri. Men stemningen, ople- velsen er autentisk nok. Formen er spændstig og stimulerende. Der er frisk luft i det interiør og samtidig er der en varm og rodig atmosfære. Hyg med træ er endda drevet så vidt, at pejsen også er udført af træ.

De idealer, der er udtrykt i dette udstillingsarrangement er fjernt fra Bauhaus-ideerne. Der er et tydeligt slægtskab med vestamerikansk arkitektur. Men begge formretninger har fået im- pulser fra Japan. I Wohlerts interiør er det japanske islæt først og fremmest den konsekvens, hvormed alle materialer er anvendt i de naturlige farver.

Endnu et interiør, der karakteriserer tendensen mod det wrightske er det ofte publicerede pejsebillede fra Bertel Udsens eget hus. Men i modsætning til Wright's eget interiør er dette

Bertel Udsen's eget hus

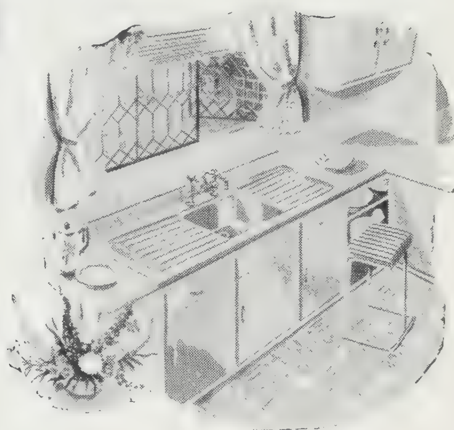
Prøvemøblering med Kjærholm's møbler – en kun
nerisk à jour-føring af 30'ernes idealer

Ib og Jørgen Rasmussen: Énfamiliehus i Rødov
Prøvemøblering med petroleumslampe – symbolet
en svunden tids hygge

Ostenfeldgården, Frilandsmuseet i Lyngby. Hjemmets arne var boligens dominerende arrangement

Amerikansk drømmekøkken

gjort med artistisk sikkerhed. Det er tillige det mest danske af de her nævnte eksempler.

Ingen af disse tre eksempler er imidlertid typisk danske i den forstand at de repræsenterer de tusinde hjem. Her tales kun om de boligidealer, der arbejdes med i toneangivende kredse.

Når det er en udbredt opfattelse, at moderne arkitekter møblerer umenneskeligt og uden hygge, skyldes det sikkert, at man kun kender de nyeste boligindretninger fra fotografier og tidsskrifter. For dem, der på en eller anden måde har været indblandet i fotografering af interiører, er vurderingen ikke overraskende.

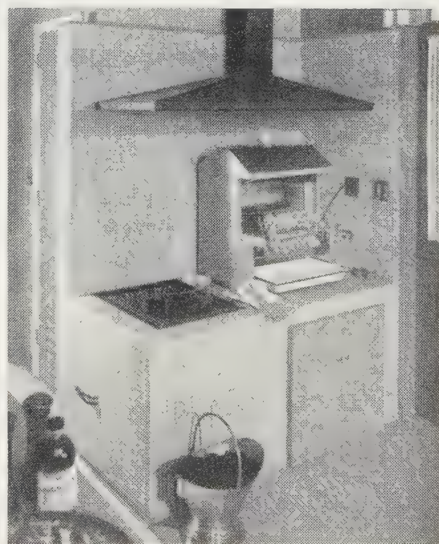
Det hyggelige karakteriseres jo bl. a. ved de mange tegn på, at et rum er beboet, bøgerne og bladene på bordet, krukker, vaser og askebægre. De lidt tilfældigt placerede møbler osv. På et fotografi bliver alt dette til rod. Desuden trækker det opmærksomheden fra rummets form. Det vil man gerne undgå.

I et godt interiørbillede skal der være ro. Derfor fjernes før fotograferingen en del af møblerne samt alt nips og pynt. Møblerne placeres i en rolig geometrisk orden. Det gøres af hensyn til den billedmæssige virkning, men sågu' da ikke for at lokke folk til at bo på den måde.

Næ, her i landet findes ingen uhyggelige arkitekter, men nok nogle, der er hyggeligere end andre.

Det eneste nøgterne rum i en moderne dansk bolig er køkkenet. Her hersker endnu sagligheden og hygiejnen. Det er en arbejdsplads, et madlaboratorium.

Men også her er hyggen ved at trænge ind. Og hvorfor ikke? Engang var køkkenet jo simpelthen husets hyggeligste rum. Denne plads er køkkenet ved at tilbageerobre i amerikanske boliger. At

House Beautiful idealkøkken

Mogens Lassen og Harald Plum: Énfamiliehu
hvor køkkenet har den centrale plads i huset og
familiens daglige tilværelse

det gamle opholdskøkken i mange tilfælde er det direkte forbillede ses af staffagen. Der pyntes op med blankpudset kobber, og komfurpladsen udformes som et gammelt ildsted. Det kan gøres så farverigt og festligt, at man overgiver sig. I den udvandede form, hvor hyggen søges fremkaldt med lyserøde flæser og overføringsbilleder, er den derimod afskyelig.

Det er utvivlsomt den stigende agtelse for husmoderens arbejde, der er baggrunden for de mere fantasifuldt udformede køkkener. Det skal være tillokkende at opholde sig i køkkenet.

Af hjemlige eksempler er der ikke så mange, men tendensen er klar. Et overbevisende forsøg på at gøre køkkenet til husets mest tiltrækkende rum findes i væversken Lise Plum og civilingeniør Niels Munk Plums hus, der er tegnet af Mogens Lassen og Harald Plum. Det kakkelklædte el-komfur er det smukke og hyggelige samlingssymbol i det store køkken-opholdsrum. Det er et moderne sidestykke til Ostenfeldgården.

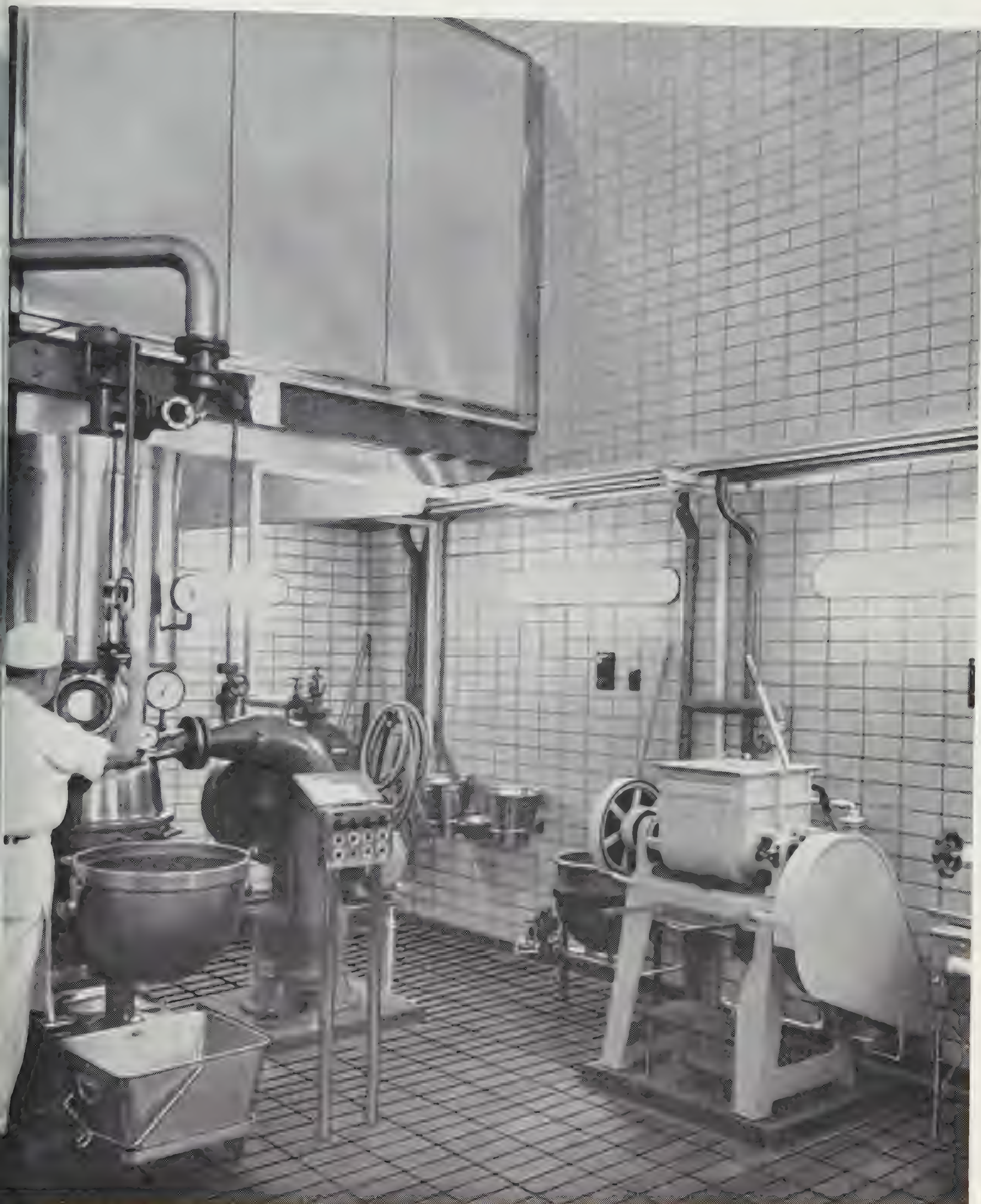
Det er selvfølgelig noget pjank at tale om hygge som et resultat af en bevidst formgivning, som en integrerende del af arkitekturen. Arkitekten former en ydre skal – og hertil hører også eventuelle møbler. Det er beboerne, der kan fylde denne skal med hygge. Men arkitekterne kan give beboerne mere eller mindre gode kort på hånden. Arkitektur er stemningsfremkaldende. Tendensen går mod det højisolerede – billedligt talt. Det er ikke arkitekternes skyld, hvis uhyggen breder sig.

Lurifax

Det er beboerne, der skaber hygge, eller –

Jeg føler, der er noget, jeg må fortælle dig om
familie, før du går videre

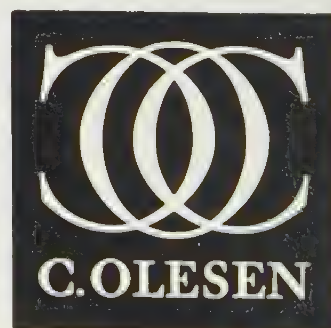
INTERIØR PÅ A/S IRMA's FABRIK I GLOSTRUP. PÅ VÆGGE OG GULV KLINKER FRA HÖGANÄS-BILLESHOLMS AKTIEBOLAG

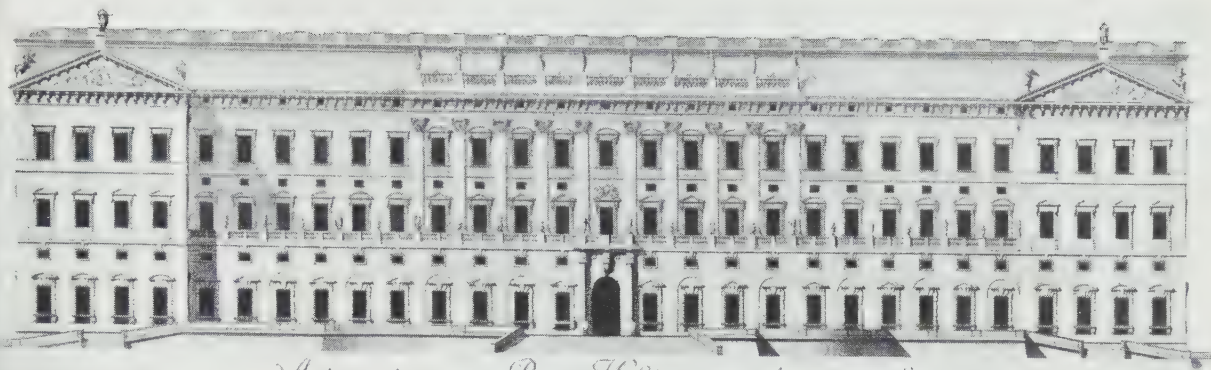
Hvor man kræver noget af gulvbelægningen ...

AKTIESELSKABET C. OLESEN . KØBENHAVN K . MINERVA 4000

– må man være sikker på, at det rigtige materiale anvendes. Lad derfor os orientere Dem om, hvad der vil give det bedste resultat ved den enkelte specialopgave, – vore teknikere er Dem gerne behjælpelig ved løsning af problemer vedrørende underlag, lydisolering m. v. Vor gulvbelægningsafdeling spænder over alle materialer som linoleum, vinyl, gummi, kork m. v., og De har en lang række farver og mønstre at vælge imellem.

Til Københavns Amtssygehus i Glostrup er anvendt 20.000 m² vinyl og 12.000 m² linoleum.

Tessins projekt til Amalienborg (efter Swiddes stik)

Om danske arkitekters takt og tone

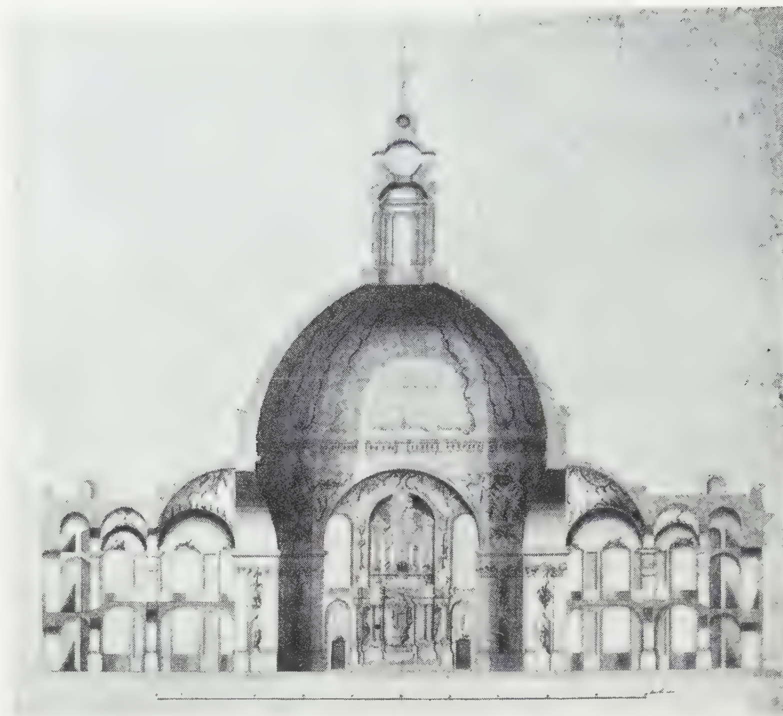
Af Knud Millech

Igennem århundreder har der til visse samfundsklasser været knyttet en bestemt tone. Man taler om en gejstlig eller en bondsk tone, og det samme gælder til en vis grad kancellistilen. Noget tilsvarende kan ikke siges om arkitektstanden. Men så nær dette fag står samfundet, har arkitekters tone ofte på en levende måde afspejlet de forskellige tider og givet sit bidrag til disse, samtidigt med at den udtrykte sin ophavsmands særegne personlighed.

For den moderne definitionsfilosof, epistemologen, så vel som for juristen er det et problem, hvad der skal forstås ved en arkitekt. For den historiske forskning kan det være et lignende problem at trække grænsen imellem, hvad der skal forstås ved en arkitekt, en bygmester, en fæstningsingeniør og en entreprenør og hvad der skal forstås ved dansk, hollandsk og tysk i Christian den fjerdes renaissance. Men der kan i hvert fald ingen tvivl være om, at vi med Christian den femte's „generalbygmester i vort rige Danmark" og „vor inspector over pictura og sculptura og alle derhen hørende kunster", Lambert van Haven, møder en arkitekt i denne betegnelses moderne betydning og af dansk præg. Blot må man ved dansk tænke på noget dynastisk-administrativt mere end det følelsesmæssige og folkelige, som vi nu forstår ved det. Det er repræsentanten for enevældens nye embedsstand og for den store baroks selvfølelse og kraft, der taler igennem Lambert van Haven – en velgørende afveksling fra den selvkritiske beskedenhed og dermed følgende misantropiske ironi, der er senere dansk kulturs særeje. Embedsmanden går dog forud for personen. Lambert van Haven kender sin plads på samfundets rangstige. Overfor sin velynder Griffenfeldt gør han en dyb reverens og beder Griffenfeldt „efter mange nådigste tilsagn stå den bi, som haver al sin dependence og tillid af Eders højgrevelige excellence". Men overfor ligestillede og underordnede er han høj i hatten, når han synes, han bliver „tenteret med store vidervärdigheder". Da skatkammeret vover at føje antegninger til regnskabet over noget stenhuggerarbejde, får det at vide, at det har at gøre med en akademiker, som forstår sine sager til bunds: „Dersom hr. renteskriver Lauritz Andersen kunde dømme perfekt om den 5 orden i arkitekturen, dernæst membres og delinger og hvor meget fodsten dertil gik, og den differents som er i udarbejdelse af hver orden og dens circumferents efter bygningsstørrelsen, da skulde han vel befinde, at det ikke er for dyrt opskreven og at Kongen aldrig haver haft noget saadant arbejde for bedre køb". Ulejligede man denne høje embedsmand med småting, hed det: „Kan ikke vedkomme mig at svare til, eftersom jeg er en generalbygmester og min kunst altfor ædel til saadanne opvartning". Hverken i store eller små anliggender gik det åbenbart an at ulejlige generalbygmesteren. Men til gengæld kom der så meget desto mere fra ham.

Lambert von Haven's projekt til Vor Frelsers kirke (gammelt stik)

Lambert van Haven hører til vore betydeligste arkitekter. Vilhelm Lorenzen, fra hvis lille monografi ovenstående citater er hentede, anser det for sandsynligt, at man kan skimte noget af Lambert van Haven's kunstneriske livsanskuelse i de direktiver, som den danske regering efter anmodning fra Nicodemus Tessin gav denne vedrørende det påtænkte Amalienborg slot. Den danske konge ønsker, at Tessin skal „søge zirlighed og magnificentz udi façader, entablementer, portaler og frontoner, mere i god proportion af store, massive parter end udi delikate ornamenter". „Zirlighed og magnificentz i god proportion af store, massive parter" – det er jo som en karakteristik af Vor Frelser's kirke. Tessin's Amalienborg-projekt viser derimod ikke særligt „store, massive parter".

Lambert van Haven var forsigtig nok til at forfatte sin egen gravskrift:

„Her ligger jeg, som af Intet kom og til Intet blev; medens jeg levede og noget var, da var jeg Lambert van Haven Kgl. Majestæts Generalbygmester og Inspector over alle Hans Kunstnere og Arbejdere".

Der er en usædvanlig modsætning imellem denne gravskrift og den religiøse svulstighed i de fleste samtidige. Lambert van Haven havde som ung opholdt sig en fjorten måneder i Rom. Han har næppe kunnet undgå at se Rafaels grav i Pantheon, hvorover der ikke er skygge af kristendom. Over hans egen er der ligesom romersk stil.

Endnu i tiden efter Lambert van Haven syntes arkitektfaget ikke fast afgrænset, når det ikke ligefrem drejede sig om en generalbygmester. Jacob Fortling var tillige stenhugger og lervarefabrikant og Johan Cornelius Krieger avlede tobak på en grund på Østerbro, „an der Oster Brücke", som det dengang hed. At tobaksavlen var alvor for Krieger, viser en skrivelse til kongen i anledning af, at Københav kommandant, grev Sponeck, vil forbyde ham at ha hus og barakker til tobaksfabrikation så nær fæstni gen. Krieger finder dette ganske uretfærdigt, idet n boerne også har huse og haver, og som han sige „dette hus og denne have lige så lidt som hans n boers huse og haver, kunde være festningen til hi dring og med dem haver at udstaa samme haza (risiko)". Krieger fik tilladelsen. – Det kunne mås være ganske rart med lidt enevælde engang imelle

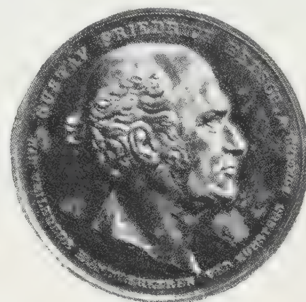
Med Christiansborg slots opførelse skyller en bøl af fornemhed hen over de kongelige arkitekt Häusser var ganske vist som fæstningsingeniør ber tiget til generalmajortitlen, selv om han først fik den efter at han var overgået til den civile bygningsku og yderligere bleven generalbygmester. Men n Eigtved blev „obrist" og Thurah på grund af s længere levetid opnåede at blive kar. generalmaj foruden som Häusser også generalbygmester, bet de militære charger kun titler. Storheden i tonen h der sig stadigt, omend med mindre eftertryk på p sonen. Hele vægten af Thurah's barok fornem igennem en udtalelse som denne om kuppelen i ha Frederikskirke-projekt, at denne kuppel er teg „nach den regeln und proportions, wor nach d original aller domen in der welt, neml. der zu S Peter in Rom, gebauet und proportioneret ist, ei gerichtet und façonniret".

Oplysningstiden trækker storheden ned på jord og giver den et præg af naturlighed og frisind uden berøve den noget af dens dimension. Det klassis bliver stærkere end nogensinde. Blandt andet opdag den ægte doriske søjle uden base. Et for denne grot karakteristisk vidnesbyrd om en dansk arkitekt find i et brev af Carl August Ehrensvärd, den bekend svenske søofficer, to gange admiral, derefter skønån

forfatter til en Italiensrejse og til en kunstens filosofi, en fremragende karikaturtegner og i sine sidste leveår en mindre heldig agronom, men alt i alt en ikke ringe mand at hente et vidnesbyrd hos. Brevets fyrige staccato-tone er heller ingen tilfældighed. Det er Sergels kreds. Brevet er stilet til Ehrensvärds ven, den fransk-svenske maler Louis Masreliez og dateret „Bologna, 25'de och 29'de april 1782". Vedkommende udtalelse lyder: „Här är en dansk som jag råkat, arkitekt, håller av antik stil, komponerar, sätter kolonner utan baser, gör beskedlige planer, flitig. Få se om ej Köpenhamn blir grannare än Stockholm i samme proportion dansken är bättre än Tempelman. Denne arkitekten har jag sitt i Rom länge, han har fått en plats i fäderneslandet och ska hem. Det måste vara han Neufville berätta mig gjort ritning stort som naturen över en hop chapitaux (kapitæler) med encre de la Chine (tusch)". Udtalelsen kan gå både på Magens og Meyn, som begge vendte tilbage fra Rom i 1782 for at overtage en stilling. Men det er sandsynligvis Meyn. – Hvilken henrivende kosmopolitisk indstilling er det ikke uden mindste misundelse at kunne sige: „Få se om ej Köpenhamn blir grannare (stateligere) än Stockholm i samma proportion dansken är bättre än Tempelman". Alle dannede mennesker udgjorde dengang ét folkefærd, og dette folkefærds hovedstad var Rom.

I storhed fortsætter denne klassiske tone under empiren, men ikke i frisind. Empiren er tyrannernes tid: Napoleon den store, Quatremere de Quincy i det franske akademi, C. F. Hansen i det danske. Men storheden var stadigt ægte nok og kunne føre til en overlegenhed, der nærmede sig frisind. Da hovedstaden var brændt 1795 og Nikolai kirke med den, drøftede den nedsatte erstatningskommission, hvad der skulle gøres med kirkens ruin. Der var tale om at bygge „en Handels- og auctionsbørs" på de gamle fundamenter, dog med bevarelse af tårnet som vægtertårn. Men omkostningerne vakte betænkelighed, og kommissionen afæskede da C. F. Hansen som overbygningsdirektør hans mening. C. F. Hansen's svar er refereret i en skrivelse af 13'de juli 1805 fra kommissionen til Danske cancelli, hvori det hedder, at som nævnt omkostningerne ved den foreslåede „Handels- og auctionsbørs" vækker betænkelighed, „hvortil kommer endnu fra architekturens side den bemærkning, at en stor bygning i den rigtige architectoniske stil ikke vil passe sammen med det gamle taarn, og at sætte en bygning i fuldkommen gothisk smag vilde ikke være for nuværende tider. En middelting mellem dem begge vilde hverken være det ene eller det andet". – Hvad en bygning i „den rigtige architectoniske stil" var for C. F. Hansen, derom kan der ikke herske tvivl. Man behøver blot at tænke på Frue kirke eller Hansens ønske om at opbygge Roskilde domkirke i en „nyere og ædlere stil", hvis kirken ville gøre ham den tjeneste at blive tilstrækkelig brøstfældig. Hellere end gærne ville han have gjort det samme ved Nikolai kirke, havde pengene været der og tårnet ikke stået ivejen. Det er anden del af C. F. Hansens votum, der viser hans overlegenhed: „at sætte en bygning i fuldkommen gothisk smag vilde ikke være for nuværende tider". Halvtreds år senere mente enhver arkitekt med respekt for sig selv, at han var i stand til at opføre en bygning i gotisk stil. Ganske vist var da fremskaffet et større stilhistorisk materiale. Men også C. F. Hansens tid kendte en begyndende gotik.

Spinkelt ebber den klassiske, internationale linie ud hos G. F. Hetsch. Men ægtheden mærker man i den gode borgers fornuftige og frisindede, omend samtidigt patriarkalske tone, og endnu er bevaret en flig af ynde og lune. Rørende er Hetsch's lykønskning, i et brev af 21'de november 1858, til hans gamle elev L. A. Winstrup's forlovelse, selv om Hetsch, som det bundhæderlige menneske han er, må tage et lille forbehold, da han ikke kender Winstrups forlovede – man mindes den græske realismes trang til præciseren, som da i Odysseen Athene, forklædt som Mentes, de tafiers drot, spørger den unge Telemachos, om han

Medalje med portræt af G. F. Hetsch

nu virkeligt er „en søn af den mand Odyssevs", og denne gensvarer: „Moder har sagt, at hans søn jeg er; dog ikke jeg selv kan – vide det vist; thi selv har jo ingen erfaret sit udspring", selvfølgeligt sagt uden at ville kaste en skygge af mistanke på den trofaste Penelope. Med en lignende nøjeregnethed i tankegangen skriver Hetsch, efter en kort indledning: „Men nu kommer hovedsagen og den bestaar i de hjerteligste og oprigtigste lykønskninger til Deres forlovelse og snarlige givtermaal – deri har De giort vel. – Gud give nu, at Deres forbindelse med frøken Fischer maa blive for begge parter saa heldbringende, som *vist* (fremh. af forf.) baade hun og De fortiener. Gud velsigne Eder begge. – Dette er mit faderlige ønske".

Længere fremme i brevet omtaler Hetsch en rejse, som Christian Hansen foretager for Kommunehospitalets og Observatoriets skyld, og bemærker derefter – det vedrører de stadige planer til at bygge det gamle kongelige teater om: „Theaterkassen har Hansen ogsaa for sine synders skyld været nødsaget til at levere skizzer til, förend han reiste – Han viste mig dem først igaar, og jeg takker gud, at de ere af den beskaffenhed, at de ikke kunne finde bifald, selv hos ministeren og consorter . . ." Hetsch beder Winstrup hilse en familie Garlieb „og især den gamle selv, thi han er den ene af mine 3 sande venner fra gammel tid – Møller, Garlieb og Confr' Holm – No 1/ død/ No 2 borte / No 3 ved sorte hest". Det sidste var

åbenbart langt ude. Hetsch fortsætter: „Jeg selv alene, og maa nu leve af unge venners velvillie – og har kun glæde af mine børn, naar de ikke giøre mig sorg, og af børnebørnene, naar de ikke ere syge eller døer, som min Christians anden udgave – hvormed Anna igien kom for tidlig – selv i den lovlige ægtestand".

Til de nævnte unge venner havde engang hørt Ferdinand Meldahl, muligvis dog kun i velforstået egeninteresse. Men i hvert fald blev forholdet et andet, efter at Meldahl 1858 var bleven medlem af Akademiet og nu manøvrerede sig frem, også på Hetsch's bekostning. Hetsch så på ham med godmodig bitterhed og en smule misundelse. I et brev af 15'de marts 1859, også til Winstrup, skriver han: „I denne tid begynder Meldahl at spille den store rolle og han har ogsaa selvtillid nok dertil, som imponerer baade store og smaa – Meldahl er af god tømmer, pokkenholt – pokkers karl – og det hører til – thi med det fine material kommer man ingen veine. – I Akademiet giør han ogsaa – lykke, og bringer det samme paa banen, som vi andre i aarlange forhandlinger ikke har kunnet bringe til udførelse – Nye koste feie godt, men slides maaske ogsaa, jeg er gamle Olsen,..."

Helt urigtigt var Hetsch's syn på Meldahl næppe. Meldahl var ganske vist også kosmopolit, og heller ikke ringe i så henseende, hvad hans arbejde med Københavns byplan vidner om. Men hans tone manglede den gamle fornemhed. Skylden derfor kan dog ikke tillægges Meldahl personligt. Det hang sammen med et skred i hele kulturen, der væsentligt kan føres tilbage til to omstændigheder: den sejrrige industrialismes gennemgribende forandring af samfundet og de sociale revolutioners nederlag omkring 1850. Den politiske udygtighed, som så vel de radikale som de første socialister havde lagt for dagen, og den brutalitet, hvormed arbejderne mange steder var optrådt, havde drevet de liberale bort fra det sociale og i stedet for indstillet dem på national og politisk magt med det formål at vinde den størst mulige frihed til økonomisk ekspansion. Den gamle dialog imellem dannede mennesker udover landenes grænser forstummede.

Det nationale forgrovedes også derved. Den følelse for folkenes eget liv og selvbestemmelsesret, som romantiken havde skabt, trådtes under fode. Indadtil kunne det nationale virke hyggeligt nok. Udadtil voksede tilbøjeligheden til imperialisme og racisme frem. Meldahl havde endnu været kosmopolit. Med Nyrop, der ved sin sejr i rådhus-konkurrencen blev den førende, kom i stedet for det kosmopolitiske det hjemmegjorte vadmel. En lun alkovehygge bredte sig. Betegnende for tiden er det bekendte møde imellem professor Hans J. Holm og den store, tykke Bernhard Ingemann, der holdt af at leve godt og ikke tog det så nøje med kunsten, når blot forretningen drejede rundt. „Goddag, hr. grosserer", hilste Hans J. Holm. „Goddag, hr. detaillehandler", replicerede Bernhard Ingemann. Samme Bernhard Ingemann illustreres gennem en anden anekdote. Da en dag hans fader Valdemar Ingemann, der blandt andet har bygget „National"s bygning i røde sten på Nørrevold, trådte

Ulrik Plesner

ud af sin gadedør, stod der en droske, og kusken g hen og lukkede vogndøren op. „Nej", sagde de gamle Ingemann, „det må være til min søn. Han ha en rig fader. Det har jeg ikke".

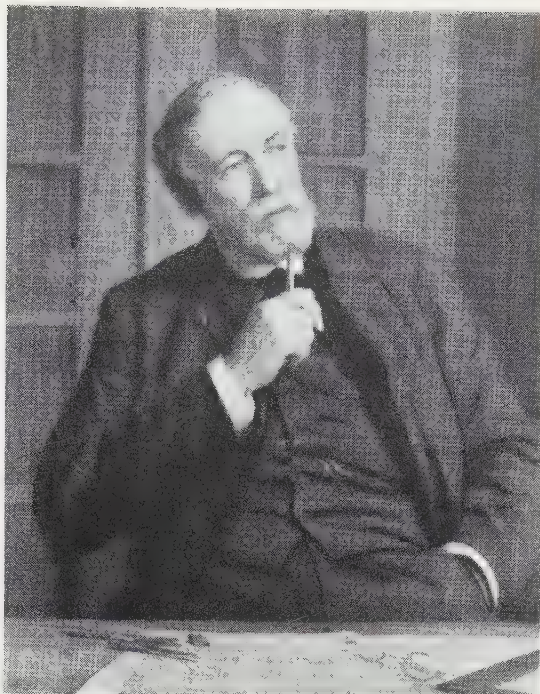
Ikke få anekdoter illustrerer det gode forhold ime lem en arkitekt og hans medhjælpere, der dengang va det almindelige. Sandsynligvis ved restaureringen Aalholm ved Nysted, som Hans J. Holm ødelagd efter Viollet-le-Duc's forbillede, havde Holm vær uforsigtig nok til at tage Ulrik Plesner til konduktø Plesner rejste derned, og Holm hørte intet fra han Holm skrev. Der kom intet svar. Efter tre ugers forlø måtte Holm selv rejse derned. Han fandt Plesner præstens have, i færd med at klippe dennes pudde I sin retfærdige harme gik Holm løs på ham og skæld ham ud, hvorpå Plesner løftede puddelens bagben o sagde op til Holm: „hold det".

Betegnende for tidens ringe dimension er også „e lille kritisk bemærkning", som den konservative Ma tin Borch fremsætter i en iøvrigt rosende omtale Fritz Koch's villa for Alexander Foss på Antoinett vej i Valby. Borch skriver om balkonen: „er det he digt at bortkaste de traditionelle piedestaler paa bal stradernes hjørner, og i stedet sætte en baluster? Pa mig gør denne konstruktion et noget løsagtigt indtryk

Men udenfor den almindelige udviklingslinie va der på grænsen imellem den gamle klassiske inte nationale og Meldahls kosmopolitisme udspillet intermezzo, måske det mest strålende i dansk ark

tektur: Gottlieb Bindesbøll. Til friheden i Bindesbølls væsen og kunst har det bidraget og måske været den væsentlige årsag, at Bindesbølls almindelige livsfølelse i hvert fald i betydningsfulde tilfælde, hvor netop meget stod på spil, kunne være stærkere end hans særlige kunstneriske. Det var ikke kunsten for kunstens skyld, Bindesbøll i så fald dyrkede. Udgangspunktet for opgavens løsning var da oplevelsen af dens indhold. Det fremgår blandt andet af hans kommentar til et af de romerske fantasiprojekter til Thorvaldsens museum, af 24'de juni 1837, forøvrigt det, der kommer den endelige bygning nærmest. Han skriver heri, at han ikke så meget vil kalde sit projekt et museum „men en portikus til fornøielse for publikum, dekoreret med Thorvaldsens arbeider", og han tilføjer: „Jeg har med flid sat menneskets bekvemmelighed først, og kun betragtet kunsten som en pryd paa livet". Den samme indstilling fremgår af påskriften på den første skitse til skulpturernes opstilling i Thorvaldsens museum, en slags ledetråd, Bindesbøll har noteret sig. Hastigt nedkradset står der: „betydningen var ogsaa T(horvaldsens) leder til formen – Der er en betydning i den plads hver indtager – Det er betydningen, der betinger hver plads; hvor den har mest at betyde, tager den sig bedst ud. – give det sted en ting har mest at betyde, der er dens rette plads". Ordet „betydning" må her tages i samme forstand som „indhold". Bindesbølls frodige livsfølelse præger også hans lune. I et brev til broderen, der var præst på Lolland, skriver han om Thorvaldsens hjemkomst 1838: „gamle Eckersberg stod paa Toldboden med en octant for at tage solhøiden da Thorvaldsen gik i land, men han havde ingen barrometer og termometer, og nu kan han ikke faa sit billede af Thorvaldsens hjemkomst saa bestemt rigtig som han ynskede". Men Bindesbøll havde tillige taget arv fra den gamle, klassiske dannelse. Derfra stammer sandsynligvis hans forståelse af ideens betydning i arkitekturen. Ved krigergraven i Fredericia noterer han i sin selvbiografi: „gav tanken og tegningen til . . ." Vilhelm Klein fremhævede som karakteristisk for Bindesbøll „den klare grundtanke".

Et indskud i udviklingen af ganske anden art, men netop på sidstnævnte punkt i samklang med Gottlieb Bindesbøll, betegner H. B. Storck. Aldrig slappede Storck overfor „den morsomme detaille" og trangen til malerisk afveksling af på sine krav til „bygningens tanke" og „arkitekturens væsen og indre sammenhæng" som det afgørende. Da Carl Brummer søgte tegneplads hos ham, spurgte Storck: „Kan De tænke?" Med sin strenge redelighed fældede Storck den dom over arkitekturen fra og med Herholdt, hans egen indbefattet, at den savnede originalitet. I nekrologen over Herholdt 1902 skriver han, at „det der efter Harsdorffs og C. F. Hansens tid opførtes, var konventionelt og ikke i stand til at anvise nye baner. Bindesbøll (d. 1856) gør en undtagelse . . ." Som han var streng i fordringerne til sig selv, var han hård og nøjeregnende overfor andre, men endnu med bevarelse af den patriarkalske indstilling. Engang en af hans

H. B. Storck, malet af Knud Larsen

tegnere havde begået en fejl, gav Storck ham en alvorlig irettesættelse. „Så kan jeg jo gå", busede det ud af den unge mand. „Det var et svar, der var en tjenestepige værdigt", replicerede Storck og vendte ham ryggen; men om afskedigelse var der ikke tale. Noget af en grans retliniethed og tørre livskraft er der over Storcks skikkelse.

Som et særligt bidrag til danske arkitekters tone, omend ikke til deres takt, må regnes Thorvald Bindesbøll's „ekskrementale" udtryksmåde. „Disse små svinelorte" kaldte han de forgyldte ornamenter på sine møbler.

Som nævnt var det i almindelighed en alkovehyggens og slaphedens ingenmandsland, danske arkitek-

Skitse af Thorvald Bindesbøll

ter – og tillige det meste af det øvrige åndsliv – levede i omkring århundredeskiftet. Ingen enkelt mand evnede at løfte arkitekturen ud over denne bølgedal. Men den almindelige udvikling kom til hjælp. Venstre overtog det politiske førerskab, husmandsbevægelsen vandt frem, den nationale hjemfølelse fik bredde gennem engelsk påvirkning, i litteraturen slog Joh. V. Jensen igennem. Også i arkitekturen blev slapheden og det udspekulerede, individualistiske føleri slået ud. Førerne var den borgerlige Ulrik Plesner og den djerve Andreas Clemmensen. Clemmensen dog også i denne periode en stejl enspændernatur. Men man hører tidens stemme i Clemmensens beskrivelse til opmålingen af et ganske almindeligt, „ukunstnerisk" italiensk landhus (1906): „Hver gang man igen kommer til Italien, opdager man, hvor ligefrem den gode arkitektur er. Hver gang lover man sig selv at forsværge forfængelighedens djævel og alle hans krusedullerʺ. Han ser ud over Amalfi „og kan ikke opdage spor af en arkitekts anstrengte hjerne. Saa tænker jeg med et suk paa alle de kunstfærdige variationer af vore smaa villaer derhjemme".

I de nærmest følgende år skete en begivenhed, som må antages også at have bidraget til at skabe en mere naturlig tone og yderligere at have haft en skærpende og forfinende indflydelse. 1908 fik kvinder adgang til Akademiets skoler; to meldte sig straks til den nystiftede bygningstekniske skole. I Nyrop-tiden havde ofte en vis zünftighed præget tonen, hvad en del artikler i *Arkitektens* første årgange og endnu mere viserne ved „Foreningen af 3. december 1892"s fester bærer vidne om. Nu rykker intelligensen frem. Åbenbart uvidende om den særlige kvalitet af Rosens tegnestue kom Svend Rathsack en dag ind på denne og bad om at tale med Rosen. „Hvem må jeg melde?", spurgte Gunnar Biilmann Petersen. „Maleren og billedhuggeren Svend Rathsack". „Vil de herrer ikke tage plads?" svarede Biilmann Petersen og bød Rathsack en stol.

Et særligt indslag bragte også „Den fri architektforening". Føreren var den elskelige Carl Petersen, en Bellman-skikkelse i den danske arkitekturs verden. Bekendt er historien om Carl Petersens audiens hos kongen i anledning af hans udnævnelse til professor 1918. Audiensen faldt tilfældigvis samme dag som Carl Petersens fødselsdag, og denne havde allerede forinden festet med vennerne. „Må jeg lykønske Dem", sagde Christian den tiende, og efter gentagne forsøg lykkedes det ham at råbe den døve kunstner op. „Men hvor kunde Deres majestæt dog vide, at det var min fødselsdag i dag", svarede Carl Petersen.

Den radikalisme, som brød frem efter den første verdenskrig, en trang til primitivitet, der sneg sig ind i nyklassicismen både i totempælene foran Carl Petersens udstilling i Grønningen – en utvivlsom opfordring om modstanderes skalpe – og i Baumanns „linoleumshus" med dets stribede mønster og som sit endelige mål havde sat sig at bygge en ny verden op fra grunden, fik sit stærkeste udslag i „Kritisk revy", det blodigste og samtidigt noget af det højest kulti-

Carl Petersens skitse til totempælen ved udstillingsbygningen „Indianerhytten" 1915

verede, der er set indenfor dansk arkitektur, et f nomen, der aldrig vil tage sig ud i brun læderryg m guldsnit og hvorfra endnu kan hentes salt og peb til åndens daglige leverpostej og spegepølse. Må ik alle efterlignere af amerikanismer bæve for Edva Heiberg's dommedagssværd: „Også epigonen sk kende skaberglæde".

Til slut endnu et eksempel på det gode humørs i spirerende betydning, som de hårdere og hårdere kå der bydes arkitekter, ikke har formået at kvæle. I Kay Kørbing for nogle år siden havde opført D.F.D.S nye kontorbygning i Kvæsthusgade på den modsat side af de gamle, skulle ledninger for hustelefon lignende føres over gaden – eller rettere under de Og under gaden lå det sædvanlige net af kloak-, ele tricitet-, gas- og andre ledninger. At lægge en ny le ning på tværs ville løst regnet koste en 2500 kr. Gans vist lå der fra gammel tid et rør på tværs af gade Det var imidlertid så snævert, at der ikke kunne sku bes ledninger igennem. Men Kørbings snedighed v større end rørets snæverthed. Han gik ned hos k nerne ved Gammel strand og købte for 2,50 kr. levende ål og bandt en nylonsnor til halen og anbrag derpå dyret foran røret. Resultatet var negativt. D hjalp heller ikke, at Kørbing satte en slange til vandpost og postede vand ind i røret. Men så eri drede Kørbing sig, at ålen i de vandløb, den søg op i, går imod strømmen, og han gik over på d modsatte side og postede vand ind i røret. Det hjal Ålen krøb igennem og trak nylonsnoren med si Kørbing var ædelmodig nok til at sætte den ud havnen.

Knud Mill

Arkitekter:
Jørgen Bo og Vilhelm Wohlert, M.A.A.
Malermester:
Hilmar Rasmussen, København F

Louisiana

HUMLEBÆK

Blandt de mange interessante bygninger, som vi i 1958 har leveret vore anerkendte malervare-produkter til, er LOUISIANA sikkert den mest omtalte.

Et særdeles nydelig udført malerarbejde har været medvirkende til den smigrende opmærksomhed, som bygningen har vakt langt udenfor Danmarks grænser.

Vi håber, at endnu flere arkitekter vil benytte sig af vor konsulenttjeneste, som vi med held har startet iår.

Vi kan være Dem til stor hjælp ved udarbejdelse af arbejdsbeskrivelser til al slags byggeri, og vi kan i vore nyindrettede kontorer og demonstrationslokaler ved fabriken i Gladsaxe vise Dem næsten enhver tænkelig behandling af vægge og træværk.

Se HFB side 338

BECK & JØRGENSEN A/S
Farve og Lakfabrik
ROSENKÆRET 25 · SØBORG · TLF. 69 03 11

Tixotrop
dryp-, stænk-
og lugtfri

dipzo
vægmaling

Den helt rigtige fløjlsmatte overflade giver DIPZO vægmaling det moderne interiør - den kan fås både i lette lyse nuancer og i stærkere kontrastfarver. Iøvrigt kan farverne meget let blandes indbyrdes, så De kan ramme netop den tone, De specielt ønsker.

DIPZO har faktisk endnu flere fordele, den kan nemlig anvendes på såvel tapet, træ, isolationsplader, hvidtør puds, papir, jern og metal - og tørrer lige fint op på alle de nævnte underlag. Desuden er DIPZO godkendt af Statsprøveanstalten som brandhæmmende vægmaling.

Har De ikke et DIPZO-farvekort ved hånden, så ring venligst FAsan 6090, og det skal omgående blive sendt til Dem.

Benyt DIPZO tixotrop vægmaling - den hverken drypper, stænker eller løber under arbejdet, og efter gennemtørring er den vaskbar.

Deres garanti
for kvalitet
er DFL-mærket
på dåsen

Danske Farve- og Lakfabrikker

Aktieselskab
Finsensvej 36, København F
FAsan 6090

Illustrationerne til denne artikel er fra Pantomimeteatret i Tivoli. Klicheerne er velvilligst udlånt af S. Dürup & Co. Pantomimeteatret har ikke noget direkte at gøre med artiklen. Men restaureringen af Dahlerup's teater førte Hans Hansen ind på studiet af farvernes symbolværdier – en fortsættelse af hans gamle interesse for farvernes psykologi, som også kommer til udtryk i artiklen. Hans Hansen har i tidens løb holdt mange foredrag om farver. Artiklen her er en let forkortet bearbejdelse af et foredrag han i 1952 holdt i Sygehusinspektørforeningen

Vort farvesystem

Af Hans Hansen

Vort farvesystem – som nu hovedsagelig er æstetisk bestemt – eller vor smag, kan vi også kalde det, viser sig ved nærmere eftersyn at være et pulterkammer af overleverede ubestemte symbolske forestillinger – uklare taburegler – meningsløse litterære Klicheer og æstetiske skønhedsregler. Og de seneste psykologiske undersøgelser har vist, at der kan findes mange andre mærkelige ting imellem. Og det er da heller ikke spor mærkeligt, at der har dannet sig den almindelige opfattelse, formuleret i udtrykket: „om smagen kan der ikke diskuteres"!

Begrebet dannelse kan man definere, som det, der bliver tilbage, når man har glemt alt, hvad man har lært – og man kan måske sige noget lignende om begrebet smag, at det er det, der bliver tilbage, et uopløseligt bundfald, når de mere luftige og aromatiske bestanddele er duftet bort.

Der kan selvfølgelig være mere eller mindre orden på pulterkammeret, og der kan også gemme sig geniale elementer dér, men det må i det store og hele siges, at vort farvesyn er en dårlig og upålidelig værdimåler.

Hvis man studerer farvens historie, opdager man,

at det der gennem tiderne har ledet mennesket i hans brug af farven – i hans farvevalg – ikke var en æstetisk drift – ikke en trang til blot at omgive sig med skønhed.

Farverne var nøje forbundet med menneskets opfattelse af tilværelsens mysterium, af livets og dødens gåder, og fik derfor en betydning, som gik langt videre end til opnåelsen af et rent sanseligt behag.

Farvekunsten har først og fremmest været praktisk eller religiøst bestemt.

F. eks. har kaffirerne i Sydafrika i deres sprog 26 forskellige ord for farver og aftegninger på hornkvæg, og maorierne har ca. 3000 forskellige farvenavne, som alle har praktisk betydning for dem.

Der er ikke ført noget bevis for den påstand, at mennesket, da det forlod hulen for at bygge sig hus, blev drevet af nogen trang til at pynte sine omgivelser og gøre dem smukke – det blev faktisk først moderne godt op i det 15. århundrede.

Soldyrkelsen er så gammel som mennesket – solen repræsenterede i næsten alle religioner guddommens maskuline egenskaber (som månen repræsenterede de feminine). Guden skabte regnbuens farver og mennesket spurgte undrende: „Hvad kan dog det nu betyde?“ Farverne fik først og fremmest religiøs betydning. Til gudeverdenen var der knyttet en udtryksfuld farvesymbolik, som prægede kunsten – og kulturen i det hele taget – selv om farverne ikke dækkede over de samme begreber over alt.

I de hellige hinduskrifter står der om mennesket: „Der er i hans legeme årer som kaldes Hita, så små som et hår flækket 1000 gange og de er fyldt med hvidt, blåt, gult, grønt og rødt.“

Det indiske ord for kaste „varna“ betyder farve i sanscrit. Buddhas farve var gul, eller guld, undtagen når han grundede over livets omskiftelser, eller menneskets forkrænkelighed, så klædte han sig eller blev klædt i rødt.

Confucius blev også identificeret med gult, men man siger, at han var næsten altid klædt i sort og hvidt – han bar aldrig purpur eller rødbrunt – han hadede purpurfarven, fordi den blev forvekslet med rødt – ligesom han hadede de dydsirede mennesker, fordi de blev forvekslet med de virkelige dydige.

For muhamedaneren er grønt farven fremfor alle andre, den er profetens farve.

For jøderne var blåt Jehovas farve. Og sagnet fortæller, at Gud gav Moses 5 farver, rød – blåt – purpur – hvid – og guld, og brugen af dem var foreskreven i det såkaldte Sarum-ritual.

Den romersk-katolske kirke har 5 kanoniske farver, som anvendes under gudstjenesten efter et særlig reglement, hvor hvidt står for renhed og uskyld, rødt for medlidenhed og offer, grønt for det evige liv, purpur for smerte og melankoli, sort for død.

Også ægyptere og grækere havde et rigt symbolsprog. Pallas Athene bar en gylden kåbe, den røde valmue var helliget Ceres, den der reciterede Odysseen var klædt i violet, for at symbolisere Odysseus' sørejser, hvorimod han, når han foredrog Illiaden, bar skarlagensrødt som symbol på de blodige begiv heder som digtet beskriver.

Man bar farvede amuletter – blåt og grønt besk tede mod onde øjne.

Og den amerikanske indianerpræst sang om m genstjernen, der var som et menneske malet rød o det hele – rødt er livets farve.

De Vises sten var rød!

Den dag i dag sidder den persiske tæppevæver væver sine tæpper uden tanke på, at det er kunsthån værk – der findes for ham ingen l'art pour l'art. H følger ikke faste smags- eller skønhedsregler, men f søger i sit arbejde at udtrykke sit følelsesliv. Tæp han knytter er intet kunstobjekt – det tilhører fa liens eller stammens liv og er inderligt forbunden m hele hans livsanskuelse. I tæppet udtrykker han tro og sin religiøse følelse. De farver og tegn han i væver, er symboler og omfatter en hel tankeverd med alle dens overleveringer. Mønster og farver følg religionen og stammens sæd og skik, og skal tale sjælen og til hjertet. Han anvender ikke grønt til mindelige tæpper, for grøn er som sagt profete kappe, og den må ikke vanhelliges ved at trædes p Grønt anvendes derfor kun til bedetæpper.

Sådan var farvesynet omtrent overalt, helt op renaissancen, og sådan er det endnu mange sted uden for den europæiske kulturkreds.

Det er klart, at da mennesket – eller rettere d europæiske menneske – op mod renaissancen begynd at spekulere på, at der vist fandtes andre veje fr end den stenede smalle vej til himmelen og de før famlende skridt blev trådt på videnskabens brede – så mistede dette symbolsprog det meste af sin m ning, og man prøvede da at udarbejde en ny termi logi. Og i den såkaldte senrenaissance – barokken opfandt man da æstetikken – følelsernes logik – forsøg på at forklare det uforklarlige.

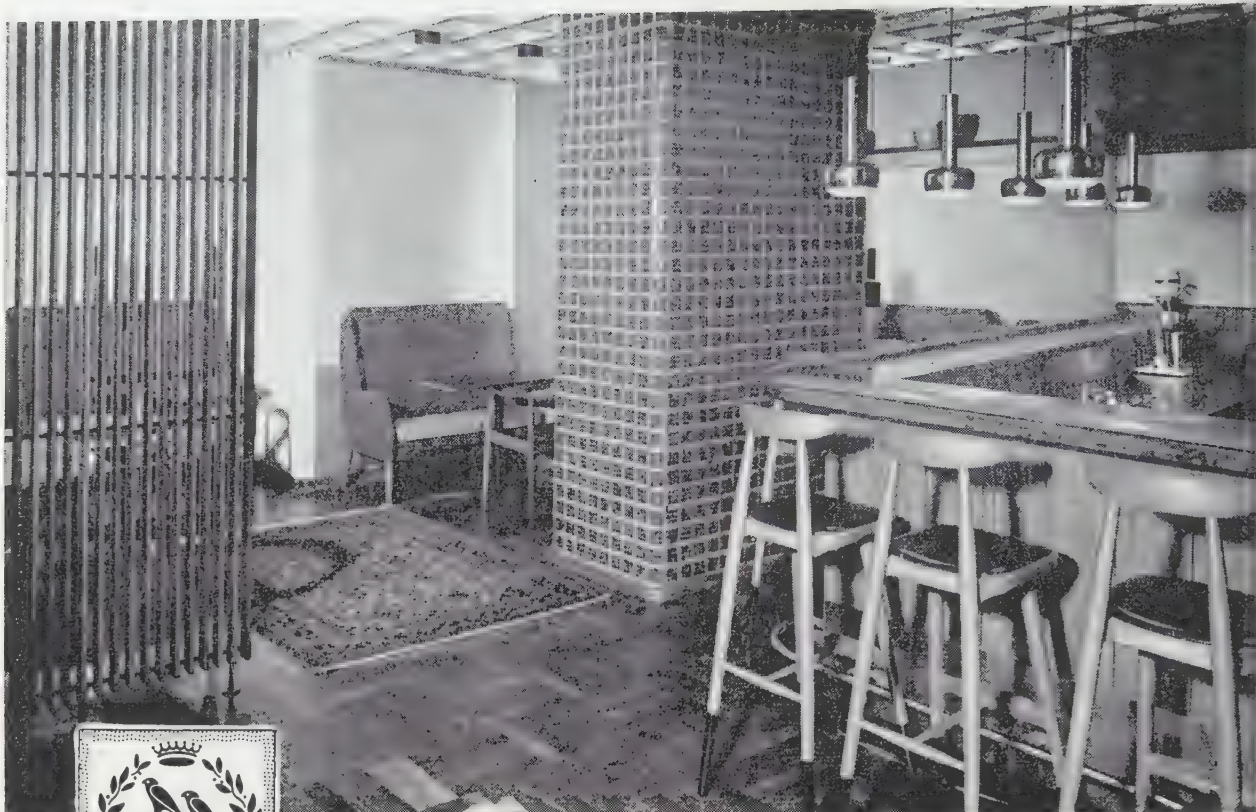
Jeg vil sammenligne denne begivenhed, lidt gr – måske også lidt haltende, – med den katastr der ramte babelstårnet, hvor Gud slog menneske med sprogforbistring, da han syntes, at de blev lidt f nærgående, så at de ikke mere kunne forstå hinande

Siden har da også mange kunstnere og videnska mænd lige fra Leonardo da Vinci over Goethe til O wald prøvet at bringe orden i det kaos der derved o stod, – ved, på grundlag af erfaring og analyseri af kunstværker osv. at udarbejde systemer for farve nes anvendelse og sammensætning og for kunstneri virksomhed i det hele taget.

Personligt er jeg ikke i tvivl om, at det gamle farv syn, eller det orientalske, er lige så velegnet – mås bedre – som kunstnerisk udtryksmiddel, som v æstetiske, meget subjektive og smagsbestemte.

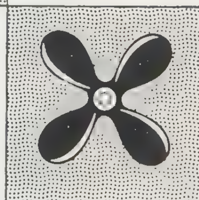
Det orientalske har i hvert fald den store fordel, det er formuleret i et sprog, som både kunstnere almindelige folk forstår, og det er vel også derfor, farven spiller så stor rolle, og har så stor betydning anvendelse i f. eks. Orienten.

Der er dog i nutiden tilløb til at nærme sig prob met fra en anden side – man forsøger at udrede

Interiør fra hotellets bar.

FARVER og LINIER fremhæver hinanden

i Danmarks nyeste og største hotel, 3 Falke, der indvendig er malet med maling fra INTERNATIONAL

Hotellet set udefra.

Interiør fra en af suiterne på hotellets 16. etage

International Farvefabrik A/S

ØRESUNDSVEJ 141 . KØBENHAVN S

nfiltrede tråde ved rent videnskabeligt at undersøge farvernes fysiske og fysiologiske egenskaber og deres biologiske virkninger.

Man ved nu at farverne indvirker direkte på organismen, og ved sin påvirkning af menneskets organer, kirtler o. s. v. skaber tilsvarende følelser af behag eller ubehag.

Farver kan diskuteres ud fra forskellige synspunkter: *et fysisk*, som først og fremmest siger os, at lyset er en absolut forudsætning for farven – man kan forestille sig, at man både kan føle, høre, smage og lugte i mørke, men man kan ikke se, – ikke opfatte farver.

Aristoteles sagde at hovedfarverne var de fire elementers farver, ilden – luften – vandet og jorden, og at de havde deres oprindelse i forskellig styrke af sollys, og lys fra ild, og denne opfattelse ændredes ikke i de følgende 18 hundrede år, før Newton 1666 formulerede sin berømte teori om lysets strålekarakter, og viste, hvorledes disse mangeartede stråler kunne udskilles – og påviste at tingenes forskellige farver beroede på særlige egenskaber hos disse ting, som bevirkede at farvestrålerne absorberedes eller tilbagekastedes. De tilbagekastede farvestråler var da bestemmende for det farveindtryk, som man gennem sit øje fik af de forskellige ting.

Newton var kun opmærksom på de synlige stråler i det elektro-magnetiske spektrum.

Nu ved man at stråleenergi udsendes gennem rummet i form af elektromagnetiske bølger. De synlige stråler, som vi kalder lys optager kun $^{1}/_{70}$ af det samlede målte bølgeområde.

Begynder vi med de lange bølger kommer først radio- eller radarstrålerne – varmestrålerne eller de infrarøde stråler – herefter kommer så de røde – gule – grønne – blå og violette stråler, eller lysstrålerne, og videre kommer så de ultraviolette – røntgenstrålerne – radium- og de kosmiske stråler.

Varmestrålerne – de infrarøde stråler – ligger altså lige uden for det synlige spektrum, og faktisk indeholder rødt, orange og gult i aftagende grad varmestråler. Det beror således ikke alene på en æstetisk vurdering, når man har kaldt disse farver varme i modsætning til de kolde grønne, blå og violette.

En anden interessant iagttagelse kan nævnes i denne forbindelse – man mener at visse dyr kan se et større spekter end vi, og at f. eks. uglen om natten kan se musenes varme som en lysende rødlig glorie.

Farveproblemet kan så endelig diskuteres ud fra *et fysiologisk* synspunkt.

De omtalte tilbagekastede farvestråler og lyset i det hele taget rammer øjet og så sker der en hel masse ting, som jeg ikke skal komme nærmere ind på.

Jeg skal blot nævne, at en del af øjets retina, bagvæggen, hvor billeddannelsen sker, består af to typer af nervefibre – de såkaldte stave og tappe. – Stavene sidder i udkanten af billedfeltet i et antal af ca. 130 millioner og i midten findes tappene i et antal af ca. 7 millioner.

Stavene er kun følsomme for lys og mørke, tappene er kun modtagelige for farverne, og der er 3 til 4 forskellige slags tappe (nogle mener der er 6–7 slags) dvs. at en del af dem er følsomme for rødt – en del for grønt – en del for gult og en del for blåt.

De modtagne indtryk overføres derefter til hjernen, og påvirker derigennem hele nervesystemet – hvad der sker under denne proces er stadig et mysterium, men undersøgelsen af disse tappe og stave har ført til nogle interessante betragtninger.

Tappene kan mangle fuldstændig (eller være inaktive) i øjet og så er individet ganske simpelt total farveblind, hvad der imidlertid er meget sjældent hos

)ver Pantomimeteatrets scene sidder en rød plade med kinesiske skrifttegn guld. Det er en genfremstilling af teatrets gamle motto, som ved de gengne opmalinger var blevet vanskeligt at tyde. Sammen med en herboende inesisk magister lykkedes det Hans Hansen at finde frem til et gammelt kinesisk motto, hvis skrifttegn havde en tydelig lighed med det gamle skilt. Mottoet tillægges en kinesisk filosof, der levede ca. 300 f. kr. og lyder: Lykken kommer kun, når du deler din glæde med folket. Blomstermotiverne er nye, tegnet af Hans Hansen

mennesker, derimod mangler ofte de grøn- og rødfølsomme tappe, og vedkommende kan da kun se gule og blå farver – rødt og grønt ser ens ud, er enten brunlige eller grå – gulgrøn og orange er grågule – blågrøn og violet er gråblå. Og man kan endelig være rødblind alene eller grønblind.

Farveblindhed er arvelig – undertiden kompenseres fra disse defekter ved en større evne til at se i svagt lys, formentlig fordi stavenes antal er større.

Kvinder er sjældent farveblinde, man regner med 1 pct. – af mænd er der 4 pct.

Man har også undersøgt øjets konstruktion hos forskellige dyrearter og fundet, at nogle mangler både stave og tappe – andre kun tappene.

Som regel mangler natdyr og mange vanddyr tappene og er således farveblinde. De fleste gnavere har både stave og tappe. Mange pattedyr, f. eks. hesten, hunden og katten, er helt farveblinde. Tyren er således også farveblind, så den med den røde klud beror altså på en misforståelse.

Menneskeaberne synes at have et farvesyn svarende til menneskets, og denne opdagelse støtter antagelsen, at menneskets farvesyn har eksisteret lige så længe som mennesket selv.

Denne antagelse støttes også af hulemalerierne, som dateres til omkring 15.000 år før Chr.

Når jeg nævner dette, er det fordi visse forskere, f. eks. Ladd Franklin hævder, at mennesket oprindelig var farveblind som hunden, og at vores evne til at opfatte og skelne farver ikke er mere end et par tusind år gammel – og påstår at farvesynet har udviklet sig gradvis fra et monokromatisk syn i tidernes morgen til et farvesyn hvor man kun så gult og blåt indtil den gule komponent delte sig og tillod øjet også at se rødt og grønt.

Teorien har bl. a. haft værdi for undersøgelsen af visse former for farveblindhed – men beror på postulater. Man støtter sig bl. a. på den iagttagelse, at det gamle græske sprog næsten manglede farvebetegnelser, men kun havde betegnelser for lysets intensitet, som:

bleg – grøn eller gul,
strålende – rød eller purpur,
spættet – *mat* — *mørk* osv.

Det skyldes sikkert blot, at man så farverne på en anden måde.

De havde en symbolsk betydning og de var et middel til at karakterisere og genkende tingene – som før nævnt – hvor jeg sagde, at kaffirerne havde 26 betegnelser for farver på hornkvæg – og endelig et middel til fremhævelse – hvor styrken af det tilbagekastede lys, *synligheden*, har spillet den *største* rolle. Grækerne kan således have set på samme måde som en fotograf gør.

Der findes statuer og relieffer hvor skæg eller hestemanker er malet grønne eller blå.

Den berømte billedhugger Praxiteles blev engang spurgt om hvilke af sine værker han syntes bedst om, og han svarede: „De som er malet af Apelles". Apelles var en kendt maler, om hvem det siges, at han var en sådan realist, at fuglene pikkede efter de frø h malede.

Der er intet der tyder på at grækerne var far blinde – og videnskaben mener vist nok i alminc lighed, at påstanden om racial farveblindhed er li så uholdbar som påstanden om kollektiv dumhed.

Det tredje synspunkt er det *psykologiske* og det er egentlig det, der er det vigtigste – i hvert fald for som bruger farverne som menneskeligt og kunstner udtryksmiddel.

Vi betragter på en måde farven under samme sy vinkel som vi betragter smag og duft.

Jeg kan indskyde, at man også regner med at sm gen har 4 kvaliteter, som er: sødt – surt – salt bittert – heraf dannes så alle smagsindtryk.

De har alle fysisk (eller kemisk) oprindelse i eller anden form for stimulering, men vi kan ik definere begrebet sødme, ved blot at analysere su kerets kemiske komposition.

En ren psykologisk opfattelse af farven som perso lig sensation, ikke blot som fysisk energi, har væ længe om at gøre sig gældende.

Videnskaben med al sin objektivitet har ikke al værdsat det faktum, at trods skind og ben, og væsens atomare struktur – så er der dog fandens forskel på en død mand og en levende.

Den subjektive bedømmelse af farverne beror ik på en æstetisk vurdering alene – det synes også være visse biologiske årsager til at mennesket – efter deres race – eller måske hellere deres milieu deres åndelige udvikling – uddannelse osv. foretra ker eller undgår visse farver. – Det vi kalder sm er et meget sammensat begreb – man lærer nem kun langsomt at forstå farvernes sprog, og und denne proces påvirkes man på mange måder, d opstår f. eks. associationer, ideosynkrasier forårsag af religiøse og mange andre forestillinger – bl. a. t de omtalte æstetiserende kunstnere og filosoffer.

Farven er som sagt i tidens løb tillagt en mæng symbolske betydninger, som er vanskelige at frigø sig for.

Sort står for sorg og død her. I Kina f. eks. hvidt sørgefarven. Et olieselskab måtte ændre farv på deres benzintanke fra hvidt til en anden farv fordi kineserne ikke ville komme der. Af lignen årsager kunne nåle ikke sælges i blå pakninger.

Rødt er et universelt symbol for fare, gult for sy dom og karantæne.

Farverne på flagene, nationaldragter, genstande d benyttes ved religiøse ceremonier osv. kan alle spo tilbage til en from og betydningsfuld symbolisme.

Sorte og brune skjorter blev symbolet for fascisr og nazisme. Det røde flag er symbol for revolution socialisme. Visse fine mennesker prætenderer at ha blåt blod. Til atlanterhavsdampere og til meget fi hunde gives blå bånd – det stammer fra hosebånd ordenens „blue ribbon" – den højeste udmærkel der kan bæres.

Man ser rødt – og maler byen rød – man er mela kolsk og synger „blues" og er i „mood indigo" –

Tagene på Pantomimeteatret er udstyret med et rigt udvalg af kineserier

en blå mandag kan man være i helt sort humør – og en fejg englænder er „yellow".

Alderen er også bestemmende for ens farvesyn. Man regner ikke med at børn fatter virkelig interesse for farve før de er 2 år.

Børn foretrækker først og fremmest *rød*, derefter *gul – grøn – blå*. Med årene taber gul i yndest og de foretrukne farver er *rød* og *blå*, derefter *grøn – violet – orange* og sidst *gul*.

Hos voksne rykker blå frem – og rækkefølgen er *blå – rød – grøn – violet – orange – gul*. Kvinder synes dog at foretrække gul for orange og rødt for blåt. Disse rækker er opstillet efter mange autoritative prøver med tusindvis af mennesker.

Jeg vil her indskyde omtalen af et interessant biologisk fænomen, nemlig at forkærligheden for blåt stiger med alderen. Det skyldes bl. a. at der sker en gulfarvning af øjets linse – dette virker som et filter, der afsvækker blåt, det medfører at man bliver „blåtørstig". Fænomenet kan undertiden iagttages hos ældre kunstnere, de får vanskeligheder med deres blå farve – det kniber med afstemningen i forhold til de andre farver. Det gjaldt f. eks. i udpræget grad for maleren Zahrtmann i hans senere år.

Linsen hos børn absorberer ca. 10 pct. blåt, hos gamle op til ca. 85 pct. Forkærlighed for rødt og blåt er altid fremherskende. Blonde raciale typer foretrækker blåt, brunette typer rødt. Prøver med sindssyge giver samme resultater, men de sløve (morbide) patienter foretrækker kolde farver, de hysteriske varme. Der siges at mange skotter ikke kan lide grønt.

Det drejer sig ved disse prøver om de såkaldte absolutte valg – farven for farvens skyld, uden hensyn til håndgribelige ting. Hvis prøverne foretages med farvede genstande, får man et andet billede, fordi associationerne kommer til. Den, der har forkærlighed for brunt, vil måske ikke vælge en brun tandpasta eller et brunt håndklæde. Forholdet er det, at man associerer disse genstande med begreber som renhed og hygiejne. Og når mel bleges og dyr fodres, således at fedtet bliver hvidt og ikke gult, er det jo også fordi selv en lidenskabelig elsker af gult væmmes ved at spise gult fedt. De fleste vil vel også væmmes ved at blive sat over for blå kartoffelmos, en grøngul bøf – eller en rød sodavand.

Prøver er også foretaget med farvers indvirkning på insekter. Det menes f. eks. at rødt forøger fluens frugtbarhed og at den frastødes af blåt. Fluen er lunefuld, prøverne er usikre, men gælder i hvert fald i Holland, hvor heste- og kostalde ofte males blå for at holde dem borte.

Mosquitoen tiltrækkes derimod af blåt og frastødes af gult, og denne omstændighed medførte, at den amerikanske hær i malariadistrikter bruger lyse skjorter i stedet for de sædvanlige marineblå.

Rødt forøger fuglenes sexuelle aktivitet, ved at forstørre kønskirtlerne, mens violet har modsat virkning.

Mænd siges at påvirkes på samme måde som fuglene af rødt lys, mens kvinder er mere modtagelige for violet.

Alle forsøg viser at der er god grund til at antage, at der er biologisk årsag til de forskellige menneskers behag eller ubehag ved farverne. Mange læger be-

kræfter da også dette, og man har forsøgt chromoterapi ved behandlingen af visse sygdomme – alene ud fra det synspunkt at det skulde være mærkeligt om ikke farvestrålerne var biologisk aktive når strålerne på begge sider af det synlige spekter er det.

Det var Niels Finsen der allerede i 1902 opdagede at rødt lys hæmmede udviklingen af hudkræft og eksem.

Man kan undre sig over at Finsens betydningsfulde undersøgelser af lysets terapeutiske virkninger ikke har givet stødet til en mere intens forskning af hvilken rolle lysets enkelte bestanddele – farvestrålerne – spillede i denne proces.

Der har altid gennem tiderne været læger der har anet farvernes betydning for sygdomsbehandlingen. Allerede 600 f. Chr. i Ægypten behandlede Pythagoras sygdomme med musik, poesi og farver. Han repræsenterede den mystiske retning indenfor lægevidenskaben, der har spillet så stor rolle helt op til vore dages kloge mænd og koner – i modsætning til Hippokrates, som repræsenterede det nøgterne kliniske synspunkt.

De to retninger har bekæmpet hinanden altid, indtil de i vore dage synes at have fundet et fælles standpunkt i psykologien og psykiatrien.

Den arabiske læge Avicenna hævdede i det 11. årh. at rødt og gult lys var skadeligt for øjnene, og han dækkede sine patienter med rødt klæde.

Den engelske læge Babitt foreskrev i 1876 gult lys som virksom kur ved behandling af forstoppelse, bronchitis og hæmorrhoider. Overtroen taler endnu om, at ondt i halsen skal behandles med en rød klud.

Rødt forhindrer mareridt i Japan, og er godt for løse tænder i England.

I nutiden arbejder man mere bevidst med disse psykoterapiske problemer, og jeg har prøvet at samle nogle af de resultater, som der synes at være nogenlunde enighed om, selv om de må tages med et vist forbehold.

Rød er den mest dynamiske af alle farverne. Dens energi har stærk indflydelse på plantevæksten og på udviklingen af visse lavere dyr. Den siges at forøge den hormonale og sexuelle aktivitet og at virke helende på sår. Rødt lys bruges til at lindre virkningerne af en overbelysning af ultraviolette stråler – kort sagt solbrændthed – og som før nævnt ved behandlingen af eksem, skarlagensfeber o. lign. Den forøger blodtrykket og pulsen, men efterfølges efter nogen tids påvirkning af træthed.

Psykologisk virker rødt inciterende og forøger hvileløshed og nervøs spænding – dvs. at røde omgivelser er gode at få ideer i, men mindre gode at udforme disse i. Rødt bruges i psykoterapien f. eks. til at modvirke melankoli og hjælper til at dreje opmærksomheden fra at være indadvendt til at være udadvendt.

Orange har samme egenskaber som rødt men i mindre grad. Denne farve siges at være appetitvækkende.

Gul menes at have gunstig virkning på stofskiftet, men regnes i almindelighed for at være temmelig neutral. Den har været forsøgt i tuberkulosebehandlingen.

Gulgrøn er neutral set fra et biologisk synspunk
Grønt og *blågrønt* synes derimod at reducere nerv og muskulær spænding – psykologisk siges den være gunstig for udøvelsen af tankevirksomhed koncentration, hvilket stemmer meget godt med de gamle påstand om, at grønt er godt for øjnene med dens anvendelse i biblioteker, på examensbor og på billarder.

Blåt har de modsatte virkninger af rødt. Den syn at forhale plantevækst og dæmpe hormonal vir somhed, den sænker blodtrykket og pulsen – me efterfølges så til gengæld efter nogen tids påvirknin af en opstemning. Blåt siges også at have bakteri hæmmende egenskaber, disse bliver dog mere u prægede jo mere den går over i violet. Ultraviol slår de fleste bakterier helt ihjel.

Går man videre er man inde i et for mennesk meget farligt område. Allerede røntgenstrålerne ød lægger cellevævet og medfører sterilitet, håraffald mange andre frygtelige ting, indtil de kosmiske strål – når de f. eks. frigøres ved atomspaltning – sl menneskene fuldstændig ihjel.

Der mangler meget endnu, før end disse unders gelser får praktisk betydning. Men det er klart, hvis man kan komme videre ad denne vej, så vil deri have en meget værdifuld vejledning i arbejd med farvegivning. Vi vil på en hel anden måde vid hvad det er vi har med at gøre, og farverne i bol gerne, kontorer, fabrikker, skoler og *sygehuse* vil ik udelukkende være henvist til en usikker æstetisk vu dering.

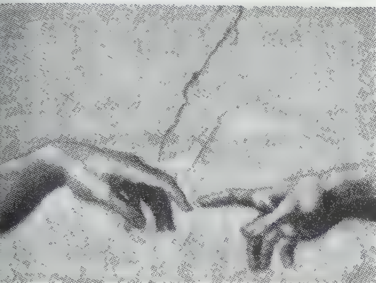
Man har dog navnlig i Amerika eksperimenter med de foreløbige resultaters praktiske anvendeligh – den såkaldte farvekonditionering i fabrikkerne nu almindelig. Men også i skoler og hospitaler h man undersøgt farvernes virkning på elever og pa tienter.

I et svensk tidsskrift omtales, at professor B. W Gérard ved Chicago universitet gennem 27.000 forsø foretaget over en periode på 16 år, mener at kun fastslå, at hormonbehandlingen er særlig virksom nå patienten opholder sig i rum der er holdt i de såkald varme farver, rødt, orange og gult, ligesom det sam synes at gælde ved behandling med penicillin og eur mycin. Det siges ligeledes, at der er konstateret gavnlig virkning ved anvendelse af varme farver ve behandling af lungesygdomme. Den lægekommissio der behandlede kong Georg VI af England efter ha lungeoperation ønskede, og fik malet kongens syg værelse i en lysende rød farve med en ornamenterin i violet farve.

Professor Alex Borgmolet i Moskva mente efter 8 forsøg at kunne påvise, at hans anti-relicular-cytoxi der anvendes ved fornyelsen af bindevæv var særli virksomt i grønne omgivelser, hvorimod røde om givelser afsvækkede virkningen.

Disse resultater kan i vor skeptiske tid vel ikke b tragtes som gennemprøvede nok til, at de kan a vendes uden videre, men de giver dog et fingerp om i hvad retning udviklingen går.

Vinduer er også et spørgsmål om arkitektur

Michelangelo: Skabelsen, udsnit

Hvad skulle vi gøre uden vinduer? De gør det muligt at holde kulde, regn og vind ude, og samtidig lukke lyset ind – og de gør det muligt at lave fremragende arkitektur med ganske få streger.

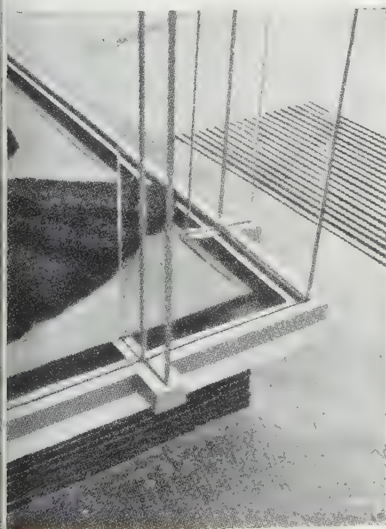
Bare det ikke er ved at blive *for* let!

Vinduer er ganske rigtigt *også* et spørgsmål om arkitektur – men de er først og fremmest funktionsbestemte elementer i vores byggetradition, som må behandles, så alle rimelige funktionskrav opfyldes så godt som det er muligt. Og det føler man, det kniber med i dag.

Vi kan alle glæde os over den verve, hvormed arkitekturen gennem tiderne har underlagt sig det påtvungne element, vinduerne. God arkitektur og gode konstruktioner har endnu aldrig været modsætninger. Det bør heller ikke lykkes glarmestrene at overbevise arkitekterne om, at de behøver at blive det.

I virkeligheden giver teknikken og forskningsresultaterne langt større muligheder end mange aner. Det er blot om at benytte dem. Det er dette tilbud man herved endnu engang vil gøre arkitekterne opmærksomme på – ganske vist mest ved at pege på de fejl, der er begået. Det kan måske synes negativt, men i at erkende fejlene er jo allerede det første skridt taget mod udnyttelse af de positive muligheder.

En af de ting, man i denne forbindelse med det

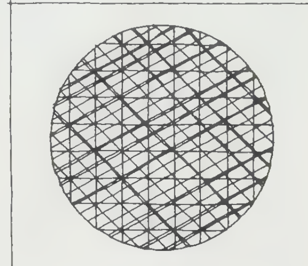

Tysk butiksfaçade med 103 °/o glas

Stærkt tendentiøs og let komprimeret fremstilling af vinduets udviklingshistorie

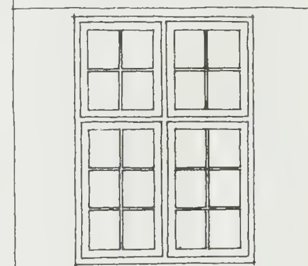
Det første var slet ikke noget vindue, men bare et røghul

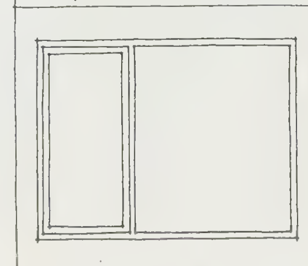
Så blev det et rigtigt vindue, som f. eks. i Japan, hvor man lod være med at kline ler på en del af ydervæggens fletværksskelet

Nu kom der glas i. Små ruder, kraftigt træværk, ja, sågar sandstens indramninger, -opdelinger og -overdækninger

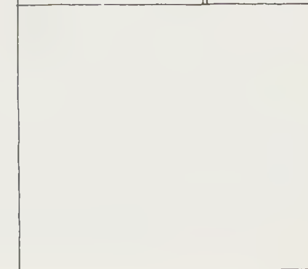
Teknikken skred frem, ruderne blev større og man fik mere og bedre lys ind. Og man lavede arkitektur med vinduesopdelingerne

Funktionalismen. Ruderne blev store og vinduespudserne blev hængt ud på bøjler, som kommende slægter vil fremvise sammen med tommelskruer og andre torturinstrumenter

1950. Alt kan laves – dvs. arkitektur kan man kun lave uden vinduesopdelinger

1958. Herfra gives ingen vej frem. Der er nu 103 °/o glas i façaden

Det er ikke altid lige nemt at være vinduespudser eller glarmester

samme må tage fat på, er at mange dårlige løsning skyldes en bestemt arkitektonisk „jargon", der net nu har stor udbredelse. Det kan være farligt for bygg teknikere at bevæge sig i arkitekturens luftige pla men vi håber at artiklens indledning har gjort sit at vi ikke løber den samme risiko for liv og lemm som glarmestre og vinduespudsere, der jo daglig tv ges til at færdes i disse højder.

Forfatterne deler – som det vil være fremgået nemlig ikke den opfattelse, at vinduerne bare tilhø arkitekturkollektionen – de bør også forhandles i afc lingen for brugsting, kald det isenkramafdelingen e man vil. Som det er blevet skik i arkitektalderen i vort arkitektoverforsynede samfund fremfor al foretager en forretning jo ikke indkøb af brugsting ud at rådspørge sin kunstneriske konsulent. Men m glemmer dog derfor ikke de behov brugsgenstand fremstilles for at tilfredsstille. Det kan være svært se forskel på en velfungerende tepotte og på en, h tud drypper. De kan begge være kønne, men det kun den første, der er en god tepotte.

Hvorfor skulle det samme ikke gælde for vindue Hvorfor skulle en arkitekt blive dårligere af at la vinduer, der fungerer som de skal i anden henseen end den arkitektoniske? Som for tepotter gælder c også for vinduer ganske bestemte funktionskrav, c må opfyldes og som arkitekten må gennemgå, vinduet går i produktion.

Her må det indskydes, at årsagen til at der i d laves så mange vinduer og glasfaçader, der ikke h svarer til forbrugernes krav, ikke er, at der mang sådanne formulerede brugskrav. At disse krav ik er tilstrækkelig kendte er en anden sag, og behø ikke at være arkitektens fejl alene.

Hvis man fra isenkramafdelingens side skal hjæl arkitekterne, bør man lave forskrifter for vindu der består af detailsæt, hvor alle de snedker- og b slagtekniske problemer – hvis afklaring er en foru sætning for en rationel produktion og et godt resul – er i orden. Detailsæt, som den projekterende arkit med lige stort held kan bruge til tusindvis af forsk lige vinduesstørrelser, -formater og -opdelinger som altså ikke begrænser arkitektens muligheder, m frigør hans evner til de virkeligt skabende opgav som f. eks. formgivning.

En sådan opgave løste byggeforskningen for de no male vinduers vedkommende for flere år siden. omfattende arbejde udført i samarbejde med både a kitekter og snedkere resulterede i en anvisning, sc rigtigt anvendt kunne have sparet de projekteren for meget arbejde og snedkerne for meget hovedbr i de forløbne år.

Det ku' være så godt og så er det faktisk skidt!

Det er galt nok, at forkerte beslag stadig leve i halvrusten tilstand på byggepladsen og bliver g anbragt. Det er også kedeligt at store firmaer stad udsender brochurer, der lægger mere vægt på det fi end på det rigtige, selvom det rigtige har været an kendt viden i adskillige år. Ogsåvidereogsåvide Det er altsammen noget teknisk, og det hører med

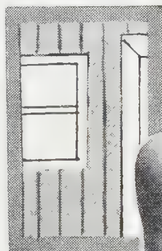
EN HJÆLPENDE HÅND I BYGGERIET....

ALIFA D.B. plastic-opløsning til betongulve trænger ned i overfladen og holder mineralkornene fast i et elastisk greb. De får renere, mere slidstærke og helt **støvfri** gulve.

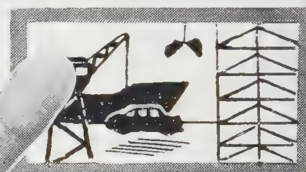
YTONIT plastic-lak til alle træ- og korkgulve er slidstærk og lysægte. Gulvene kan efter behandling med YTONIT både vaskes og bones.

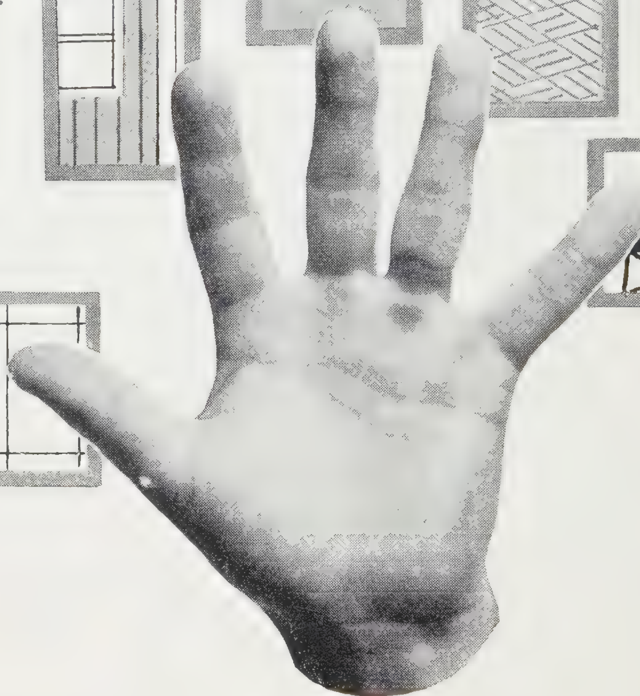
Y-P LAK forhindrer misfarvning af imprægneret træ. Y-P LAK lader træet ånde uden afskalning og giver billig vedligeholdelse.

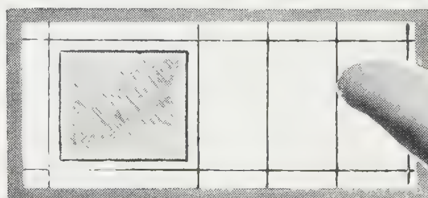

GALVAFROID kold-galvanisering sikrer 100 % mod rust. Den kræver ingen særlig forbehandling, da den virker effektivt på gammel maling og fastsiddende rust. GALVAFROID er godkendt af Boligministeriet på lige fod med varm-galvanisering.

SECOMASTIC fugemateriale, er en ikke-hærdende mastic, der klæber til alle byggematerialer undtagen bitumen. SECOMASTIC tætter mod væde, støv og træk mellem arbejdende bygningsdele.

Ring eller skriv efter alle yderligere oplysninger

YHANCO I/S

Vesterbrogade 6D, Kbhvn. V, Tlf. MI 3131

dagen og vejen at få udryddet de værste vildskud.

Men tilbage til nælden – det moderne formsprog, der ganske misvisende synes bundet til misbrug på vinduesområdet af de fremragende muligheder teknikken byder. I dette århundrede er det endelig blevet muligt at få mere lys ind ad vinduerne end selv i de gamle bindingsværksfaçader. Der kan laves façader med 103 pct. glas om det skal være. Glæden herover kan vi alle dele – men som PH præker i sit korstog mod lysrørene: det gælder jo ikke bare om mere, men især om bedre lys. Det er jo ikke altid en fordel, at det bliver vindue det hele.

Når ofrene, der bor i husene, taler om at bo i akvarier, om at blive stegt om sommeren og holde rødspætter mellem glaslagene om vinteren og om at der sgu' ikke er så meget ved at glo ud på naboens garage fem meter væk gennem 15 m² glas, så er det ikke bare menigmands almindelige reaktion mod det nye – det moderne formsprog er kun altfor hurtigt blevet anerkendt af netop menigmand.

Hvad er baggrunden for de store vinduers fremmarch? Det er vel ret beset den teknik, som også skulle gøre det muligt at lave store vinduer forsvarligt. Man glemmer blot, at vinduer er andet end glas – det er bl. a. rammer og karme til at bære vinduet og en trappe, for at bære det på plads.

Og her kommer vi til det rent konstruktive. Når man gør et vindue større, får man ikke bare mere lys – man får også mindre væg. Og med væggen forsvinder karakteristiske egenskaber, som vinduet skal erstatte. F. eks. god varmeisolering, vindtæthed og ringe vedligeholdelse.

Hvis man kigger lidt på de gode løsninger fra gamle dage med meget glas i façaden og sammenligner dem med de moderne ditto, så synes den væsentligste forskel at ligge i, at medens man før kunne lave arkitektur med vinduesopdelingerne, kan man i dag kun lave arkitektur uden vinduesopdelinger.

Sagt på en anden måde: *Det er ikke det moderne formsprog, men det er de for store uopdelte vinduers altnedmejende fremmarch indenfor dette formsprog, der er skyld i miséren.*

Dette postulat synes på næsten alle punkter at blive bekræftet, hvis man går lidt i detailler. Lad os f. eks. tage en ganske almindelig opholdsstue med ca. 4 meter façade, der på moderne vis er lavet som vinduesvæg, og lad os se, hvordan henholdsvis det uopdelte og det opdelte vindue tilfredsstiller de rimelige krav, vi i dag ved må stilles.

Hensigtsmæssig belysning af rummet

Som lysåbning giver de to løsninger begge lys nok. Til at give godt lys er det opdelte vindue imidlertid at foretrække, bl. a. fordi det kan dæmpe en ellers ubehagelig blænding. Det skal indrømmes, at man måske er tilbøjelig til at lade sig charmere af det lys, der kommer ind ad ældre, opdelte vinduer, fordi lyset samtidig mildnes i lysningspaneler. Og de uopdelte vinduer er ofte dårligt stillet, fordi konstruktionen har en ringe dybde og ingen paneler.

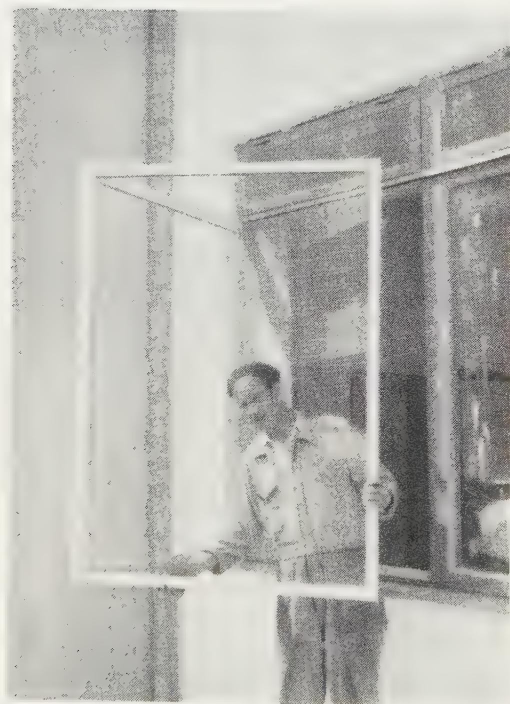
Moderne formsprog

Fra SBI's anvisning 22, Normalvinduer

Et godt vindue skal opfylde kravene:		
1. Hensigtsmæssig belysning af rummet		
2. Tæthed mod vind og vand udefra		
3. Begrænset varmetab		
4. Tæthed mod støj		
5. Tæthed mod rumluften (kondens)		
6.	Enkel fremstilling	6.1 Enkle profileringer
		6.2 Enkle samlinger
		6.3 Gængse beslag
		6.4 Enkel beslåning
7. Enkel og effektiv indsætning i væggen		
8.	Vedligeholdelsesmuligheder	8.1 Renholdelse af glas
		8.2 Udskiftning af glas
		8.3 Overfladebehandling
9. Eventuel udsigt fra rummet		
10. Eventuel ventilation af rummet		
11. Eventuelle afskærmningsmuligheder		
12. Eventuelle brandredningsmuligheder		

Vinduesopdeling år 1704. Fra H. H. Engqvist's bog „En Gård i Adelgaden“

Men der ligger i selve det, at man *har* opdeling store muligheder for et bevidst arbejde med det kv litative, så man ikke behøver først at lave store uo delte vinduespartier og derefter må forbedre lyskva teten med indvendige, lodrette lameller, der kan d dele vinduerne og mildne blændingen. Det komm man nemlig også ud for.

Tæthed mod vind og vand udefra

Til beskyttelse mod vejrliget er ved de vinduesf mater, der her er tale om, det enkelt opdelte vind næsten altid det bedste. Det skyldes, at der er snævre grænser for, hvor store ramme- og kar enheder, det er forsvarligt at lave – det gælder bå træ og metal.

Hvis man ikke vil anvende helt anderledes svæ vindueskonstruktioner end det normalt er praksis, de fleste store vinduer uforsvarlige uden opdeling

For lange (og slanke) ram- og karmstykker kas sig uforholdsmæssigt meget mere end de længder, s snart seklers erfaring har vist kan holde. Særlig g er det selvfølgelig ved store uopdelte vinduer, der udført med trædimensioner, der er mindre end traditionelle.

Som eksempel kan tages de usalige bronzelister. et opdelt vindue med rimelige rammestørrelser er tavse, men i et uopdelt dreje- eller vippevindue syng de som Æolsharpen blot ved vindstyrke 4. Simpelth fordi ram- og karmtræ hurtigt kaster sig så meget, listen ikke slutter tæt.

Vindforholdene er i det hele taget ikke til at spø med ved de store, uopdelte vinduer. På et 1,5×2 vippevindue i et københavnsk højhus har man i stor vejr målt udbulninger på den inderste rude på o til 16 mm – så meget at det kunne ses med det blo øje. Hvordan familien føler sig tilpas bag sådan ruder, kan man selv fornemme sig til.

Begrænset varmetab

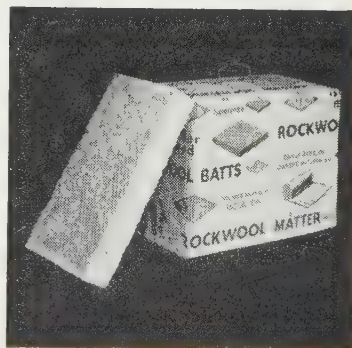
Med hensyn til varmetab er der ikke megen forsk mellem de to løsninger af den nævnte vinduesvæ De opdelte vinduer har flere løbende meter fuge p m², men til gengæld er de som nævnt langt nemme at få tætte end de uopdelte.

Tæthed mod rumluft

Lange ram- og karmstykker vil som før nævnt kas sig og give anledning til utætheder i anslaget ramm karm. Selv med tætningslister vil de store, uopdel vinduer være ringere end opdelte vinduer med he blik på opfyldelse af dette vigtige krav.

Tæthed mod støj

Beskyttelse mod støj udefra klares også bedst af d opdelte vindue. I lukket tilstand er det bedst, for der her er råd til at bruge forskellige glastykkels (der svinger forskelligt) ud- og indvendigt. De stør glastykkelser, der kræves ved de uopdelte vinduer, så dyre, at begge glaslag næsten altid bliver udført minimumstykkelser.

ROCKWO
BATTS
ROCKWOOL MÅTTER

I åben tilstand vil vippevinduer, der jo ofte i etagebyggeriet er den eneste mulige og forsvarlige løsning, hvor der kræves et uopdelt vindue, virke som membran og ligefrem kaste støjen ind i rummet. Også her synes det opdelte vindue at være bedst.

Enkel fremstilling

Enkel fremstillingsproces kan selvfølgelig opnås for både opdelte og uopdelte vinduer. Der er dog en tydelig tendens til, at de uopdelte vinduer bliver urimeligt komplicerede og dyre m. h. t. beslag og beslåning, især hvis de skal kunne åbnes mere end til pudsning.

Enkel og effektiv indsætning i væggen

Enkel indsætning kan lige godt opnås uanset opdeling eller ej. Men her giver en tendens også kvaler: De uopdelte vinduer er ofte uhandleligt store enheder, der er svære både at transportere og montere. Ved byggeri med store uopdelte glaspartier er det derfor ikke noget særsyn, at urimeligt meget af snedkerarbejdet bliver udført på byggepladsen – hvilket næsten altid går ud over kvaliteten og prisen.

Eventuel udsigt fra rummet

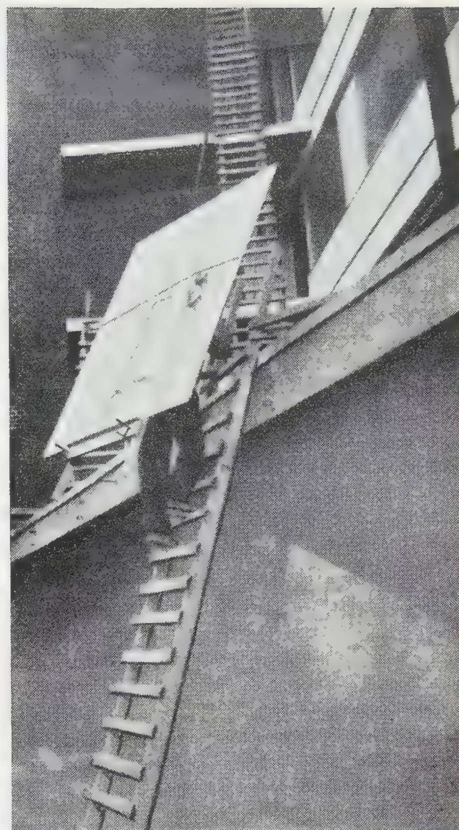
Som udsigtsmulighed har det uopdelte vindue i visse tilfælde ganske specielle kvaliteter, f. eks. i énfamiliehuse, hvor det kan formidle en ellers uopnåelig overgang til naturen. Dette er dog nok et af de områder, hvor overdreven brug særligt let kan give bagslag. Jævnfør bemærkningen om udsigten til naboens garage og de mange „morsomme" historier om folk, der gik ind i glasset, fordi de slet ikke kunne se, det var der. I den almindelige opholdsstue i etagebyggeri er det store, uopdelte udsigtsvindue givet af ret ringe værdi, selv i højhuse. De uopdelte vinduer er meget ofte i den grad dækket af gardiner og persienner, at mindre end 1/3 af udsigten er fri, og i de utallige tilfælde, hvor udsigtsvinduet er anbragt over en brystning af almindelig højde, er det i hvert fald umuligt at nyde udsigten, når man sidder i lænestol eller sofa.

Eventuel ventilation af rummet

Store, uopdelte vinduespartier, der skal være oplukkelige i ventilationsøjemed, fungerer næsten altid dårligt. Et af de værste problemer er som regel at opnå en passende „småventilation". Blot 5 mm åbning af en koblet ramme på f. eks. 150 × 200 cm vil, undtagen i vindstille, give for stærk ventilation. Også her er det opdelte vindue, der kan indeholde særlige ventilationsåbninger af passende størrelse, langt at foretrække.

Eventuelle afskærmningsmuligheder

Ved vinduer, hvor en afskærmning er ønskelig, har de uopdelte typer et fortrin, fordi de bedre kan udformes med persienner mellem glaslagene. Til gengæld konstaterer mange indflyttere i moderne lejligheder, at de dyre persienner er den eneste form for afskærmning, der med rimelighed kan etableres.

... en trappe for at bære det på plads

Fra SBI's anvisning 22, Normalvinduer

Drejevinduet drejer om en vertikal akse og har kun den ene fordel fremfor vippevinduet, at det let giver det krævede brandredningsareal. Alene af denne grund har det fundet stor anvendelse i de senere år, uanset at det på flere punkter er utilfredsstillende også i forhold til vippevinduet. Den ene halvdel af den nederste ramme er indadgående og meget vanskelig (måske umulig) at få tilfredsstillende tæt for vind og vand. Hele vinduets vægt hviler på det underste hængsel og kan give stærk bøjning af ramme og karm, hvorved især den første kan deformeres på uheldig måde.

Det er en kendsgerning, at man i de senere års byggeri har haft betydelige gener ved drejevinduer. Det er derfor med stor betænkelighed, at der hermed udsendes normaltegninger også til denne vinduestype. Når det alligevel gøres, er det, fordi den foreslåede udførelse vil være bedre end de fleste gængse udførelser.

Det bør alligevel understreges, at drejevinduer såvidt muligt bør undgås.

ad 2: Det er meget vanskeligt, måske umuligt, at opnå tilfredsstillende tæthed ved den indadgående del af vinduet, især ved dettes underparti. *Alene af denne grund må typen anvendes med forsigtighed.*

ad 7: Der kræves særlig omhyggelig fastgørelse og opkiling af over- og underkarm ud for hængslerne.

ad 109: Vinduets anvendelse som ventilationsåbning kan medføre yderst ubehagelige trækforhold.

ad 11: Vinduets ene halvdel går ind i rummet og kan komme i konflikt både med persienner, gardiner og genstande på vinduespladen.

Citater fra tidsskriftet Glarmestersvenden

...man ville ikke have set så mange *farlige og upraktiske vinduer* i byggeriet, som man gør i dag. For eksempel vinduer, der, i hvert fald i de nye boliger, er til stor ærgrelse for mange af lejlighedernes indehavere, fordi de ikke selv kan polere vinduerne, men må have øvede folk til det, hvilket selvfølgelig er en udgift, der kunne være undgået.

... Efter klagen er vinduet blevet ændret, således at den faste underrude er blevet fjernet og påkoblet den udvendige, sidehængte ramme, hvilket hjalp betydeligt. Endvidere blev der påsat en stormkrog, der kan holde den øverste udvendige ramme, medens der bliver poleret mellem disse to overruder. Det var således en løsning på sagen, selv om den ikke er ideel, men denne ændring og fordyrelse af arbejdet kunne være undgået, såfremt man havde tænkt noget mere på dem, som skulle arbejde med vinduet.

Men hvad med vinduepoleringen? Den er der vist ikke tænkt meget på? Glarmestersvend F. Rostock, som ses i vinduet, hører ikke til de små, men han er i hvert fald ikke stor nok til at pudse disse ruder, selv om han også kan række et stykke ned fra vinduet over den faste ramme. Endvidere må det bemærkes, at der findes intet beslag eller krog til at holde det oplukkelige vindue åbent, og således heller intet at holde i såfremt man skal tage vinduet af.

...Man burde med rimelighed kunne forlange, at arkitekterne i hvert fald ved det offentlige byggeri benyttede sig af den viden, man har...

Desværre er det i flere tilfælde sådan, at alt for mange arkitekter føler sig for store dertil og går deres egne veje. Det ses bl. a. på hvor der er anvendt overdimensionerede, sammenkoblede, tophængte vinduesrammer, en meget upraktisk vinduestype i den størrelse; ruderne er 162×157 cm. Det er ikke alene vanskeligt at arbejde imellem ruderne, men også farligt...

Eventuelle brandredningsmuligheder

Den eneste uopdelte vindueskonstruktion, der m hensyn til brandredningsmuligheder giver lige så go forhold som et opdelt vindue, er – ulykkeligvis drejevinduet, der i næsten alle andre henseender den dårligste vindueskonstruktion man kan lave.

Vedligeholdelsesmuligheder

Sidst, men ikke mindst: Kravet om at vinduer sk konstrueres således, at der gives rimelige vedlig holdelsesmuligheder er de store, uopdelte vindue Achilleshæl. Ruderne skal jo ganske prosaisk kun sættes i og pudses, og desværre har teknikken ik forlænget vinduespudserens arm i samme takt so det er blevet muligt at fremstille større ruder.

Det bør være muligt overhovedet at få glasset sat Allerede her er de store, uopdelte glasarealer h umulige at have med at gøre. Hvor der benytt stillads ved byggeriets opførelse kan problemet so regel, omend under stort besvær, klares – hvis st ladset altså stadig er der, når ruderne skal sættes Hvor der ikke er stillads, er det et uomgængeligt kra at ruderne i hvert fald ikke må være større, end at kan transporteres op ad trapper og gennem gang

I et par helt barokke tilfælde har manglende o tanke på dette punkt medført, at nogle meget sto ruder måtte hejses op på bagsiden af et hus, tra porteres hen over taget og derpå sænkes på plads v en tilbagetrukket tagetage.

Sagen kan klares med et hejsestol-arrangeme men også denne løsning er både besværlig og kostba

Denne sag har også en anden side: Gang på ga er de ekstremt vanskelige arbejdsforhold, der byd glarmesteren, årsag til altfor dårligt håndværk.

Vinduerne skal også kunne poleres. *Alene* udf dette hensyn må de store, uopdelte glasarealer o falde igennem.

Med de rudestørrelser, der bruges i dag, er det k de bedste patent-vippevinduesfabrikater og de lu kede glashusfaçader med permanent hejsestol-arra gement, der byder på forsvarlige pudsemulighede

Problemet er så alvorligt, at det ikke blot er etagebyggeriet, man møder vanskelighederne. B fordi glasarealerne skal være *både* store *og* uopdel laves der vinduer med så store rammer, at det se ved énfamiliehuse, hvor der er virkelig fin adgang f terræn, er umuligt – eller i bedste fald farligt – håndtere dem.

Hvis nogen mener sagen her er sat for stærkt spidsen, så kan man kun beklage, at sommerens typ husudstillinger, nu er lukkede. Der kunne have vær ført sandhedsbevis.

I mangel af bedre, så kig på billederne til den artikel. De er hentet fra de seneste års etagebygge

Andre billeder kunne have vist at det er nødvendi at beskæftige sig med en så tilsyneladende uskyld detaille som vinduespudsning, når man snakker ark tektur, men så var anonymiteten ikke blevet bevare

Endelig er der kravet om rimelige vedligeholdels muligheder for træ- eller metaldelene, der omgiv

KØBMANDSBANKEN I KØBENHAVN A/S

Indgangsparti
udført i hærdet spejlglas

Arkitekter Mogens Hammer & Henning Moldenhawer M.A.A.

EDVARD STORR A/S TEKN. AFDELING

LIVJÆGERGADE 17-19 . KØBENHAVN Ø. . TELEFON TRIA 4200

glasset. Her er der sjældent problemer ved etplanshusene, men i etagebyggeriet optræder generne ved de uopdelte vinduer i fuldt mål – det er umuligt at komme til.

For at gøre ondt værre, kræver de store, uopdelte vinduer ofte endda særlig hyppig vedligeholdelse. Fordi der af økonomiske grunde anvendes uhensigtsmæssige konstruktioner „med indbygget kondensvand". Hvor det opdelte vindue kan klares med simple, sidehængte, koblede rammer, der er nemme at vedligeholde, så er det straks sværere ved det uopdelte vindue. Et vippevindue kan klare sagen, men det kan hurtigt blive en dyr spøg udelukkende at anvende vippevinduer. Så suppleres vippevinduerne med partier med fast glas og en pudseramme. Og da en pudseramme på f. eks. 150×200 cm (h×b) er åbenlyst uhåndterlig, når den sidder udvendigt – den må jo tophænges – så bliver pudserammen anbragt indvendigt og det faste glas udvendigt. Og så driver kondensvandet, og det, der spares i anlægsudgift, spises op til vedligeholdelse af den maling, kondensvandet ødelægger.

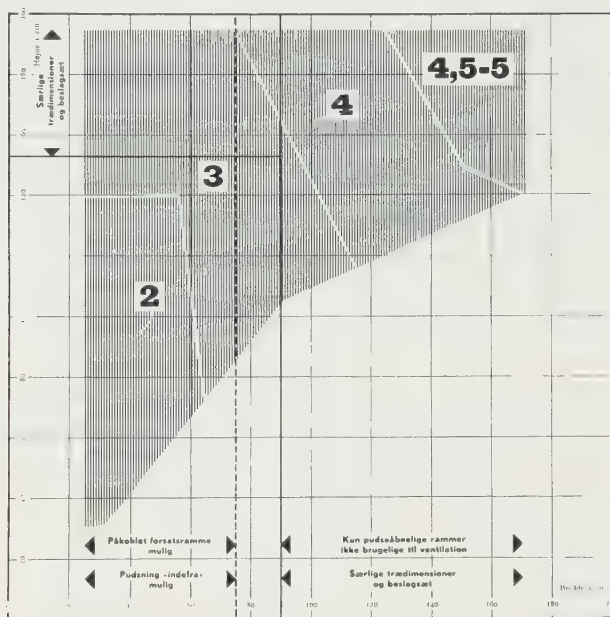
Skal man da til at bruge smårudede Dannebrogsvinduer? Slet ikke. I de tilfælde, hvor der er råd til et permanent hejsestolarrangement, kan der endda laves næsten hvad det skal være i retning af uopdelte vinduer. Hvor det drejer sig om almindeligt byggeri med sparekniven på struben, er der også store muligheder – men – her må visse regler overholdes. Disse regler, der i og for sig er ganske simple, er blandt andet nedfældet i Byggeforskningsinstituttets anvisning nr. 36 *Rudestørrelser*. Som et eksempel på, at disse regler ikke behøver at virke snærende, kan nævnes, at en række af de tophængte pudserammer, der har været anvendt til store, uopdelte vinduer i etplans-huse, lige så godt kunne have været udført sidehængte – til stor glæde for husmoderen, der skal pudse dem.

Kort sagt: En gennemgang af checklistens krav viser med al ønskelig tydelighed, at den uhæmmede anvendelse af store, uopdelte glasarealer må bremses. Visse regler *må* overholdes.

Og hvis nogen har lyst – eller er uenig i de fremsatte synspunkter – så er her en opgave: Lav, til den opholdsstue der blev nævnt i indledningen, en vinduesvæg, der såvel i økonomisk som i funktionsmæssig henseende er konkurrencedygtig – vi vil godt vædde vores sidste julecigar på at den bliver ikke med helt store, helt uopdelte glasarealer. **P. U. V.**

... med indlagt kondensvand

Fra SBI's anvisning 36, Rudestørrelser

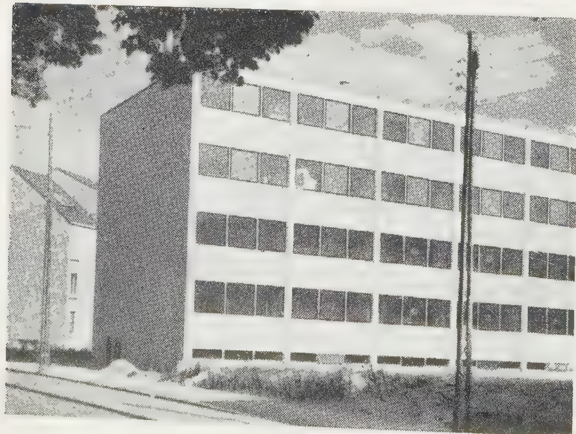
Som mestrene slog tonen an

Jacobsen

1940

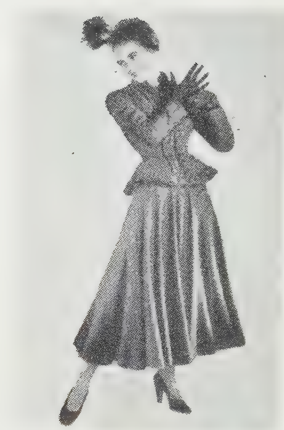

1949

1954

1957

D

1938

1947

1954

1957

A.

Køkkenkværnen, der maler alt køkkenaffald bortset fra mælkekapsler og konservesdåser, fritager husmoderen for den uhygiejniske, ildelugtende skarnspand og er derfor en forståelig ting på ønskesedlen for fremtidens tekniske udstyr

BOLIGENS TEKNISKE UDSTYR

I sommerens løb har de talrige énfamiliehus-udstillinger forskellige steder i landet vist, at der er en langt større interesse for det mere eller mindre konfektionerede énfamiliehus, end man havde drømt om. Titusinder af mennesker har på disse udstillinger fået kastet en brand i sjælen, og vil i de nærmest kommende år utvivlsomt melde sig som bygherrer eller købere af individuelle huse eller typehuse. Der vil sikkert blandt dem, der sælger husene, ejendomsmæglere og fabrikanter, blive en konkurrence om køberne som ikke tidligere set.

Det vil velsagtens endnu vare en stund, inden kampen om køberne bliver som den, man oplever gennem de amerikanske ugeblades annoncespalter. Men man skal nok indstille sig på, at det ikke altid vil være det, vi i almindelig forstand betragter som husenes kvalitet, der vil blive konkurreret på. Det er den almindelige købers opfattelse af, hvad der er kvalitet, der vil blive afgørende. Han vil efterspørge en boligkomfort, han ikke tidligere har forestillet sig at skulle råde over, men som han som husejer vil mene skal høre med til hans daglige tilværelse.

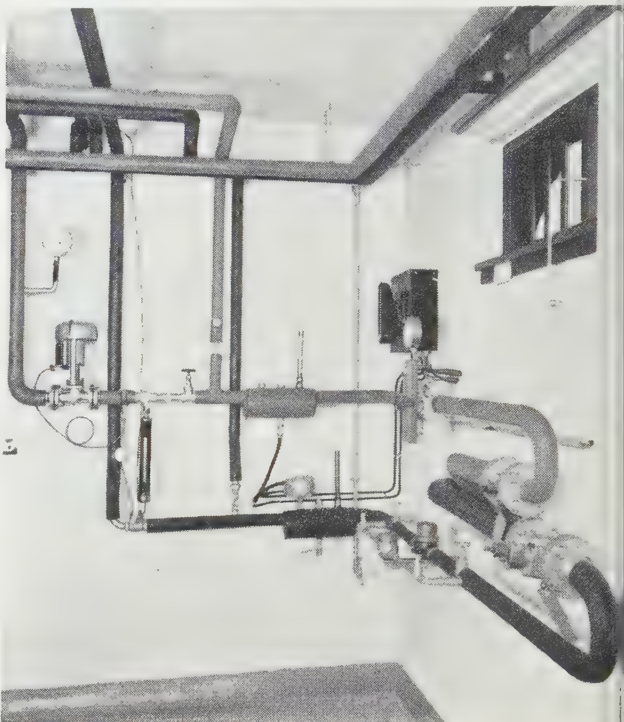
Fyret

Medens han f. eks. tidligere var tilfreds med at have en døgnbrænder fremfor en kakkelovn, der hver morgen skulle renses ud og tændes op, så vil han i énfamiliehuset finde, at det almindelige koksfyrede centralvarmeanlæg er en smule antikveret. Arbejdet med to gange om dagen at skulle skovle koks på kedlen, betragtes af mange som for stort og besværligt, og en gasfyret kedel, et oliefyringsanlæg af en eller anden art, fjernvarme eller elopvarmning betragtes nu derfor som en rimelig luksus.

Den kommende tids behov for en udnyttelse af den større fritid stiller krav om plads til børn og voksnes

hobbyvirksomhed i tiltalende omgivelser. Units, hvo kedel, varmtvandsbeholder og oliefyr er indbygget en eller anden form for kabinet, skal nok blive et mer almindeligt krav fra bygherre eller køber.

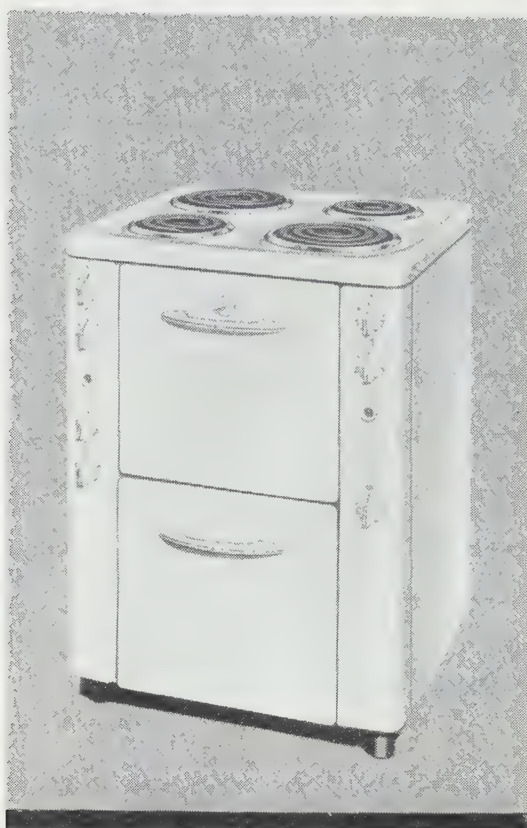
Med de kælderløse huses dominerende stilling v kravene blive skærpet til nye opvarmningsformer. Ma vil ikke tolerere støj og støv fra varmeanlægene.

Ved fjernvarmeanlæg reduceres fyrkælderens installationer til et minimum

Også familiens mindste kan uden besvær selv bestemme badevandets tempera-tur, når blandingsbatteriet er forsynet med termostat for blandingen af varm og koldt vand

LK

Sæt et LK el-komfur på Deres køkkenplan

De smukke og praktisk formgivne LK elkomfurer giver Dem alle muligheder for en harmonisk projektering af nutidens moderne køkkener. Benyt vore målskitser i forholdene 1:20 og 1:50 der samtidig viser Dem kombinationsmulighederne med henholdsvis smal overplade, bred overplade eller sidehylder. Yderligere leveres SAFIR-komfuret til indbygning i elementkøkkener efter model: Dansk Køkkensæt. LK elkomfurernes tekniske egenskaber er selvfølgelig fuldt på højde med tidens krav, f. eks. de lynhurtige LK-spiralkogeplader, 7-trins regulering og termostatreguleret ovn og 2 års garanti for fabrikationsfejl.

LAUR. KNUDSEN A/S . KØBENHAVN . AALBORG . ÅRHUS

Vaskemaskinen kan naturligt indbygges mellem køkkenets almindelige inventar, og familiestorvasken kan ordnes så let som den daglige opvask

Vaske- og baderum

Det tidligere vaskehus eller vaskekælderen med grue kedlen er ikke længere nok til at klare familiens sto vask eller lørdagsbadet. Kravet om lettelse af husmo derens arbejde er blevet uafviseligt, en gammeldag storvask utænkelig. Huset må være udstyret med e mere eller mindre „luksuspræget" vaskemaskine. De almindelige højnelse af den personlige hygiejne ha medført, at et baderum, ordentligt udstyret med hånd vask, badekar eller brusearrangement simpelthen e standard. Man venter ligefrem, at der på dette om råde skal blive opreklameret et nyt behov. Det er j ingen dårlig ide med et bidet. Foreløbig er vi nået de til, at WC-installationerne er kommet ind i formgive nes interessesfære. En WC-kumme har været vist p Trienalen i Milano – den fik vist endda guldmedalj

Vandvarmere og termostater

Det varme vand er forlængst opfundet og anerkend som en af boligens nødvendigheder, og ønsket om ogs at have varmt vand i køkken og bad udenfor de egentlige fyringssæson har forlængst fastslået elvand varmeren eller gasvandvarmeren som uhyre berett get. Kravet om økonomi i vandopvarmningen gør de nødvendigt, at vandvarmeren må være udstyret me termostat, men selv om det stadig er muligt på gam meldags vis at blande varmt og koldt vand i blanding

*V*ed årsskiftet bringer vi en tak for venlig interesse i det svundne år og de bedste ønsker for 1959

MAX SIBBERN

SVANEMØLLEVEJ 122 · HELLERUP · HE. 5555

AKTIEBOLAGET IFÖVERKEN, BROMÖLLA, SVERIGE

TOUR AGENTURER AKTIEBOLAG, STOCKHOLM

SVENSKA STÅLPRESSNINGS A-B, OLOFSTRÖM, SVERIGE

F. M. MATTSSON, AKTIEBOLAG, MORA, SVERIGE

A. H. ANDERSSON & CO. A-B, LJUNG. SVERIGE

BILSTON FOUNDRIES LTD., BILSTON, ENGLAND

CHAFFOTEAUX & MAURY S.A., PARIS

batteriet, så har den seneste tid også bragt termost
terne ind i baderum og køkken, og den tid er sikke
ikke fjern, hvor man må acceptere det som noget
en menneskeret altid at få brusebadet med en så en
artet temperatur, at det fuldkomne velvære er sikr
fra først til sidst.

Køkkenets mekanisering

Også i køkkenet skrider den tekniske udvikling fre
med stormskridt, som den gør det på snart alle sam
fundets arbejdspladser. Det er ikke længere de tea
eller mahognibejdsede låger eller skuffeforsider, de t
rækker fliser over køkkenbordet eller plasticbelægni
gen på bordet, der får husmoderens hjerte til at bank
Det flisebelagte gasbord er slået uhjælpeligt ud af ga
komfurer og elkomfurer med og uden raffinement
som termostater, tidsure og automatisk tænding.

Køkkenventilator

Det emfyldte og madoslugtende køkken vil heller ik
blive accepteret i fremtiden. Emhætten betragtes ik
mere som noget blot dekorativt. Sammen med købke
ventilatoren rykker den frem og vil inden længe væ
lige så naturlig en installation som lyset over kog
pladsen.

Kombinationsklosettet muliggør billigere og smukkere installationer,
formstofferne giver lettere rengøring af sæde og låg

lad dem more sig –
lad dem slå sig løs –
GUSTAVSBERGS badekarret
er absolut lige så smukt
år efter år –
længe efter at disse vildbasser
er vokset fra at lege i
badekarret . . . .

BADEVÆRELSET–

stedet hvor man finder velvære

Den udsøgte kvalitet er en af de faktorer der gør, at et GUSTAVSBERGS badeværelse giver Dem højeste følelse af velvære.

År efter år stadig skinnende glassur – stadig fri for glassurrevner – stadig lette at holde rene og hygiejniske – det er kendetegnet for GUSTAVSBERGS sanitetsvarer.

KLOSETTET – det nye, lydsvage fig. 315 U med de mange fordele: vandtilgang fra neden – driftsikker, lydsvag svømmerhane –

HAANDVASKEN – den nye, moderne fig. 540 med store, glatte flader – tilvirket af fineste, tætsintrede sanitetsporcelæn med uovertruffen glassurglans.

BADEKARRET – helpresset af 2 mm stålplade med syrefast emaille klasse AA.

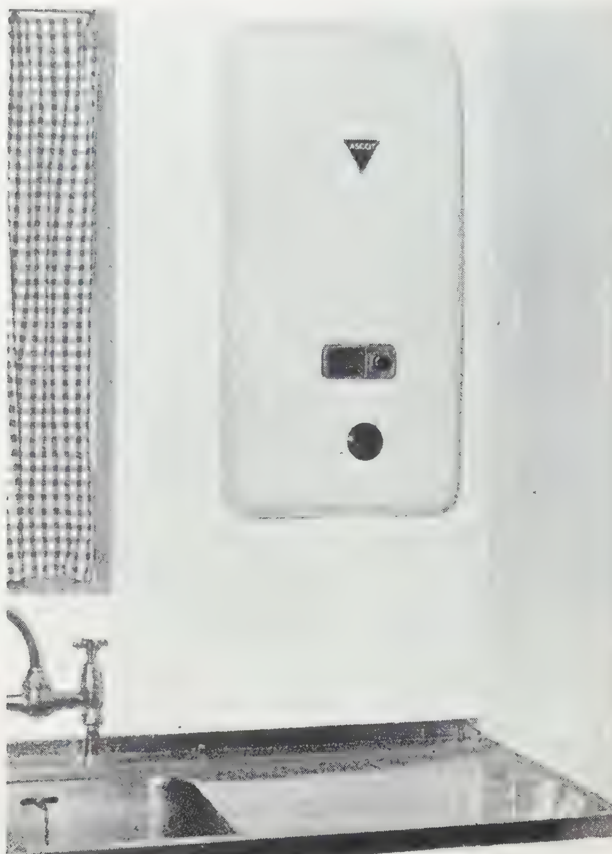
– og saa har De seks farver at vælge imellem.

AB GUSTAVSBERGS FABRIKER

SALGSKONTOR FOR DANMARK
POUL ANKERSGADE 2
KØBENHAVN
TELEFON CENTRAL 1658

Affaldskværn

Stålvasken, der snart i en generation har været an- kendt som en nødvendig luksus, forbedres og billigg- res stadig, og den tid nærmer sig, hvor de lokale kloa- myndigheders krav om særlige deklarationer i forbi- delse med køkkenkværnes indbygning i køkkenvas- må bortfalde.

Køleskab og opvaskemaskiner

Køleskabet har sikret sig en plads i ethvert nyt køkke- enten det nu skyldes, at naboen har et, eller at der indkøbsmæssige fordele ved dets brug. Bemærk at m- allerede er inde på at skifte model hvert år, for at s- mulere salget. Har De den årgang med æggerum ell- den med smørrummet?

Men pladsen i køleskabet er begrænset, og forny- har et nyt apparat, som nedkøler hele spisekammer- eller viktualierummet, set dagens lys. Dette appar- pumper bogstavelig talt varmen ud af spisekammer- og ind i en stor varmtvandsbeholder.

Da både køleskab og varmt vand ikke længere luksus, er det naturligt, at teknikken kombinerer løsning af disse krav til en højere levestandard.

Varmt vand i køkkenet er ikke luksus. Denne gasvandvarmer henter forbræ- dingsluft ind udefra og har aftrækket bygget sammen med indsugning- samtidig med at alle sikkerhedsanordninger iøvrigt er indbygget i va- varmeren

ØNSKEKØLESKABET

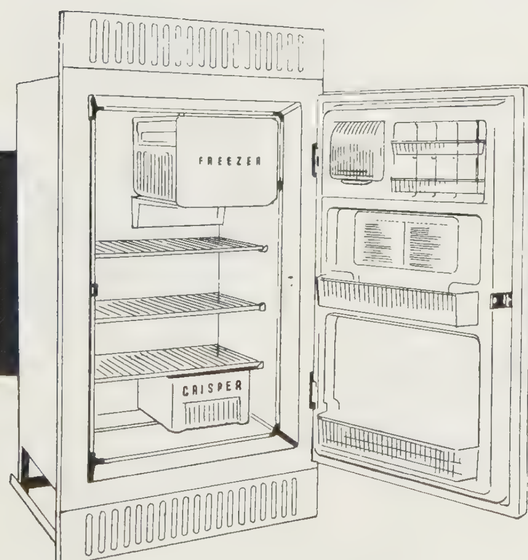
der passer fuldendt i tegningen …

Sådan skal et køleskab se ud, når det skal være ekstra godt. Linierne er lette og elegante, som selve den moderne arkitektur

ATLAS nye kompressorskab er meget billig i drift (godt $^1/_2$ kilowatt pr. døgn). Det har ekstra stort frostrum med isskuffe og plads til 9 kg dybfrosne varer – indstillelige hylder af glat, rustfrit materiale med »guld«hyldefronter – smørboks til $^1/_2$ kg i døren – 2 flaskehylder – og ægreol.

Der ydes 5 års garanti, et virkeligt udtryk for, at en ATLAS er et kvalitetsprodukt.

Det nye 125 liter kompressor-køleskab til indbygning er et rummeligt kvalitetsskab til en rimelig pris.

ATLAS

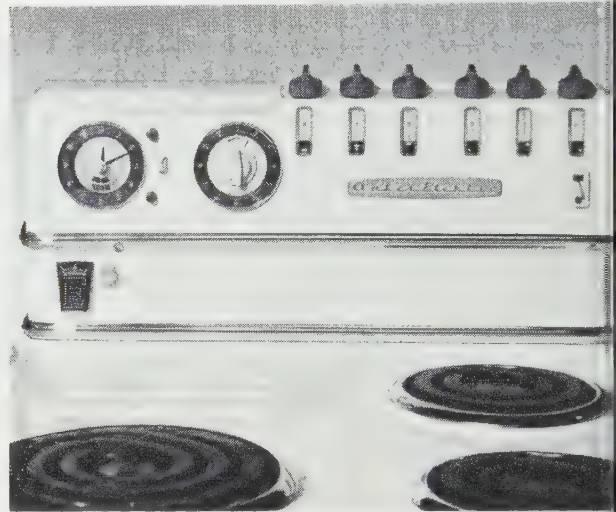
BALDERSGADE 3
KØBENHAVN N
TLF. ÆGIR 4864

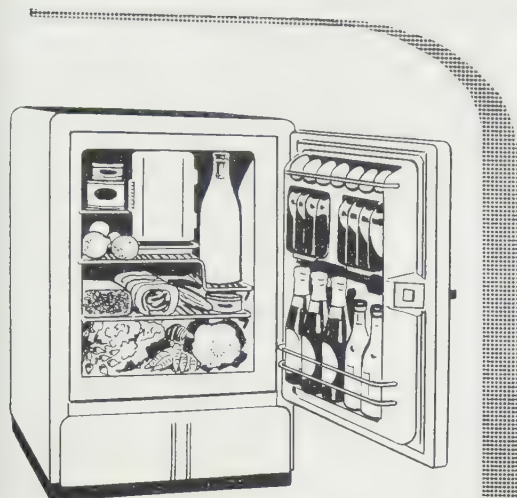

Køkkenventilatoren befrier dels køkkenet for madosen, men er også medv kende til at fjerne vanddampen og dermed gøre køkkenet mere tørt og hageligt at arbejde i

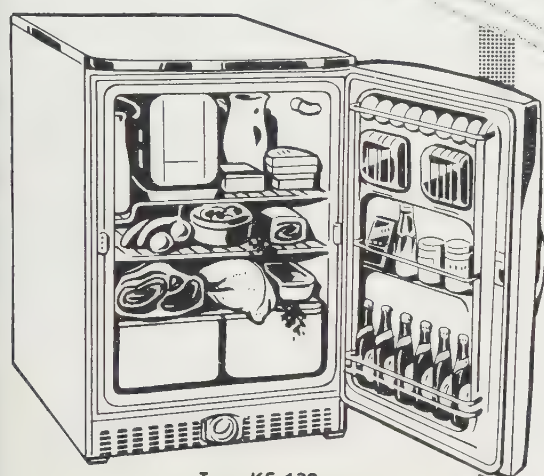

Instrumentbordet med tidsure og termostater på elkomfuret gør det mul at sætte kartoflerne eller stegen over om morgenen og være sikker på, at er færdigkogt eller stegt, når man kommer hjem om aftenen

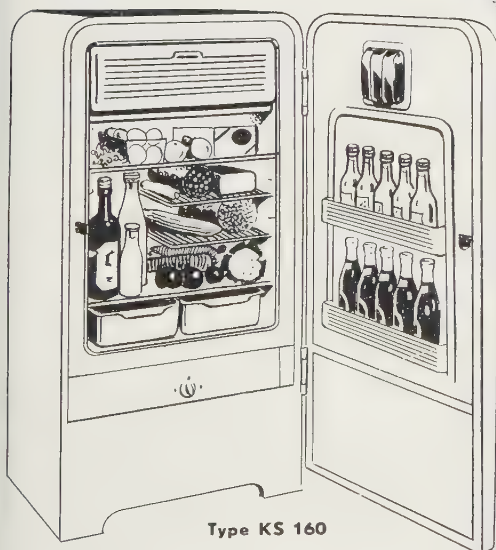

Type KS 80

Type KS 130

Type KS 160

- der kan være mange kilo i et GRAM...

Regn med

GRAM

når byggeriet projekteres...

– der er en GRAM-løsning på ethvert køleteknisk problem

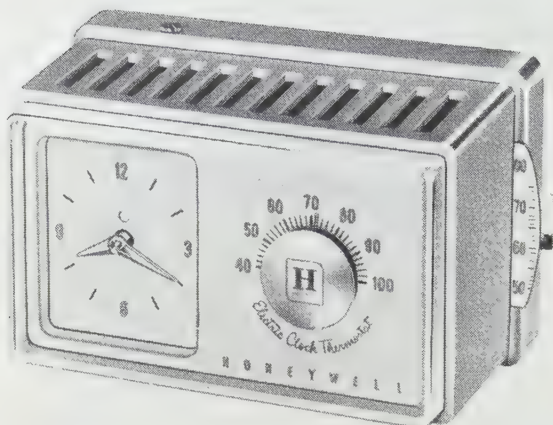
– f. eks. husholdnings-køleskabe som de her viste modeller til køkkener af alle størrelser.

Overvej derfor straks fra starten, hvorledes De bedst kan udnytte de mange muligheder, som GRAM byder Dem – det gælder også centralkøleanlæg, industrielle køleanlæg samt kølediske og salgskonservatorer. – Gør brug af GRAM's køletekniske erfaringer – forlang overslag og brochurer – GRAM står til Deres disposition på enhver måde

– det er altid en byggeteknisk fordel at vælge GRAM – og flere og flere gør det!

Tal med

BRØDRENE GRAM A/S - VOJENS

Urtermostaten indstilles og sørger derefter selv for, at den ønskede temperatur er i rummet på det ønskede tidspunkt

De elektriske installationer i køkkenet er snart af et omfang som i et mindre værksted. Det er ikke længere nok med et stik til strygejernet, røremaskinen skal have strøm, og opvaskemaskinen og kartoffelskrælleren er på vej.

Radiatoren og temperaturregulering

Radiatorerne skal naturligvis først og fremmest være medvirkende til at varme op, men deres form og placering, som mere eller mindre dekorative elementer i rummet, gør, at de til stadighed bearbejdes for at tilfredsstille tidens og modens krav, men også betjeningen af radiatorerne ændres. Radiatorventilerne bliver elegantere, termostatiske ventiler, der automatisk regulerer varmetilførslen vinder mere frem, og den dag kommer snart, hvor den elektrisk eller elektronisk virkende intermostat også i stor udstrækning vil blive anvendt i boligbyggeriet her i landet, således at varmetilførslen f. eks. til soverummet automatisk sættes ned inden man går i seng, så rummet er behagelig køligt at sove i – hvis man ønsker det – eller at temperaturen i husets øvrige rum sættes ned om natten for til gengæld på et passende tidspunkt om morgenen at blive sat op præcis til den ønskede temperatur og den ønskede tid. Behageligheden ved disse former for temperaturregulering er uomtvistelig, men snart vil de også af brændselsøkonomiske grunde vise sig at være fordelagtige.

Efterhånden er de forskellige former for varmluftsanlæg, ikke mindst som følge af de erfaringer der er gjort i de sidste 10 år her i landet, blevet forbedret betydeligt, nye konstruktioner af ventilatorer og indblæsningsriste muliggør, at disse anlæg er så godt som støjfri, og effektive filtre forhindrer, at den tobaks-

Kunstindustri er ikke bare stole og tekstiler. Radiatoren, radiatorventiler og smuk installation er med til at fuldende billedet

fyldte luft fra opholdsstuen genopvarmes og blæses ind i barneværelset.

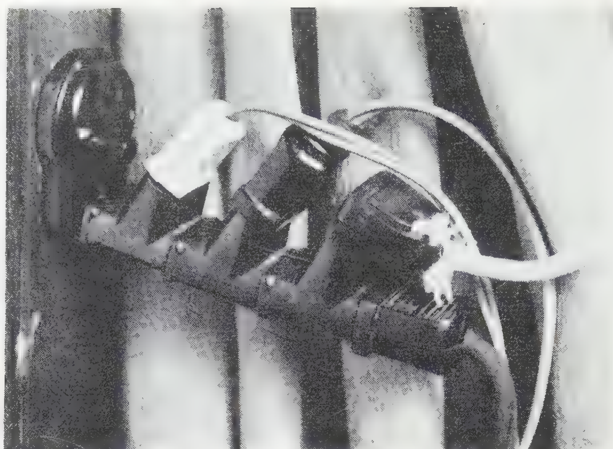
Den elektriske boligopvarmning byder stadig på vanskeligheder af driftsøkonomisk art, men en række former for elopvarmning trænger sig på og vil være medvirkende til at revolutionere den kommende tids opvarmningsteknik, f. eks. eldrevne varmepumper eller kompressorer, der henter varmen fra jorden og gennem et varmluftsanlæg blæser den ud i boligen eller de forskellige strålevarmearmaturer, der udsender infrarøde stråler, og som viser sig som en ideel løsning af mange opvarmningsproblemer.

Når drømmen bliver til virkelighed

Men hvordan skal der blive råd til disse ting, der for mange kun eksisterer i drømmens verden? Skal det opnås på bekostning af boligens areal og det vi i almindelighed forstår ved boligkvaliteten? Eller skal vi holde fast ved de kvaliteter, vi kender og har fået fastslået og anerkendt som rimelige og give afkald på det, der gør tilværelsen komfortabel og husførelsen morsommere.

Vi skal passe på ikke at falde for en propaganda, der ensidigt lægger vægt på det tekniske udstyrs velsignelser, men samtidig gøre os klart, at der i fremtiden ikke bliver tale om et enten – eller, men om både og. Stigende teknisk udvikling og automation og ikke mindst konkurrencen vil bringe priserne ned både på kvadratmetrene og på udstyret. Hvis levestandarden stadig øges vil forbruget blive rettet mod større og bedre udstyrede boliger.

For 10 år siden var oliefyr og køleskab den vildeste luksus – idag er det standardudstyr. ***Future***

Stikkontakter har alle dage været et taknemmeligt emne, og det er ikke så underligt, for problemet stikkontakter er utroligt mangesidet.

Med den stigende anvendelse af elektrisk udstyr i boligen får problemet øget betydning.

Selv om man helt ser bort fra stikkontakters elektrotekniske og sikkerhedsmæssige udformning, der i sig selv har givet adskillige mennesker hovedpine i tidens løb og stadig er i stand til at sætte sindene i bevægelse, viser det sig, at anvendelsen alene kan give stof nok til diskussion. Årsagen til diskussionen er ikke så meget den, at man mener, at reglementets krav er urimelige som den, at man ikke helt forstår reglementets bogstav eller tænker over, hvad der ligger bag.

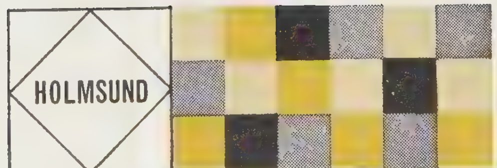
Stikkontakter er mange slags –

Hvad forstår man egentlig i reglementet ved en stik kontakt? Ved en stikkontakt forstås kun stikdåsen, d med den oplysning forstår man bedre, at reglemente kræver anbringelse af en afbryder umiddelbart fora enhver fast installeret stikkontakt.

Må man anbringe en almindelig stikkontakt i f. ek 2,5 m højde over gulv? – Mange ville sikkert svare ja for bestemmelsen om at stikkontakter ikke må anbrin ges i mindre højde end 10 cm fra gulv er almindeli kendt, medens der tilsyneladende ingen maximums højde er. Medmindre stikkontakten kan nås fra en til stedeværende forhøjning i lokalet, en forskudt etage e lign., må den ikke anbringes som nævnt, for det afge rende er, at en almindelig stikkontakt ikke må anbrin ges udenfor rækkevidde. „Udenfor rækkevidde må ku anbringes stikkontakter, der er godkendt som loftsstik kontakter", står der i reglementet. En almindelig stik kontakt *skal* nemlig bruges jævnligt for stadig at vær i orden, idet det almindelige slid på kontakterne i stik kontakt og afbryder holder disse rene og derved for hindrer farlig kontaktvarme i at opstå. Kontaktbenen i loftsstikkontakter er forsølvede, hvilket betyder, at e selv nok så kraftig oxydering af kontakterne ikke vi genere, da sølvoxyd har en lige så stor ledningsevn som ren kobber. Hertil kommer naturligvis, at derson en stikkontakt anbringes således, at den ikke let ka afbrydes, vil den dertil sluttede transportable lednin

Strukturhårdhed

En smuk overflade genspejler en fin
indre opbygning. Holdbarhed og hårdhed var
de krav, naturen opfyldte,
da den skabte skildpadde-skjoldet.
I stedet for eet,
massivt stykke blev det bygget op
af mange små dele, som blev omhyggeligt
forenet med det mål at modstå tidens tand.
Moderne flisegulve bygger på dette
princip ... I Holmsunds laboratorier har man
frembragt gulvfliser, der er holdbare som
skildpadde-skjoldet. - Næste gang, De skal
have et gulv lagt, bør De forlange
det slidstærke Holmsund vinyl gulv.
Fås i et væld af farver, som kan kombineres
i utallige smukke mønstre. Se det store
udvalg hos en Holmsund forhandler
eller skriv efter farvekataloget.

Evers & Co. A/S, Frederiksberg Alle 18-20, Kbh. V.

til stadighed stå under spænding, hvad man netop søgte undgået ved at kræve afbryderen.

Loftsstikkontakter

Hvordan så med loftsstikkontakter, må de anbringes på væg f. eks. til udtræk? – Det angives i reglementet, at loftsstikkontakter kun må anbringes på loft eller på væg umiddelbart under loft. Hvad man så skal forstå ved „umiddelbart" må vel bero på et skøn. I en almindelig lejlighed med ca. 3 m loftshøjde kan indtil 0,5 m siges at være passende, men hvordan med f.eks. offentlige bygninger med flere gange 3 m loftshøjde. Det må vel anses for rimeligt at kunne anbringe en loftsstikkontakt i eksempelvis 4 m højde, når loftshøjden er 8 m, en anbringelse der ganske vist ikke kan betegnes som „umiddelbart" under loft, men finder god støtte i bestemmelsen ovenfor om stikkontakter udenfor rækkevidde. Det skal her lige bemærkes, at der for loftsstikkontakter skal findes en afbryder i den faste installation, afbryderen kan godt være fælles for flere loftsstikkontakter i samme rum.

Til industrielle formål kan det være praktisk at have stikkontakterne hængende ned fra loftet i bevægelige ledninger. I dette tilfælde må man erindre, at selv om stikkontakten er kombineret med en afbryder, skal der alligevel i den faste installation være anbragt en afbryder, reglementet bestemmer desuden, at denne afbryder skal sidde i det samme lokale som stikkontakten, at den kan være fælles for flere stikkontakter af nævnte type, at det gerne må være gruppeafbrydere[n] samt at den ikke må omfatte andre tilslutningssteder. Det er naturligvis en selvfølge, at den samlede belas[t]ning ikke må overskride denne afbryders mærkestrøm.

Som en specialitet på dette område kan i denne fo[r]bindelse nævnes, at man i scenerum i teatre tillade[r] transportable stikkontakter, der ikke er kombinere[t] med afbryder, idet afbryderen for flere stikkontakt[er] da kan sidde på en fælles manøvretavle.

Gulvstikkontakter

Hvordan kan anvendelsen af gulvstikkontakter till[a]des, når montagegenstande ikke må anbringes i mi[n]dre højde end 10 cm over gulv? – Hvis man ser rigtig efter i reglementet under montagegenstande, står de[t] her, at de kun *undtagelsesvis* må anbringes i mindr[e] højde over gulv end 10 cm. Dette indebærer naturlig[t]vis en mulighed for anvendelse af gulvstikkontakte[r], men kun efter aftale med el-værket, der her vil lægg[e] vægt på, til hvilket formål man ønsker stikkontakter [i] gulvet, samt hvorledes gulvet vedligeholdes. Der vil [i] almindelighed ikke være noget til hinder for at an[]bringe en gulvstikkontakt midt på et parketgulv i e[n] sal, stikkontakten kan her finde anvendelse til f. ek[s.] elektrisk juletræsbelysning eller tilslutning af film[s-] eller lysbilledapparater, men det vil da sikkert vær[e] en forudsætning, at gulvet vedligeholdes med bonevok[s].

Der findes eksempler på, at el-værker har skrede[t] ind overfor anvendelse af gulvstikkontakter i størr[e]

antal, beregnet for fritstående skriveborde i moderne kontorbygninger. Hvor praktisk man end måtte synes, at en sådan anvendelse er, kan den næppe kaldes „undtagelsesvis“.

Det er naturligvis en forudsætning, at der for gulvstikkontakter, som jo kun er en stikdåse, anbringes afbryder i den faste installation.

Aflåste stikkontakter

Der findes stikkontakter, der er forsynede med aflåsning (arretering) til forhindring af, at der indsættes eller udtages stikpropper sålænge, der er spænding på stikkontakten. Hvornår skal en sådan aflåsning anvendes? – For større stikkontakter d.v.s. over 15 Amp., går det af sig selv, der skal nemlig altid anvendes denne anordning. (En undtagelse herfra danner stikkontakter over 15 Amp., der er anbragt direkte under scenegulvet i teatre, idet her ikke kræves aflåsning). For mindre stikkontakter gælder den regel, at de for mærkestrømme over 6 Amp., d.v.s. 10 Amp. og 15 Amp. skal være forsynet med aflåsning, hvis de er i vandtæt udførelse. 6 Amp. stikkontakter er ikke nævnt i denne forbindelse sammen med de større, hvorfor man let kunne slutte, at de aldrig behøver aflåsning. Forholdet er imidlertid det, at der i reglementets afsnit om særlige installationer er beskrevet, hvorledes man skal forholde sig i hvert enkelt tilfælde, således kræves der aflåsning i akkumulatorrum, i mere brandfarlige rum, i landbrugsrum, i sprøjtekamre og i sprøjtemalingsværksteder, hvor sprøjtning ikke udeluk kende foregår i særlige kamre eller skabe, (i de sidst to tilfælde skal der desuden findes et skilt med påskrif om, at der ikke må være anbragt stikprop i stikkontak ten, så længe sprøjtning foregår), i det hele taget i eks plosionsfarlige rum med særlig rumventilation, og rum der falder ind under samme bestemmelser, så son nævnte sprøjterum, endvidere garager, hangarer, re parationsværksteder for automobiler og flyvemaskine og lign., for så vidt det kræves af brandmyndighederne samt under alle omstændigheder i revisionsgrave o -kældre for autoværksteder. Bestemmelserne gælde naturligvis også for stikkontakter over 6 Amp.

Ingen stikkontakter i »farlige rum«

Der findes steder, hvor man overhovedet ikke må brug stikkontakter, dette gælder i badeværelser, spræng stofrum, tørvebriketfabrikker og eksplosionsfarlige rum i almindelighed. I denne forbindelse må nævnes, a stikkontakter i våde rum i mejerier samt for svinebe døvningsapparater i slagterier kun må anvendes fo nedsat spænding henholdsvis 65 Volt og 85 Volt.

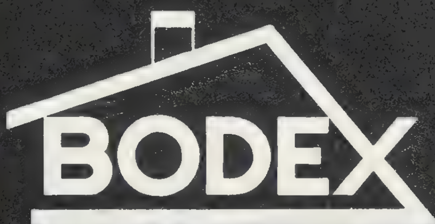
I rum, hvor det er forbudt at opsætte stikkontakte for stærkstrøm, er det naturligvis en selvfølge, at de heller ikke må anvendes transportable ledninger, de er jo for at forhindre dette, at stikkontakterne ikke m bruges. Ikke desto mindre sker der hvert år ulykker fordi brugerne har anvendt el-brugsgenstande me transportabel ledning i rum af denne art ved at trækk

NOVOPAN

PINDSTRUP MOSEBRUG, SAVVÆRK OG EMBALLAGEFABRIK . PINDSTRUP

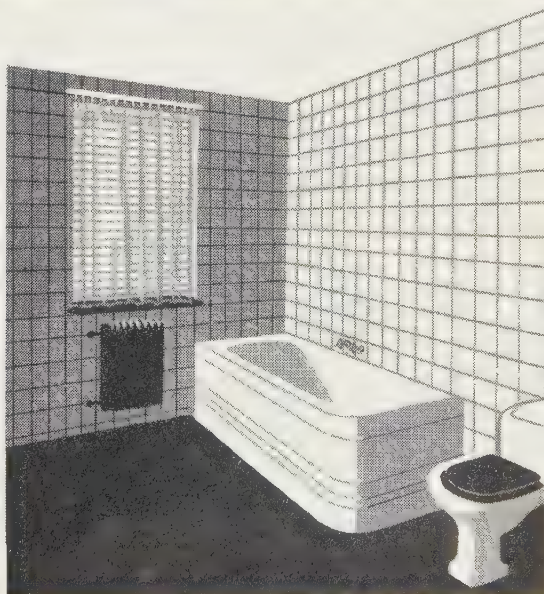
KRYDSFINER

PINDSTRUP MOSEBRUG, SAVVÆRK OG EMBALLAGEFABRIK . PINDSTRUP

TRONHOLM
FLISER

PINDSTRUP MOSEBRUG, SAVVÆRK OG EMBALLAGEFABRIK . PINDSTRUP

ledningen ind i rum, hvor stikkontakter er tilladt og tilslutte ledningen der. Desværre er det ikke sikkert, at „lovbryderne" selv er helt klare over, hvad de udsætter sig selv og andre for. Der burde findes en bestemmelse, som påbød, at der i alle rum, hvor anvendelse af stikkontakter er forbudt, herunder private badeværelser, skulle opsættes en advarsel på et iøjenfaldende sted med påskriften: „Anvendelse af transportable elbrugsgenstande i dette rum er forbudt – livsfare!".

En dobbelt stikkontakt er ikke lig med to

Med hensyn til sikring af stikkontakter, gælder den bestemmelse, at 6 Amp. og 10 Amp. stikkontakter må sikres et trin højere, nemlig henholdsvis 10 Amp. og 15 Amp., herudover må stikkontakter ikke sikres højere end påstemplet.

Dersom nogen skulle få den „lyse" ide at foreslå indbygning af sikringer i stikkontakter eller -propper, skal det her oplyses, at dette er forbudt.

Det mindste antal stikkontakter, der tillades anvendt i beboelsesrum fremgår af reglementet, idet der foreskrives i kamre mindst 1, i stuer mindst 2, dog kræves der i en af stuerne mindst 3 og desuden i køkkenet mindst 1 udover den, der anvendes til kogning. Det henstilles desuden i bilaget til reglementets afsnit 2 at anvende et større nærmere angivet antal afhængigt af gulvarealet. Det er ikke nok, at man for at spare sætter det krævede antal samme sted f. eks. som dobbelte stikkontakter, af reglementet fremgår det, at disse skal anbringes på mindst 2 forskellige for brugen hensigts-mæssigt valgte steder. Noget lignende gælder for stik-kontakter til transportable motorer eller svejseaggre-gater, idet det her forlanges, at stikkontakten for diss- anbringes på et bekvemt, tilgængeligt sted i nærheden af det normale brugssted.

Der anvendes en del steder 6 Amp. stikkontakte med forskellige ben- og hultyper og kombinationer a disse, man har her et spærresystem, der skal umulig gøre forkert brug af stikkontakten dels tarifmæssigt o dels sikkerhedsmæssigt (lys med jord, lys uden jord teknisk med jord og teknisk uden jord). Det siger si selv, at hvis man med vold bryder dette system f. eks ved udboring af huller eller tilfilning af stikben, fore tager man sig noget ulovligt, der kan få skæbnessvangr følger dels i form af bøder, dels i form af ulykker.

Hvornår skal der egentlig beskyttende jord på en stikkontakt? – Det er et spørgsmål, der diskuteres en del blandt fagets folk, hvis elektrikere fra forskellige egne af landet kommer til at diskutere problemet; d bliver gerne rygende uenige, og det er ikke så under ligt, for reglerne er forskellige. Det ligger nemlig så dan, at det er overladt til el-værkerne selv at bestemme om de vil kræve beskyttende jord. Reglementet henvi ser til de regler, som det strømforsynende selskab måtte have fastsat. El-værkerne kan dog ikke bestemme *hvordan* jordforbindelsen skal laves, kun *om* den ska laves, i reglementet står derfor nøje beskrevet hvordan

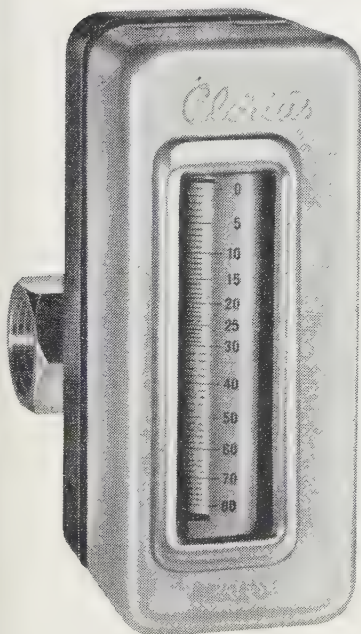
AH

Der er lukket for misbrug af det varme vand!

– når arkitekten ved ejendomme regner med Clorius varmtvandsmålere. Som rådgivende gør De derfor bygherren – og de fremtidige lejere – en tjeneste ved at tage denne lille installation med i Deres beskrivelse.

F 2.8.8

Fra vore informative annoncer i fagbladene er husværterne og ejendomsselskaberne fortrolige med argumenterne:

– Ødselhed med det varme vand forringer ejendommens økonomi betydeligt på grund af det unødvendigt store vandforbrug, som ikke blot i sig selv er en anselig udgift, men tillige medfører en forceret belastning af hele kedelanlægget.

– Brændselsforbruget falder med ca. 30 pct, når udgifterne til varme og vand fordeles efter måler.

– Begrænsningen af totalforbruget af varmt vand medfører, at der altid er varmt vand nok til alle.

– Målere på det varme vand giver den mest retfærdige fordeling af udgifterne – tilfredsstillende for alle parter.

– Da Clorius ordner det samlede regnskab for varme og varmt vand, påfører varmtvandsmålerne ikke ejendommen yderligere administration.

– Ejendomskontoret undgår alle forespørgsler og eventuelle reklamationer angående varmeregnskabet, da sådanne bør rettes til Clorius, som står inde for en sagkyndig besvarelse.

– Udgifter til pasning og administration påføres varmeregnskabet.

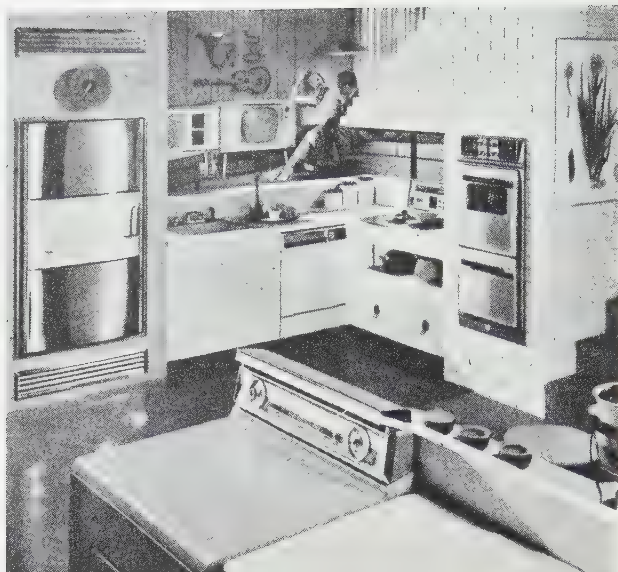
Clorius varme- og varmtvandsmålere foretrækkes på grund af deres overlegne kvalitet ikke blot i Danmark, men også i mange andre europæiske lande. Med sine mange års erfaringer yder Clorius tillige den mest gennemførte service.

Salgskontor i Jylland: Stadion Allé 33, Aarhus (061) 2 5170
Servicekontorer over hele landet

Clorius

VARMTVANDSMÅLER

Ingeniørfirmaet Odin Clorius A/S
Kalvebod Brygge 20, København V. Mi *5363, lokal 7

BUYING A NEW APPLIANCE, REMODELING, BUILDING, PLANNING FOR TOMORROW? LOOK FOR

In your kitchen, in your laundry area—and in your living-room, too—Hotpoint can make every day of living easier and happier. For the finest in quality appliances, for ultramodern built-ins, for the best in television enjoyment, it pays you in lasting satisfaction to Look for that Hotpoint Difference

Hotpoint

Automatisk el-komfur, grill, el-ovn, varmeskab, opvaskemaskine, vaske-automat, køleskab, mixer og fjernsyn er samlet i dette billede, der illustrerer den amerikanske – og snart den danske – husmoders drøm

KVINDER, MENNESKER OG HUSE

I disse uddrag af bogen „At home with Tomorrow", udgivet af Rinehart, har Carl Koch – konstruktøren af det såkaldte Techbuilt House – og Andy Lewis givet en arkitekts opfattelse af „Kvindens syn på huse". Det er en herlig lille humoreske.

Det er kvinderne – de største ejendoms-besiddere i de forenede stater – der vælger præsidenten, udvælger husene og – såvidt jeg forstår – sætter de fleste børn i verden. Jeg kan huske et tidligere tilfælde, hvor jeg – stærkt påvirket af disse tungtvejende kendsgerninger – holdt et foredrag i en kvindeklub og hvor jeg stræbte efter at henlede mine tilhøreres opmærksomhed på nogle af de store resultater af den udvikling, som allerede var antydet, herunder samfundets historiske udvikling til en ny og skelsættende tidsalder, de karakteristiske egenskaber ved maskinalderen, som efter min mening havde sat deres særlige præg på boligens indretning, den enkelte families relation til samfundet som helhed – og så videre.

Da jeg var færdig, rejste klubbens formand sig og sagde: „Tusind tak, Mr. Koch, for Deres henrivende foredrag – jeg er overbevist om, at vi alle længe vil huske, hvad De fortalte os om de el-opvarmede sengetæpper."

Ved en anden lejlighed var jeg sammen med en kreds af fagfolk, alle med tilknytning til byggeriet – en ejendomsmægler, en bankmand, en byplanlægger osv. – og jeg fik stillet det spørgsmål, hvad en kvinde

efter min mening ønskede sig af et hus. „Værdighed", svarede jeg – „kvinden er det centrale i familien. Husets udstyr, dets værelser og omgivelserne skal være af en sådan karakter, at de bidrager til at levendegøre denne rolle, lette hendes huslige rutinearbejde, stille små krav til og samtidig byde på store muligheder for hendes instinktive kunstneriske evner som dekoratør og „hyggespreder" samtidig med, at hun føler sig tilskyndet til at anvende sin fritid på en måde, som er til gavn og glæde for såvel hende selv som for hendes familie" . . . Jeg kan endnu fornemme, hvordan de tilstedeværende damer lyttede med tilbageholdt åndedræt.

Og da vi havde overstået *den* del af diskussionen, kantede ejendomsmægleren sig hen til mig, flyttede cigaren ud af munden og sagde: „Hør nu her, Koch, skal jeg betro dig, hvad en kvinde virkelig ønsker sig af et hus. – Jeg ville ikke sige noget, medens de andre lyttede, men ser du, det, hun ønsker, er sådan en sød lille murstensterrasse – nøjagtig magen til den, hun lige har set uden for kusine Aggie's hus – hende der blev gift med denne her velhavende fyr fra Buffalo. Eller måske er det den køkkenvask med den rillede aluminiums-opvaskebakke – eller en badeværelsesvæg med disse store, flotte blå plastic-fliser på. Prøv på at vise hende noget af alt dette, og du vil kunne sælge hende et hus med huller i taget, lerstampede gulve og vandpost i gården."

På en måde ramte han det rigtige med det, han sagde. Vi er allesammen – mænd og kvinder i forening – meget afhængige af vore første indtryk. Den gode sælger vil derfor altid først sørge for, at hækken er pænt klippet, at græsplænen er kønt grøn og nytrom-let, fordi det er det, som kunderne ser først, når de træder ud af deres vogn – den nymalede veranda, den store blomsterkrukke i hall'en og skydedøren til skabet altså den dør, der virker som den skal.

Manden i familien vil måske nok finde på at banke på væggene hist og her eller stille nogle spørgsmål om varmtvandsbeholderen e. l. for at demonstrere, at han ikke hører til den overfladiske type, som lader sig imponere af det første indtryk. Ikke desto mindre er det den lille kvinde, der træffer det afgørende valg. Hun vil som oftest gå direkte ud i køkkenet, hvor hun vil henrykkes over de flotte køkkenhaner. Måske lægger hun flygtigt mærke til ovnens og vaskens placering i forhold til køkkenbordene – til det antal skridt, hun skal tage, når hun skal lave og servere maden – eller til skabsforholdene, men ikke særligt indgående. Hverken mand eller kone vil spekulere særligt længe over værelsernes indbyrdes placering, den måde familien eller deres gæster vil komme til at passere igennem dem på – eller de forskellige ændringer, de vil blive udsat for i løbet af familiens videre trivsel i dem i de kommende år.

Ønsket om at undgå ensrettethed er almengyldigt – selvfølgelig; ikke at komme til at leve under nøjagtigt de samme forhold som de nærmeste naboer. Det er en af de ting, som arkitekturen i højere grad burde leve op til. Der findes få syn, som er mindre opløftende

Centrifugal-Wash

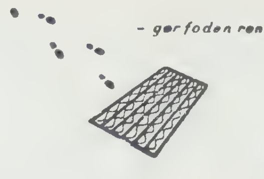
- det er den der kan det hele!

1. OPVARMER
2. FOR-VASKER
3. VASKER
4. SKYLLER
5. CENTRIFUGERER

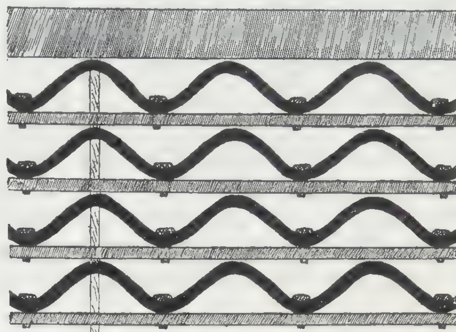

- uden De rører ved tøj eller vand!

Skraberiste
Vinkeljernsrammer
Kokosmåtter
Riflede gummimåtter

JB-MÅTTEN (pat. no. 77871)
LAMELGUMMIMÅTTEN –
den originale enkeltnittede (pat. no. 72674-67838)

G.F.R. A/s

KØBENHAVN
Amagerbrogade 28 . Am. 8388 – Su. 4411
ÅRHUS
Randersvej 144 . Telf. 6 97 22
KOLDING
Brændkjærgade 78 . Telf. 3215

I 73 lande bruger fagfolk

LINEX TEGNEARTIKLER

De gør det jo selv!

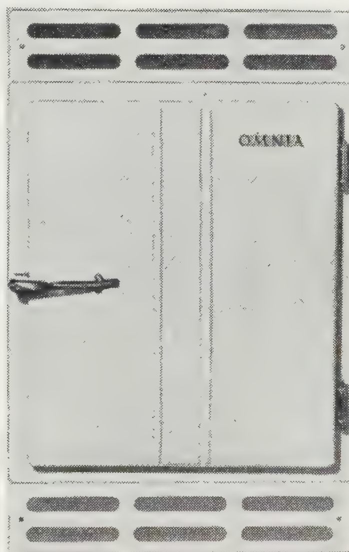
Men har De prøvet vort speciale:

BRUDFRIE REDUKTIONS MÅLESTOKKE

LINEX TEGNEARTIKLER

OMNIA – KØLESKABET

– det helstøbte køleskab!

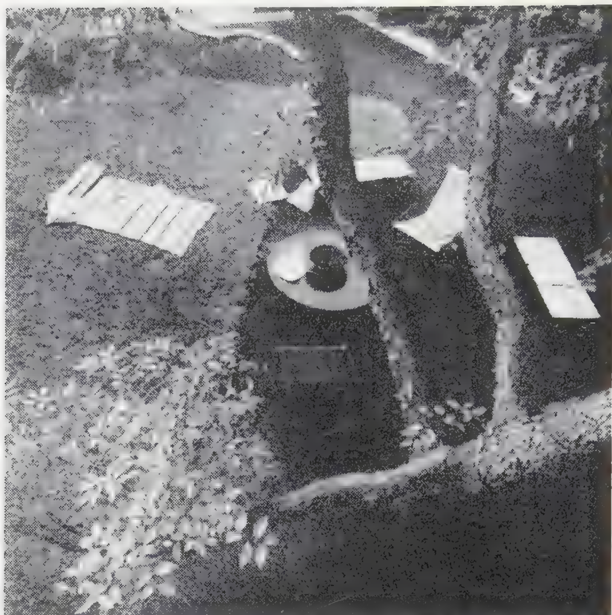

OMNIA-køleskabet er fremstillet efter helt nye principper med anvendelse af fiberarmeret materiale og besidder enestående effektiv kølevirkning

OMNIA-køleskabet fås med absorptionsaggregat som 70 l bordmodel og som 80 l indbygningsmodel samt med kompressor som 80 l indbygningsmodel

Indhent tilbud eller forlang demonstration

OMNIA KØLEINDUSTRI A/S
Buddingevej 289 København-Søborg
Telefon SØborg 4675

I haven er der ingen tekniske raffinementer, alligevel skulle den have mulighed for at blive hovedmotivet i familiens drømme

end en lang række helt identiske, små forstads-murstensslotte.

Det ville være en god ting, hvis hvert hus kunne blive udformet tomme for tomme i nøje sammenspil dels med det sted, hvor det skal opføres og dels nøje afstemt efter den familie, der skal bebo det. Noget sådant vil imidlertid aldrig kunne gennemføres – bl. a. fordi en families sammensætning ofte ændres væsentlig i tidens løb, bortset fra at man – nutildags – sjælden bor i det samme hus i mere end gennemsnitlig fem år

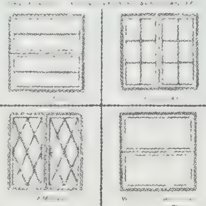
Individualitet er i sidste instans ikke bare forbehold de få og udvalgte. Det er hvermands eje, og behøve ikke just at være udtrykt i form af specielt ornamen terede nedløbsrør e. l. Den husmoder, som synes, a hendes dagligstuevæg ligner naboen's for meget, ha mulighed for at male den i en anden farve eller deko rere den med sine egne malerier eller vægtæpper. Væg gens ensartede udformning har måske givet hende 1 fod mere plads, som vil være at foretrække i det lang løb. Hendes børn har – uden for huset – mere gavn a en ekstra halv tønde land end af et hus, der er fuld udstyret med skodder i colonial-style osv. Det er i selve grunden – selv indenfor grupper af helt ensartede huse – at mange af svarene ligger, i de forskellige måder husene kan orienteres på deres respektive byggegrunde, i varierende afstand fra vejen kombinere med forskellig udformning af overdækkede indgange hegn, træer, terrasser og beplantning og ved at bevare og udvide den eventuelle forekomst af allerede eksisterende træer. Dette vil i lige så høj grad som så mege andet variere husets profil og forlene det med en atmosfære, der afviger fra de øvrige.

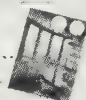
Den familie, der kun har et bestemt beløb til rådighed, vil derfor gøre klogt i at anvende flere penge på selve grunden og mindre på huset, end man i almindelighed er vant til.

Removable
muntin
feature

TAKES "PANES" OUT OF WINDOW CLEANING

WOOD
multi-purpose
windows

SPRODSER UDEN TÅRER

Englænderne har som bekendt ord for at anbringe faldstammerne udvendigt på husene, fordi rørene så er lettere at reparere, når de fryser. Den samme rationaliseringstanke ligger muligvis bag det Columbus-æg – i det land, Columbus opdagede – der i al sin enkelthed består i aftagelige vinduessprodser. Ingen konflikter opstår i den kvindes sind, som „holder af de smårudede vinduers skønhed, men ikke bryder sig om at pudse dem“. Eet stykke glas i hele vinduet, sprodser i ønsket inddeling, lette at tage af og sætte på plads. Mentalhygiejnisk vinduespudsning . . .

. . . det helt rigtige vindue – i enhver stilart

DANSK ENTREPRENØRSELSKAB
CHRISTIANI & NIELSEN A/s

Arkitekt m.
Rådg. ing. Henning

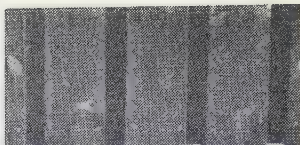
FALKONERCENTRET

J. SAABYE & O. LERCHE A/S

VOGN- OG RESERVEDELSLAGER FOR GENERAL MOTORS
ARKITEKT: HANS HANSEN M.A.A. INGENIØR: S. FRIIS JESPERSEN F.R.I.

Fra ARKITEKTENS FORLAG

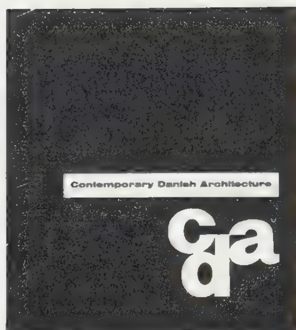

TRÆ OG ARKITEKTUR

TRÆ og ARKITEKTUR

Om træets anvendelse i bygningskunsten i såvel æstetisk som konstruktiv henseende. Redigeret af arkitekterne Gunnar Jensen og Finn Monies, med tekst af sidstnævnte. 116 sider, 90 illustrationer, format 21 × 24 cm. Indbundet. Pris kr. 26,00.

CONTEMPORARY DANISH ARCHITECTURE

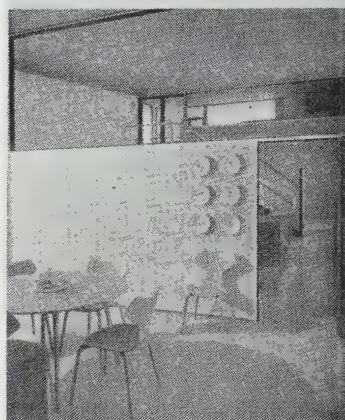

redigeret af Finn Monies og Bent Rogind, med indledende tekst af Esbjørn Hiort. Oversigt over alt væsentlig i moderne dansk bygningskunst fra de sidste 10 år. Materialet stammer hovedsagelig fra den vandreudstilling, som Danske Arkitekters Landsforbund har sendt til USA. Stort billedstof. Teksten er udelukkende på engelsk.
Pris 32,00 kr.

DANSK FORM

Arkitektens Forlag har udsendt en publikation med 13 af de énfamiliehuse, der har været gengivet i *Arkitektur* i løbet af det sidste årstid. Desuden bringes der eksempler på danske møbler og kunsthåndværk. En del af interiørerne er gengivet i 4-farvetryk. Billedteksterne er på dansk og engelsk. Bogen er i format A4, 76 sider og indbundet i stift karton.
Pris 18,00 kr.

DANSK FORM DANISH DESIGN

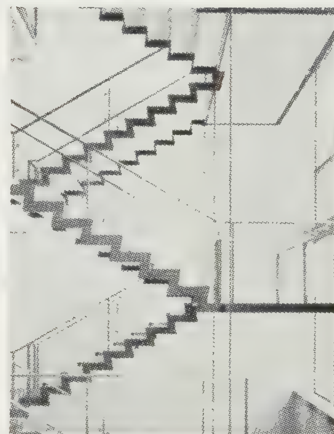

Bogen om Arne Jacobsen

Indholdet i denne ny udgave af bogen om Arne Jacobsen er udvidet med mange eksempler på arkitektens seneste arbejder, således at bogen nu er ført a jour og giver et godt overblik over Arne Jacobsens virksomhed fra 1928 til i dag.
Bogen om Arne Jacobsen er redigeret af arkitekt Johan Pedersen og udsendt af Arkitektens Forlag.
Bogen er nu på 119 sider og koster indbundet kr. 32,–

fabrik i Ålborg

trappe i
Rødovre rådhus

dørgreb

hus på Sjællands Odde

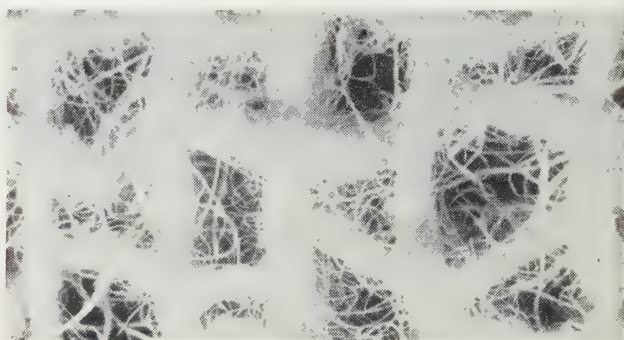

Brugskunst

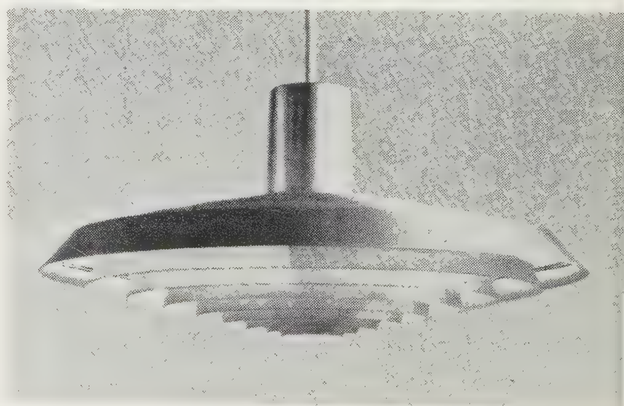
Møbler Textiler Lamper

I denne bog vises et udvalg af møbler, textiler og lamper, foretaget blandt de bedste danske arbejder på disse områder. Det er arbejder af blivende værdi. Det er ikke kun det sidste nye – nogle af møblerne er for eksempel mere end tyve år gamle, men alle de viste ting kan købes i dag. Denne bog gør det muligt for den interesserede – også udenfor fagfolkenes kreds – at orientere sig, for eksempel forud for en nyanskaffelse. For at gøre denne orientering realistisk gives der oplysning om blandt andet tingenes materialer, størrelser og pris. Især oplysningen om pris er værdifuld og samtidig noget helt nyt for bøger af denne art.

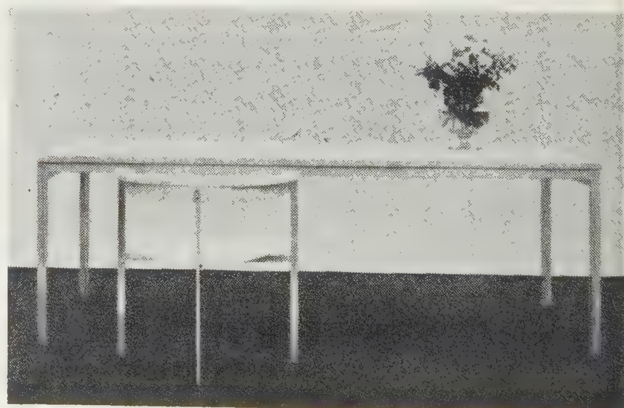
Tekst og redaktion af boligkonsulenterne Birgit og Christian Enevoldsen. 108 sider med 187 illustrationer. Tysk og engelsk oversættelse. Indb. Pris kr. 28.
Udsendt af Arkitektens Forlag, Bredgade 66, København K.

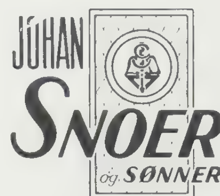
Udsnit af uldent gardin udført af Poula Trock (forstørrelse)

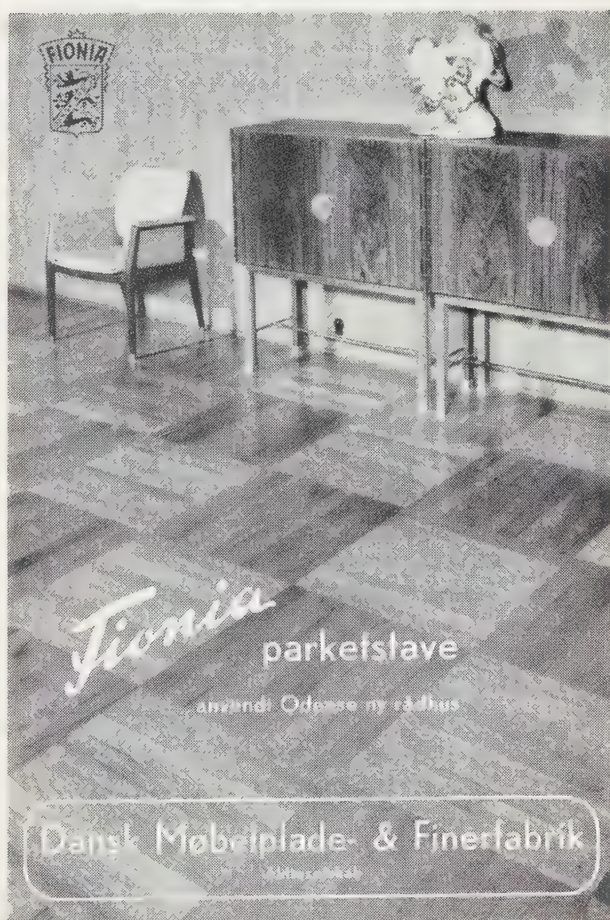
Lampe tegnet af Poul Henningsen for Louis Poulsen & Co.

Stol og bord tegnet af Poul Kjærholm for E. Kold Christensen

JOHAN
SNOER
og SØNNER

SAMSON

FIONIA
Fionia
parketstave
Dansk Møbelplade- & Finerfabrik

Annonceindex

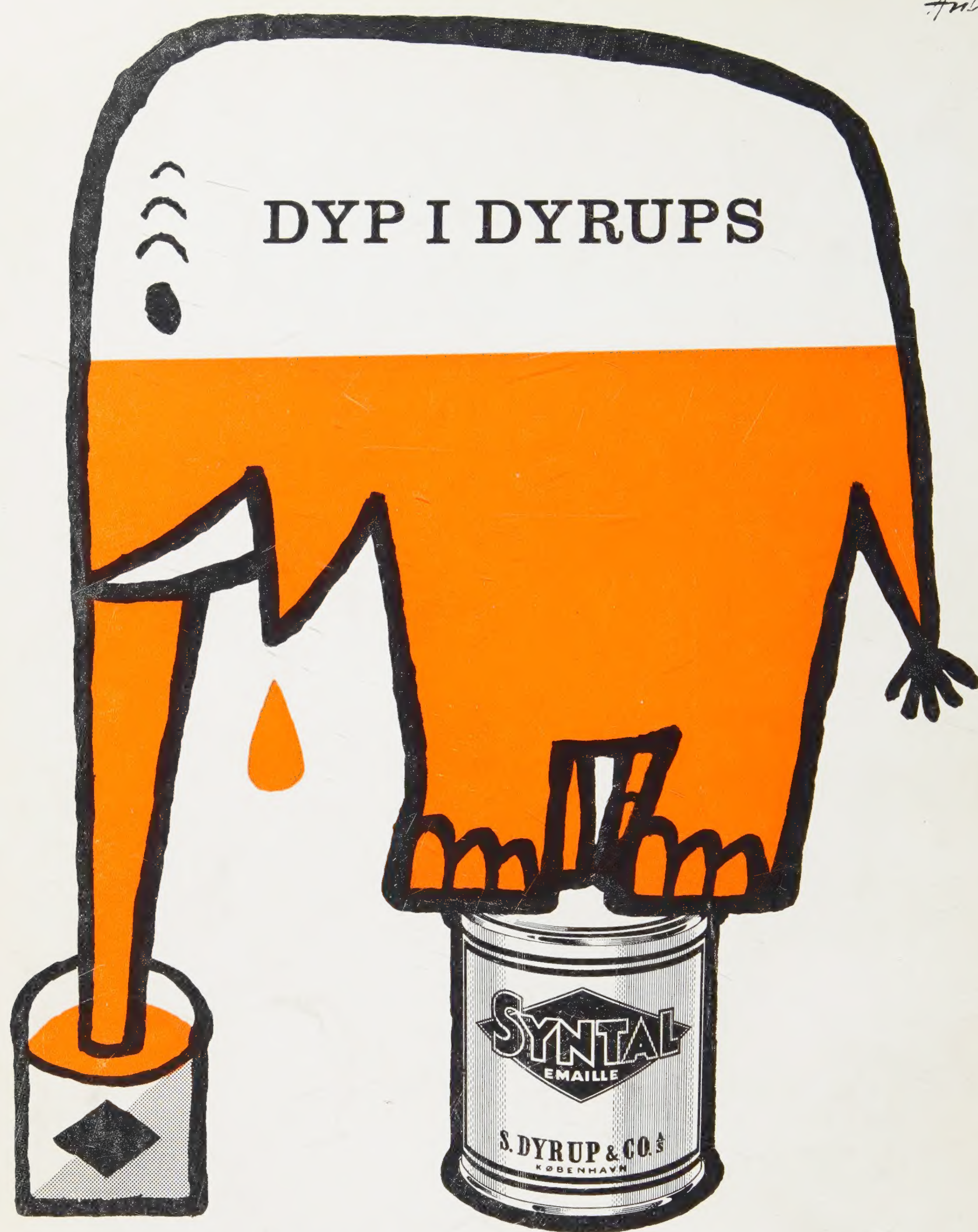

model fd 137 fodskammel 137 f

tegnet af arkitekt m. a. a. finn juhl

fd

france & søn a. s. hillerød danmark

Syntal

– elefantastisk stærk

S. DYRUP & CO A/S

BIANCO